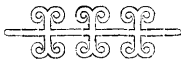

NŐK KÖNYVE.

ÍRTA

KOLMÁR JÓZSEF.

POZSONY, 1848.

SCHMID FERENCZ ÉS BUSCH J. J. NYOMTATVÁNYA.

KALIWODA JÓZSEF TULAJDONA

Nőinktől függ a családok s ezek által a nemzetek
boldogsága.

Mirabeau.

MÉLTÓSÁGOS

BATTHYÁNY-ZICHY ANTÓNIA

GRÓFNŐ,

HAZAM EGYIK JÓ LEÁNYÁNAK

SZENTELVE!

A HONIRODALOM LEGYEN PIPERÉTEK
LEGSZEBB ÉKE,

HAZÁM LÁNYAI!

TARTALOM.

Lap.

A hölgy teremtése.....	1
Az eskü napja	11
Egy ravatal fölött.....	23
Nőiség	37
Éj és korány	47
Szeretet és szerelem.....	63
A pásztorleány	77
Az elpusztult paradicsom.....	125
Az ősrege.....	135
Ideálok.....	143
Az anya.....	155
A teremtés reggele.....	167
Naplómból	175
Túl a síron.....	185
Nők imája	199

A HÖLGY TEREMTÉSE

Paramythe

Ez az én testemből való test, és az *én*
csontomból való csont,

Biblia

Szépeim! Láttatok é már bíboros hajnal után csöndes reggelt, mely aranyszőnyeggel sárgítja be a hegytetőt, míg alant a völgyben ezüsfátyol alatt pihen az élet; mikor az anyatermészet megifjodva kel ki éjnyoszolyájából s ködtelen hegyoltárnál áldozik isten életadó napjának, míg a hálás madársereg egyszerű chorusa tiszta dalárban üdvözli az urat, ki sötéthideg éj után meleg sugárt küld szegény földére? ... Ha szép májusban hópárnaitokat elhagyva napserkente előtt kimentetek az ifjúság ligetbe, s kedvesen bágyadt szemekkel összenéztetek hegyet és völgyet, midőn kristálylég borult a vidék zöldjére s a gyöngye fasudár szellőtől nem bántva fejté szűz bimbóját, és elnéztetek keletre és nyugotra, és láttatok mindegyre pirulni a meszsze ormokat,

melyek féljé övezte lábainál föl-fölzajgott az ébredő madársereg, – míg végre a tűzkirály világtakaró palástjával lassanként lesöpré csillaggyermekait, hogy elfogadja az állatvilág reggeli állelujáját; – ha mindezt láttátok, s hozzá még édes leheletetőkbe vegyült az illatár, melyet szűz kebelből párologott mezei virág, tömjénezvén a természet templomát: akkor némi fogalmatok lehet azon reggelről, mely menynevei fényben először ült világok ormaira.

Az örök nap kijövén isten kezéből, kiterjeszté izzó tűzszárnyait, és szűztiszta sugárban küldé menyaszszonyi csókot a föld sötéthideg fejére. A sötétség vad rémei fölsüvöltve nyargalák be a földsarkakat, és nem találván maguknak nyughelyét elszáguhdának csillagmeszszeségre, és elrejték magukat a roppant világok háta mögé és a földgömbök odvas barlangjaiba, bujdokolván a napsugarak nyilai előtt. A világborító lég – kilehelve isten szájából – láthatlan hullámokban hömpölygött; az aetherben nem ült egy porszem; nem szállt vészterhes gőz az újanszületett állattestekből, sötét felhővé tornyoz-

solva a nap felé, a föld tiszta finom özőnben fürdött, libegve büszkén a nagy úristen művész remekletében.

És zszibongás tölté be a földet, melyet az élethez szokatlan állatmilliók idézének elő; a sphaerák égi boldog hármóniában kerengék meg első útjokat, és isten angyalai örömeiket zengének a teremtés nagyszerű ünnepeén. Öröm és béke lengé át a világokat, elkezdve a föld csúszó férgétől egész a boldog szellemekig. – Csak Éden szép völgyében volt egy lény, ki nem tudott osztozni a testvéreteremtények örömeiben, ki nem élvezé a nap enyhe sugarait, nem gyönyörködék a mező zöld bársonyában, és a virágok ezer szép nemében, – kinek keble nem emelkedett az égre kapaszkodó bérezek havas koronájának látásán, és a tenger végetlenül hullámozó azúrszönyegében. ... Hiába csattogott a habzó patak gránitsziklák hasadékaiból, hiába nyitott illatos kehelyt az első szűz virág, és a fűmile harmatos csalit ágain hiába nyögé szívrazó dalát: az első ember nem látott, nem hallott és nem érezett.

Ott ült Édenben méltóságosan mint egy márványszobor, mely a művészsű utósó karczolását csak most érezé; természetén reszketve törtek meg a nap sugarai, láttatva az erődús tagokat, melyeket dagadó izom fu-

tott be hoszú folyamként; férfiaszép karját egy hófehér szikla sima párkányzatára nyugtatá, míg barna fűrtéit játszi szellők enyelgve ingaták; élettüzes szemeit majd égre függeszté keserű elégületlenséggel, majd a kör ülte forrongó állatcsoportokon jártatá; szeplőtlen szíve hangosan dobogott szabad mellében, mutatván, hogy nem rég indítá meg láthatlan kéz új alkotmányát. Igen, csak pár perczzel került ki isten kezéből. ... De mért kezdé hát létet örömtelenül a teremtmények legnemesbike: hisz isten a legkisebb bogárkát is üdvre alkotá? Oh, ő egyedül állott a teremtettségben, mint tört hajó árbocza az oczeánonj s míg a soknemű állatok testvéri vegyületben kezdek meg az élet reggelét: az ember elszigetelten, borús sejtelmekkel nézett a rideg jövő méhébe, mert hasonló alakot nem ölelhetett dobogó kebléhez.

Ily szánandó helyzetben találá őt isten kegypillantata, mely csillagtrónjából özönlött alá keze boldog műveire, s megszánva első emberét, tanakodni kezdett örökmagában.

És az ember küzdelmi tusájában kifáradván önfeledés örvényébe sülyedt.

Egyszerre hang rázá meg a lég íveit: egy hófehér angyal lépett a férfi mellé, s liljomkarját vállára nyug-

tatva köszönté: „üdvöz légy, égi rokon – monda menynevei ezüsthangján – atyánk küldött, hogy megtudjam bánatod okát!”

A férfi fülrezzent a bívösszép látványon s meglepetve tekintett a szép menynylakóra; arczát bíborvére benyargalá, s hirtelen felszökve ühelyéből hévvel akará karolni a kedves tündért; de az égleányt földi kéz nem érintheti ... az angyal eltűnt.

Ború fogamzott az ember keblében, szemeit az eltűnt kép után függeszté; és kínja hoszú volt mint az angyal útja, s bánata néma és mély mint a földkebel.

Hirtelen hűs szél lengett át a kert fái közt, álmomagvakat hordva szárnyain. ... A térfi tagjait bágyadt-ság foga el ... elszenderült.

E volt a legelső álom, mit halandó alutt.

Isten még egyszer leszállott a földre csillagok és napok kíséretében, hogy befejezné dicső tervét, mit a teremtés után gondolt istenségében.

A föld pedig meghallván istene jövetelét megállott; a folyamok viszszatértek a hegyek méhébe, a virágok bezárák kelyheiket, a tenger medrébe fekütt, és a föld lakói elpihentenek.

És lőn csöndesség miként a sírban.

Szelíd angyalsereg lepte el Éden virányait fehér hullámzó csoportokban: némelyek harmatcseppeket szűrének liljom- és nefelejcskebelből, mások tiszta agyagot választanak a folyamagyakban, míg többen tengerhabot szedtenek nektáredénybe habujjaikkal, a teremtés nagy munkájához.

És munkájukat végezve leborúlnak isten színe előtt, és kérték az urat, hogy teremtené a nőt az ő képükre és hasonlatosságukra, hogy testvérük lenne; és megzendült az angyalíkar és hangozék az ének:

– Teremtsd őt, uram, leggyöngébbnek a föld felett, hogy legerősebb legyen; és ruházd föl a szemérmesség fegyverével! ...

– Teremtsd őt, uram liljomból, hogy ártatlanság övezze körül életét, és paizsa legyen a rárohanó nyilak ellen!

– Teremtsd őt, uram, nefelejcsből, – mely Éden földén kívül nem tenyészik, – hogy honszerelem lángoljon szívében, s ez legyen legdrágább gyémántja keblének.

– Teremtsd őt, uram, földből, mely szüli s ápolja növénymagzatait, hogy anyaérzelem gyöngyözzék vérében, s a legyen fején legdicsőbb korona.

– Teremtsd őt, uram, a férfi testéből, hogy rokona legyen. De ne teremtsd őt a férfi homlokából, hogy fölötte álljon, se lábaiból, hogy rabnője legyen; de teremtsd őt keblének részéből, hogy közelálljon szívéhez, és oldala mellé vonulhasson a viharok csapása elől.

– Teremtsd őt, uramisten, szerelemből, hogy abba olvadjon át egész élete, és körében üdv és boldogság virága nyílják miként az égben.

– És ontsd bele a te lelkednek leheletét – hangozék tovább az ének – hogy halhatlan legyen, és érényeiért jutalma legyen az örökélet! ...

Az anyali kar elnémult.

Isten pedig meghallgatván szellemgyermekai könnyörgését, mindenható ujj ával megilleté az alvó ember oldalát, és monda: „legyen!” ... Szavára csont, virág és harmat egyesültének a cherubok tisztacsengésű melódiájánál, és teremtett lény, magasztos és dicső mint az anygal vala, ki a földre szállván felkölté az ember szerelmét.

És az égi nő odaolvadó tekintettel állott alvó férje fölött, mint egy szeráfangyal, ki szárnyait röptében elejté: szép mint a tenger gyöngye, és szemérmes mint az ibolya.

Isten pedig elhagyá dicsőségében a földet, hagyván szent nyomdokain menynevei fénysugarakat, és angyali chorusok zengését, hogy felejthetlenné tegye az ember ébredését.

És az ember fölébredt boldogvidáman, mert álmában anygallal kötött bonthatlan frigyet örökéletig: s az anygal előtte állott. A föld pedig megrázzván hatalmas fejét kerengésébe visszatért; a folyamok előtörtek fészkeikből, s lassú morajjal kígyóznak a tenger felé; világ lett a földön és a föld felett. ... Az álomvesztett állatok zsibongva sereglettek Éden berkeiből az első emberpár üdvözlétére: a férfi pedig örömittas kebléhez zárva az anygalnőt, lelke dicső gerjedelmében fölkiálta: „ez az én testemből való test, és az én csontomból való csont!”

AZ ESKÜ NAPJA

Kedves, volnék király: adnám országomat,
Hintáim-, pálczámat s népem, mely térden áll,
Porfyrfürdőimet, aranykoronámat,
S melynek a tenger szűk, nagy hajóhadamat –

Ha rám pillantanál!

Volnék isten: lég- és földet özönével,
A daemon- s angyali kart, mely nekem hódol,
Adnám, s a mély chaost, tenyésző méhével,
Öröklét-, eget s tért, a világttekékkal –

Egy csókért ajkidről!

Hugo V. után Jósika.

Tavasza van – nem ottkűn a természetben ...
oh, ott fehér zűz virágzik a lombtalan fák szűnyadó bim-
bóin ! ... ittben keblemben van tavasz és öröm!

Míg a természet halottágya körül éjszak vihardal-
noka zokogja világfagylaló énekét: addig keblemben
főlragyog a szerelem déli verofénye, és dalszárnyra kel
az ifjú élet merész phantaziáin az emberi vágyak égi
hónába, hol a szerelem nemtői menyaszszonyágyon ápol-
ják az élet legszebb virágait.

Zűgű, zűgű, éjszaki vad fuvalom, seperd el a sárga
levelet a megdermedt halmok fejről: de szívvirágyimon
nincs levél dalnokkoszorűdhoz! Míg óriás zenéd a pusztá
tereken virághalottak tört keresztűin reczeg és zug: ad-

dig szerelemvirágimmal játszi zephyrek suttognak édes titkokat – mert velők tavasz van és öröm!...

Az istenség két világot alkotott, és a két világnak két napot.

A természetben egyet: és a kebelben másikat.

A természet napja hűtlen leve és elbujdosott: keblém fölkelt és tetőponton ragyog.

A világ napja hidegen pillant vissza megfásult kedvesére: a szellemi nap déli hévvel csókolja az élet szerelemvirágait – mert tavasza van... .

Mért nem lehetek én mégis a világ napja, az égen ragyogó lángsugarú nap?

Örök frigyét kötnék akkor a rendszerrel: hogy tavaszugár borítsa a földet szüntelen, melyen az én mátkám lakik, a kit eljegyzett az én lelkem, a boldogság napjaiban.

Akkor az ibolya nem hervadna el soha; szűz kebléről az illatárt nem rabolná el semmi hatalom; az erdei hárs bezárná virágait döngicsélő méh előtt; a madár ághegyen virasztaná szerelmes társát, és zengené öröme és bánat dalát; – fülmile hangja nem némulna el akkor, pacsirta nem felejtene magas phantaziáját; akkor virág ülne minden kis fűszálon, illat hömpölyögne mindenik légyöngyben, és dicső harmónia töltené be a ter-

mészet ékes egyházát.....Örök tavaszfényből sző-
nék szűz lepelt az én mátkámnak, és behinteném a föl-
det hervadhatlan virágokkal, és sugaraimmel mézharma-
tot szednék minden virágról: hogy abba füröszténem az
én mátkámat, az ő szűz ajkait, és deli fejének sima ha-
lántékát... Ha pedig eljöne szép testvérem az est-
szürkület, s édes szellőivel körülölelne, hogy elvezessen
királyi ágyamba, melyet tenger habjaiból nymphák ve-
tettek: sugárkoronámat a tengerbe sújtánám, és titkos
zephyrek szárnyaira ülve fölkeresném az én jegyesemet,
és körülengénem pihegő kebelét, midőn esthajnalfény-
nél a lugas homályában szenderegne. És ha édes álmai
volnának hoszú selyempilláira ülnék, és öszszefonám
aranyzárait, hogy rólam álmaidjék; és hogyha rólam ál-
madnék: nem költeném őt fel soha; megizenném a haj-
nalcsillagnak, az én bájosarczú testvéremnek: hogy su-
garaimon osztozzanak meg; mert én sugáravesztett nap
leszek, és nem kelek föl többé, hanem az én mátkámnál
maradok, és őrizem az ő szűz álmait, melyek drágábbak
nekem minden királyi trónnál, és becsebbek a sphaerák
millió napjainál!

De mit keresem én a napot az űrben? hisz a szel-
lem napja dicsőbb: sugarait az isten halhatlanságból foná!

Az anyagi nap csak múlandó természetre hinti változó sugarait: a lélek napja az örökszellem világában ragyog és tündököl megszűnés nélkül.

Mily vigasztaló embernek e hit; mily boldogító a halhatlanság reménye – közepette a múlandóságnak!

Örülünk, ha a nap tisztán kel: és könyezünk, ha este lenyugszik.

Reggel a csecsemő bölcsőjénél szülői örömben osztozunk: este koporsót kísérünk a temetőbe; – s ki tudja, holnap nem számunkra ás é vermet a sírásó?

Élet és halál színhelye a világ; míg egyefelül a réinhalál hántolja győzelme sírjait: másfelül a nyílt síron föltámadást ünnepel az élet.

És a múlandóság fáj mégis!

Megszokjuk a válás fájdalmait; szívünk végre el-
tompul a sajtó kín miatt, midőn anynyi felleg átvillám-
zott egén.

Megszokjuk, hogy a virág, mely kertünkben nyílott, mely a fris nedűért illatával csókolt – végre elhervad.

Megszokjuk, hogy az állat, melyet fölnevelénk, melynek hű ragaszkodásán derült pillanattal csüggtünk – egykor elhull, elesik körünkből.

Megszokjuk, hogy az egykori kedves tárgyak las-

sanként mind kihalnak mellőlünk, hogy mindég új tavaszt szül az örökké élő idő, s az új tavaszban minden fű, minden virág újraszületik, csak mi maradunk a régiek, az egykor virágzó életnek podvás törzsökéi...

És mégis fáj a múlandóság! ...

Most, midőn aranykorom fénylő fürtjei mosolygnak ifjú halántékom körül, midőn napom ama dicső ponton ragyog, melyet délnek neveznek, melyről csak egy út vezet alá nyugotnak – a temető felé; most midőn a költészet magasztos ihletével üdvösségem édenében állok, melynek dicsősége szép mátkám; most midőn szerelem és öröm virága nyílik körültem: eszembe jut, hogy halandó vagyok, – eszembe, hogy a leány, kit isten üdvösségem Évájául teremté, kiüzetik egykor velemegyütt a paradicsomból, miként kiüzetett az első ember, és attól kezdve mind e napig ... és mindörökké; most, midőn a kéjhabzó pohár arcomra szórja pezsgő gyöngyeit, és örömkönyús szemeim a jegyes hölgy kipirult szemérmes arcán nyugosznak: kínos eszmék özönlenek agyamba, melyek vad hangon kiáltják: „halál, halál!”

De az élet nemtője is hirtelen leszáll és megpendít egy húrt, syreni hangok kíséretében: – és föllángol a vér, és a halál rémei elröppennek.

Az ének pedig így hangzik:

„Használd a napokat! A mi jelen vagyon.

Forró szívvel öleld, s a szerelem szelíd

Érzését ki ne zárd, míg fiatal korod

Boldog csillaga tündököl!”

Örüljete, ha a nap fölkel a kék menynezetre, s ne gondoljatok arra, hogy majd lenyugszik: napáldozat után is elég jókor hull még könyetek!

Állottatok é már a menynei boldogság küszöbén? Láttatok é a napot úgy ragyogni, hogy üdvösségtek Gibbonában megállítani óhajtottátok volna? Ültétek é meg a földi lét legsátorosabb ünnepét: midőn jobb emberek, jobb honfiak, hübb barátok és engedelmesebb gyermekek voltatok, mint egyébkor; midőn a koldus könyedüs arczára emberségesen viszszanéztetek; midőn a közügynek fillért, az isten nevének hálát adni nem felejtettetek? ... Oh, ha ezt a napot nem értétek: úgy nem örültetek tisztán és nemesen, úgy jó emberek sohasem voltatok; mert a benső öröm szellemi napja hasonló a halál estalkonyához: mindenikben új emberré születünk, mindenikben

megöleljük ellenségeinket, mindenikben megbocsátunk, szeretünk és imádkozunk! ...

Álloztatok é a leány előtt, ki a szemérem leesett arczával nyújtá felétek gömbölyű ujjait, hogy elgyűrűzzétek életét a szerelemnek? – Nem röppent é ki lelketek, nem repedt é ketté az örömittas szív a boldogság özönében, a kézfogó dicső ünnepén? Nem omoltatok é porba az isteni határtalan szeretet előtt, mely a teremtés leg szebb gyöngyét embernek adja: hogy boldog legyen?

Ti, kik valaha szerettetek, ti, a romlatlan szívvel, jöjjetek el boldogságom egyházába és osztozzatok velem; de jöjjetek ti is, a romlott szívvel, melyben a szeretet nem verhet gyökeret: hogy meggyógyuljatok és tanuljatok szeretni!

Íme, itt áll az én mátkám menyaszszonyi fehér ruhában, mint egy cherúb a paradicsom küszöbén!

Nézzétek az ajkat, mely mint rózsacsiga tapad az arcz fehér liljomára, melynek lehelete édes, mint Hesperiak fuvalma; hangja szelíd mint az angyalé, mely egykor a kék ég meghasadván örömigét zengett a születetről; melynek mosolya elfelejteti velünk, hogy a föld fején anynyi sebet ejt a halál; s melynek csókjain egykor angyalok lesznek osztozó társaink, kiket az ajk így nevez: gyermekeim!

Rafael ecsetével, Canova vésőjével vőnek mintát az én szépem deli termetéről, midőn madonnát teremtettek a művészet szentegyházának.

Oh, mértnem maradhat az ember örökké az élet azon pontján, hol istenült szellemmel s örömrészketve áll meg a tudás fája előtt, minden nemes- és dicsőre fogékony kebellet? mértnem lehetünk örökké jegyesek a poézis és szerelem szép országában? Tán előbb fölhozná isten a megígért üdvösség napját reánk; talán haragos felhők helyett, melyek most kiontott vér gőzéből emelkednek, tiszta ég derülne fölöttünk, s a menyiny villámok nélkül is dúsan öntené földünkre az áldás életharmatát!

Oh, mértnem tart ez így örökké!

Az orgona zeng; magasztos hangjaiban az úr szava szól: imádkozzunk, hogy áldja meg szövetségünket!

...Egykor nagyságról álmadám, én szépem, nagyságról, mely csak üstökösként tűnik föl az emberi-nemzet egén; egy pillantása szép szemednek föl vére phantaziáim raját, mint fölveri a nap május reggelén a madárt: hogy daloljon, a virágot: hogy illatozzék; ím

lábaidhoz borulok, és elfelejtem álmaimat, el egész életemet, ha akarsz; kicsiny akarok lenni mint a porszem, vagy nagy leszek, ha akarsz, mint megváltás idején az istenirgalom; életem kezében van; akarsz: elfúvok mint buborékot; akarsz: lemondok kevés tiszta napjaim emlékére; ... megtagadom szívem szent sebeit, halottaimra nem gondolok soha, – elfelejtem, hogy ravataljaiknál imádkoztam, barátaim emlékét sírjaikon szaggatom szét, és sötét fátyolt vetek múltamra, hogy első pillantásodtól számláljam életemet!... És jó leszek, oh hölgy – hisz angyallelked az égi jóság kisugározása – jó leszek mint a galamb, mely az első keresztség fölött nyugovék! Akarsz: szétszaggatom a bűnt, mely gyáva zsoldosul használja az embert, mely gyűlöl, nem szeret, és nem imádkozik! Akarsz: oltárt építek az emberszeretetnek, és szívemet szentségül fölébe helyezem, és áldozok öröktiszta lángjával két nagy szerelemnek: a honzserelemnek és a tiednek, és leimádkozom az isten malsztját, hogy áldozatom kedves legyen! ...

És most vedd e gyűrűt, és légy eljegyezve örömmel és fájdalomnak; de ne félj, mert mindenikben egy hű szív leend osztozótársad... Higyj, remélj és szeress!

E egyszerű pillanatban pedig felejts el múltat, je-

lent, jövőt; csak egy ige ragyogjon lelked szentkönyvében: a szerelem! ...

Napunk ezentúl szállni fog: de sugari melegebbek s érlelőbbek leendnek mint eddig. A nap is visszatér tetőpontjáról, hogy nyár legyen: és úgy érnek meg a föld gyümölcsei!...

... Az orgona zeng; magasztos hangjaiban az úrb'eszél: imádkozzunk, hogy áldja meg szövetségünket!

EGY RAVATAL FÖLÖTT

– A föld pedig vala ékesség nélkül való és puszta.

Biblia.

Sötét az űr... . Dermesztve csikorg a világölelő fagy... . Roppant sűrűreg, végetlenségig terjedő, melyben lelketlen milliók nyugosznak.

Sötét keblem is mint a földszarki jégbarlang, és hideg mint e sírmárvány, mely előtt térdelek.

És ti miriád világai a mindenség urának, ott a magasban és mélyben! ki adott nektek erőt, megóvót az özszeomlástól az örökidő kezdetén?

Íme, az én világom öszszeroskadt lélekhagyottan, s fölötte hiába tombolnak kínom bolygó fájdalmai: ő nem ébred többé, miként e sírkő nem hajt virágot soha... .

De a világok nem omlanak öszsze a kezdet idején!

Tűzcsókban rontott ki isten örökszerelme menyeknek kapuin, miként a látatúz vulkán ménéből; és sze-

relemmel eltelék a világ, s a szerelem istenét napnak nevezé... .

Lehozád, oh nap, az életet!

És szerelemmel együtt a halált!

Első szülötteid letérdelének a szép Ázsiában, midőn te kikeltél tenger habjaiból, és imádának téged.

Sugaraid megterhesítek a világok méhét, és előjövénnek gyermekeid, gyöngé növénycsoportozatban, reményszínöltözötten, hogy dicsőítsék szerelmedet. És te fölmenengeted őket nemzőerőd tüzével, és fölneveléd, hogy bimbóikból feselve reádmosolygjanak! De te nem hagyád őket örökké virulni, kegyetlen: forró tüzedtől elhervadt a virágkebel, lefonynyadt a remény levele, és az élőkkel frigyét kötött a halál.

És te meguntad szerelmesedet, a földet: hűtlen level, és elbolygál lepkeként más földek után; hiába kísért utadban a megcsalt nő és haldokló árváid hatytyúdala, téli vihar szárnyain! ... Csapodárságra tanítád a világokat; mert ismét elhagyád őket, s ismét fölkeresed és fölcsókolád könyűiket.

Hol vegyek elegendő erőt megénekelni zsarnok szerelmedet, oh tűzisten!?

Míg te nem valál, jégburokban hevert a világ: a te

jövedeled elindítá az életet, és a föld férgei előbúvának nyirkos rögtömlöczeikből, és szarvaikat feléd emelve hálaéneket döngének lángarczod felé.

Égő szerelmed kikölté a föld magjait, s növényleányaid pornyoszólyájukból kikelve szerelemre nyílt virágajkaikkal csókdosák egymást. Elhaltak és ismét fölvirultanak... .

Jöjjetek föl az ormok legmagasbikára, ti, napisten-tisztelők: tömjénezzetek a csirkadó koránynak! ... Ti, bérczlakói az égre kapaszkodó Himalayanak, és ti szende hölgyei a szilaj Gangesz völgyeinek, boruljatok le a nap előtt, midőn lángbíborával ráül a tenger sík mezejére, vagy fölpírul a havasok fején, és szétfosztja kődét a pálmaerdőknek, a tigris és párducz őshazájának; és rebegjetelek dalt, mielőtt a természet öszses chorusa megzendülne: mert ha egyszer az erdők szárnyasai ébrednek, akkor ti elnémuljatok!...

Nagy, fényes és dicső vagy, oh nap, világölelő, kik forrása vagy a szerelemnek és kifogyhatlan vagy ajándékozásában az életnek!

Te elhozod életét a kihalt mezőnek: ám azokat, kik halottágyban alusznak, sugaraid nem ébresztik föl soha! ...

Elmének határtalan szárnyain tűzkerekedre ülök, mint a férfiasmerész Faeton, az ideálok világában, és befutom veled az eltűnt hazát, mely keblemben is élt, s melynek romjain, miként az utósó carthagói ... itt könyezek! ...

Az időfolyam, miként a bérez rohanó vize, visszaidézhetlen. Cseppek jöhetnek vissza időmultával azon helyre, honnan elindultak: de a víztömeg, mely pillanatban összeölelkezve zúgja tompa énekét, ha tengerbe ömlött, elszakad s elágazik – miként az emberiség.

Megálmadalak ifjúkorom éjféléin, oh mesék hazája, ifjú Göröghon! Jártam Parnaszhegyeiden, és szívám illatdús levegődet, a múzsák éltető légét, és látám isteneidet leszállni Olympról és megregényesíteni Árkádia és Tempe völgyeit.

Veletek elhalt a költészet dicskora, s az idő elfajult mint vadonban a puszták gyermeke! ... .

...Süvölt a szél, itt a temető bokrai közt, és vad morajjal rombol a természet virágzó épületén: völgyeiden, oh Hellász, Aeol hárfahangjai röpültek enyhe szellők szárnyain, és szerelemre csókolák az élőket.

Forrásaidnál, oh Helikon, Miének az istenek és emberek, és boldog frigyet kötének egymással: mert ki-

bugyganó vizeid az erdő- és ligetlakó nymphák szerelmi csókjai valának.

Látom lelkemben kígyózó folyamaidat, és azokban fürdő hókeblű szüzeidet, az üdvözítő szemérem önfeledtségében merengőket; látom, mint ölelik a habnymphák testvéreiket s be-befodrozzák habjaikkal a vérforraló bájidomzatot. ... Ne féljetek, gyermekei szeplőtlen

anyáknak, ne rejtsetek el márványszobraitokat: nincsenek közel kémlő szemek, hogy nyilaiktól fussatok! ...

Ne – ne keljetek föl, zarnoknői a gyöngepelyhű halomknak; hadd nyögjön alabástromterheitek alatt az ibolya; szebbek vagytok ti az ibolyák ibolyáinál, és a ti nyiló rózsáitok ott a domború halomzatok csúcsain, és a ti fehérlő liljomlábaik, a zöld fű kebeltágító illatában, szebbek az először kelő nap szűz képénél, és a nyugott tenger végetlen mélyében fürdő csillagok tüzénél! ...

Amott jön szüzeivel a büszke Diána! ... Láttára elolvadnál durva érzékenység; mert ő – mint társaival játszó gyermek – gondtalan tárja ki az ártatlanság édenét... mert a szentekszentét földi szennynek érinteni tiltva van. ... De én szánó mosolylyal pillantok rád, istennőktől irigyelt műszobor, és fölkeresem a szép

pásztorifjut, hogy megboszuljam hiúságodat... Midőn a jóniai tengerbe lemerül az isteni nap, és a légkönyharmat közt suhogtatja lágysötét szőnyegét, midőn az érzékirendszer elzsibbad, s a föld szülöttei lepihennek az öröktermészet ölén, és Morfeusz varázsolajt hint a halkan lüktető szemhéjak selyempilláira, ... mikor majd a korinthetai erdők dalosai fészekre ülnek, és a hold mélabús képe aranykigyókat fest az árkádiai tavakra: akkor elküldöm Endümiont, az üdvözület gyermekét, és kiraboltatom a vérbársonyszalagokat, melyeken még nem tanyázott emberivadék! ... s én az éjféllal föl-kaczagok diadalomon.

Üdvözlegyetek, szent berkei az ifjú élet regényes napjainak! . . Vonuljatok el szemeim elől! . . Ne tárjátok föl a titkok szerelemlepleit, melyek alatt a hamis hatytyú Görögország gyöngyét megcsókolá, s hol a szerelemfelhő csókfodrozatba gyöngyölgeté Iót, a hableányt! ... lelkem húrja elpattanna az érzelem hevétől ... s lehunyó világomat nem tudnám megénekelni... .

... Csend ül a világok téréin; az ég kékjén semmi folt; a miriád csillagok fenekére szálltak a tengernek. Csillagos ég fent és alatt. Fekete szalagként húzódnak az oceán tündöklő mezején a szárazföld barna gerinczei.

Amott a rhóduszi csodaóriás örködik pislogó mécese fölött. De lassanként fölgyúl a hajnal álomoszlató tüze, és hoszúfényes utat bíboroz a végetlen tengeren, az életkirály számára: a természet feszült várakozással szelölteti termékeny méhét, hogy készen találja őt vőlegénye, az örökszerelmű nap; hűs szél borong át a világtéken keletről nyugotra, üzve a sötétség angyalát; érintésére az alvó madár szárnya fölcstog, s a nyugott habok mérföldnyi gyűrűkben ölelik a sziklapartokat. A rétek és mezők gulyái nyújtózkodva kérőznek a sarjazó fű párameleg szőnyegén; ittott éles füttyre csattanik a madártorok; ... az első napsugár kivillan, és a Memnonszobor édessusogva zengi regdalát, hirdetvén a világok ura megérkezését.

És a világok ura fölszáll kíséretében millió életnek, hogy letörölje kedvese arczárói a bánat könyeit, melyeket az éj vad keze sajtolt virágok és füvek szíve mélyéből.

Az én könyforrásom is megeredt: mert napom le nyugodott; de, ki fölszárítsa, nincs!

És én fölhágnék a nap lángszekerére: de az millió mérföldre haladt már, miként lelkem phantaziája a régi dicsőségből a kopár jelenbe; s nekem vissza kell tér-

nem a sírhoz, melynek öre vagyok, hogy el ne rabolják halottamat.

Mióta ő itt fekszik, sötét tél fagyasztja lelkemet: mert ő nekem nyaram vala!

Mióta e ravatal emelkedett, epedőbbarczú a hold, reszketőbbek a csillagok, s az éj könyűit nem bírja föl-inni a nap égető szomja.

Szép volt ő, a szerelem kedves gyermeke, mint a természet vadonban nőtt rózsája. Lelkével körülfoná életemet, mint télizöld az ifjú cser sugárderekát. Tiszta volt ő és szennytelen, mint gyöngykagyló méhe a sík tenger közepén.

Szép és jó volt az én szerelmesem, mint az angyal, mely békeágot hoz a világra hoszú viszátkodás után.

Szemei, mintha két nap kelne egyszerre az ég tiszta mezején, melyek tüzeben lelkem egy dalforrás lön. Szemöldei, mint tömött galykoszorú a kárpáti tengerszem körül, vagy mintha isten napja fölött kettős szivárványiv emelkednék. Dereka, mint az elefántcsontszobor Olympiában. Kebele nyílt volt és igaz, mint a menynevi számadás. Selyemhajzata midőn kebelére omlott, olyan volt, mintha fényes délben havas hegyhátra ülne a sötét éjszaka. Lábai szebbek voltak Phidias szobrainál,

fehérebbek a Niagara tejhabjainál és gömbölyűbbek a Libanon oldalán legelésző kecskefiaknál.

Szép volt az én szerelmesem – lelkében, ártatlan mint a kisdéd – gondolatában, s kifogyhatlan volt mint a nap – szerelmében.

Szép volt ő! ... Oh, de őt meg énekelni nincs erőm megsiratni nincsenek könnyűim!

A sírás csak tört hangokon beszél: s könnyűim elboríthatnak egy világot, mégsem érti senki szívem bánatát! Lelkem kínja átöleli a mindenséget; s ha meghalok, nem lesz, ki megsirasson: mert a ki itt nyugszik – mindenem vala!

Három rövid év tűnt el, melynek minden percze örökkévalóságot ér, míg frigyünkre áldáshozólag ragyogott a májusi nap... Ám, most hiába kereng tűzmezején! Elhozhatja hevét Saharának: de szűm jegét föl nem olvasztja többé! Az ég kékebb lehet, a természet zöldebb és virulóbb: de reményem sötété nem szürkülsoha! ...

A rétek hímes szőnyege letarolva hever, s a halálkín kedves illatban párolog csonka töveiről.

Az én életnövényem is sarlóra veté a sors, s fonyadt virágimon kérőzik az örökkévalóság. Életem meg-

nehezült, kínaimat nem bírja a föld, miként nem bírja lég a felhőt, hanem nagy záporkönyékben lesírja, vagy mint a bolygó, melyet az úr haragjában kiteszít a sphaerák sorából, s mely sötét- és fagytól dermedve széttöri a világfűző lánczot, és fájdalmában elpattan nagy csikorgással, s millió kődarabokban hull a többi világok hátaira. ...

Oh, mértnem lehetek sírköved, szép halottam, hogy a föltámadás angyala rólam olvasná el nevedet, és csak velem láthatnád az üdvözület hazáját?! ...

Mily vad és kietlen az élők tanyája ottkүн: s mily szép a temető ittben, és mily vigasztalók a sírok keresztfái !

A madár némán röppen el fölötte; az ember megdöbbenve siet el árkai mellől: de az őszibogár melancholiájával ideköltözik, s itt nyögi szomorú nótáját, míg a füvek elsárgulnak a sírok hantjain.

Miértis csírázik itt fű, miért virágzik ki a fa? fehér hóvirág illik a sírhalomhoz.

Miként örökhó ül az Alpesekek fején, a világ e nagy

sírhalmain, hová világboldogító szellemek hamvait temeté az isten! ... .

Sohasem hívé, hogy a síroktól nehéz megválni, – s hogy betérni a temetőbe vigasztalóbb lehet, mint ki-lépni annak kapuin!

Mily derült volt egykor lelkemnek a világ, csak ittott tűnt szemembe egyegy sötét folt – a temető. Most a világ egy nagy éjszaka, derengő csillagja lett a temető.

Boldog az ember, ki gúnymosolyra fakad szavaim-nál: de boldogabb, a kinek könyje hull.

Boldogok, a kiknek egy sírjuk van a temetőn – hova lepihennek: de boldogtalanok, kik kedveseiket eltemetik: mert azok kétszer halnak meg !

... Ha majd könnyűim forrása kiszárad, és halottam a keblem szaggató kínokra sírjában megfordul, s kedves szelleme megjelen és int, hogy hagyjak békét a halot-taknak: eljön hozzám is a vigasztaló.

És lekísér halottamhoz a föld testébe.

A világölelő nap pedig eljön és fölmelegíti öszsze-vegyült porainkat; és a szerelmes leány is eljő s hóke-

zével gyöngé növényt szúr a földbe; s ki hinné, hogy hetek múlva fölvirul a növény és vele a halottak?

És te nem sejtéd, ember, hogy a viola szende kebelén é η élek és ő!

Oh, de nekem többé nem virul tavasz! Elöttem a föld – miként kezdetben volt – ékesség nélkül való és pusztá!

NÓISÉG

Wahre Königin ist nur des Weibes weibliche Schönheit.
(Csak a női szépség a valódi királynő.)

Schiller.

Szépek vagytok, oh nők, mint az oazok ifjú pálmái; hajnalló éveitekben csodaszép bimbók az emberiség dús növényzetén! Egy pillantásért arczotokra elfelejtünk hosszú kínok emlékezetét, visszatérünk a síroktól a remény zöld ágaihoz, az élet nehéz küzdelmeire, a fenyegető szirttől nem remegve, a leomlót óriás erővel fölfogva lépdelünk tátongó mélységek fölött, és izzadunk elláthatlan puszták sivatagjain, hol nem zöldül bokor a pihenőnek, nem fakad forrás a szomjúzónak, hol a homok éget, a lég fojt, a sirocco öl, hol a puszták szívtelen leánya a csalfa délibáb úzi kegyetlen játékát, hogy a vándort tantaluszkinál ölje meg, most ezüsttavú kerteken, majd tengerben fürdő paloták tornyain lebegtetvén tündérszárnyait... Mindezt, nők, egy pillantástokért!

Jók is vagytok, ti nők, mint az imádkozó gyermek; szívetek hamar nyílik mint a virág: olvadékony a részvétben, gyúlékony a szerelemben s viaszként hajlékony az engedelmesség felé.

De legdicsőbb korona fejeteken, oh nők, a nő is ég, melyben a jóság, szenteség, szemérem s az ég minden erénye egy drágagyöngyben egyesülnek. Míg teljes idomzattok részegítő bája fölforralja a vért, míg jóságtok angyala szívetekhez lánczol: addig nőiségtek hatalma isteníti szellemünket, pogányból keresztény-, vadból szelíd emberekké teremt; meuyneei tüze nemes lángra gyújt a szép és jó iránt; jutalma, melyet oszt, nem múló kéj kábító pohara, de fönséges és tiszta érzelem; szóval, kedveseim, a nőiség valódi királynő, mely uralkodik és üdvözít!

Miként a csillagnak fényében, a nyárnak kalászáiban: úgy nektek, szépeim, a nőiségben van legfőbb ékességtek.

De a nőiség az ég leánya; a föld fia csak homályképet rajzolhat róla dalában. De azért hallgassatok a dalnokra; mert gyakran a dal viszhangozva nyer égi erőt; s hiszen a dal szívetekhez vágy, mint az első szerelmivallomás a reszkető ifjú ajkairól.

Egy dalt, egy dalt,
Neked, oh szende nőiség,
Kit nemtőül adott az ég!
Egy dalt, egy dalt,
Mely szívből eredve örökre fakaszt,
Mint súlyos időkben az égi malaszt!

A rózsza illatlehelve csókolja a tavaszt... .
A fűlmile megdalolja a szürkületet... .
A nap életmelengetve öleli világkedveseit...

És a liljom szűz keblébe beszáll a tavasz titkos
himpóra... .

Ez a nőiség!

... Ha a tavasz eljő, az isten nagy gondolatja meg-
testesül egy másodszerű teremtésben: s az élet magja
kizöldül és virágozik.

A természet ekkor egy ifjúszende mátká; vőlegénye
az életcsíráztató ifjú tavasznap. Midőn a tél hava kö-
nyezve bujdosni indul a mező sápadt ölen: téli bútól
halvány arczczal előlép a bágyadt ara gyászkamrájából,
és szerelemittasan tárja ki karjait a közelgő vőlegény felé.

Oh, mi bájoszép e szűz menyaszszony! Derült homlokán az ég szerelme ül, mint rezgő délibáb ezüsttengere, és feshő bimbók bársonyfodrai fűrtözik szép fejét. Szemei kékek mint az ég, átlátszók mint völgyben az ér, és a menyország van bennök leírva! És mily egyszerű a menyegzőruha, mely körülfolya deli tagjait; csak ittott tűnik föl egy kised gyöngyvirág, vagy szagos ibolya selyemszőnyegén!

Ilyen ő, midőn eljő az élet májusa. A menyegzőre lej ő az isten, hogy nőül adja mátkáját a napnak, a világ templomában. Egy lángoló csók a nap jegygyűrűje, a szeretet égő rubinjával, melytől a szemérmes szűz arca elpirul. ... És drága koronát tesz fejére az istenkegyelem, hogy anyává avassa őt.

És elfoly öröm közt sok szép tavasznap; a halvány mátká egyre virulóbb nő leszen, mígnem eljönnek az anyaiság ünnepnapjai, a midőn fölékesíttetik bársony- és bíborral, és rózsaujjai megtelnek drágakövekkel, selyemhajának dús fonadéka közt millió gyémánt lángja tündököl.

És e kövek becsesebbek minden drágakőnél, drágábbak minden aranynál, és e bíborok ékeesebbek minden királyi bíbornál: mert ezek az anyának saját gyermekei!

Ez a nőiség!

Midőn az áldozó nap búcsúsugárai a rózsafelhők halmain megtörve még egyszer megcsókolják a földet, és az alkonyat szele megingatja a falombokat, hol hús levelek vánkosán a levelibéka brekegi énekét; a páros madárka puha fészkére ül, míg lent az alacsony bokrokon egekig harsogtatja énekét a bátor fülmile.

Oh, be szép ilyenkor a lepihenő természet esti játéka! Én úgy képezem a fülmilét, mint művészpapját az állatvilágnak. Midőn az ő egyszerű, de velőt rázó éneke megzendül, minden madár, minden állat istenéhez emelkedik, és bűgva vagy csicseregve, kiki mint páralelkétől telik, kíséri hatalmas szózatát. Vagy néha képezem, hogy a sötét erdő egy fölséges színház, melynek vilárvai a reszkető csillagok, primadonnája a csattogány és hallgatói a vadak, melyek a mezők hullámzó vetéseiből estére kelve az erdőbe térnek. Nézők e házban nincsenek, mert e kis vadnép csak szelíd érzelmeinek él: a való érzelem pedig nézetni nem vágy, de titkon üdvözü. Mikor az ének fölzeng, gyönyörfigyelve hallgatja mindenik állat, vagy elragadtatva varázshatalmától kikap egyegy hangot s maga nyelvére fordítja; fák és bokrok megállanak; és mintha a szél is a fák közt elülne, vagy

könynyé olvadva esti harmatot hullatna: úgy meghatá keblöket az ének. Az anyamadár szeretve tollászsza gyöngé fiait, a másik turbékol és szeretkezik; egyik szerelmet, másik anyaérzelmet hall a fülmile dalában.

Ez a nőiség!

Midőn a hajnal aranyveszszejével a keleti ormokra hág, hogy a sötétség denevéreit az alvó természet testéről elriaszsza, lassanként kibontja keblét mindenik virág; ... s mért félne virág a nap szerelmétől, ha denevérek nincsenek? ... akkor megered az anyaföld könnye és a virágok nyitott kelyhére ül, s mikorra az első nap-sugár kivillan, a föld egy nagy rubinkorona lesz. ... És miértne sirna a föld örömkönyút: hisz a nap azért jó, hogy lecsókolja azt?

Ez a nőiség!

És ti csodálkoztok, kedveseim? . . Higyétek el, a nőiség rózsailat, fülmiledallam, napmeleg és feslő liljom szűz pora.

Az aszszony nőiség nélkül illattalan rózsa, dalvesztett csattogány, hideg napsugár és kirabolt liljomkebel!

... A nőiség isten egyháza, melynek oltárkeresztén az önmegtágadás drága szentsége függ, melyben áldozópap a tiszta szív, oltár az anyaérzelem,

és hol az áldozat szent himnuszok zengedezése közt nyugtátik istennek, az emberinem titkos léteért.

A nőiség szent madonnakép, melyhez a háznép üdvözülni jár; nélküle csak szárazdajka az aszszony, s a családiélet csak olajtalan festemény.

A nőiség „tenger, mely mélyébe rejti gyémántjait, s hullámain a nemtelen hajót tör, és öszszeúzva partra vetetik; melynek kifogyhatlan kincsei a hűség, édes dalt zúgó s sziklákat ölelő habjai a szerelem, megszeágázó koralljai az anyaszeretet, melyek keblében végre szigetté nőnek; gyöngyragylói a háziasság tiszta jelképei, a családi boldogság igaz gyöngyeivel; végetlen tükörén a nőm élt óság raggogva ömlik el, melyen a cikázó villám semmivé lesz, s az égető napsugár megtörik.

A nőiség kisdud növény, mely felnő, virágozik és elhervad a százados tölgy tövében; míg élt táplálta az erdő méheit s az óriás tölgynek ékessége volt; meghalt á virág: az erős tölgynek ága szárad és hull. – A nőiség havasirózsa, mely a magasban szabadvadon tenyész, s mely illatát a völgybe szórja le, csakhogy életét el ne vedd. Tépd le sziklaágyáról: honfájdalomban hervad el.

A nőiség fénylő csillag az ég kék mezején, mely a felhők fölött is egyiránt ragyog és sohasem lesz hűtlen istenéhez.

A nőiség imádandó varázshatalom, mely a világ kormányán ül, nem mint a mesés hajdan kéjistenaszszonyai, de mint a keresztény világ szelid nemtője, melyben az emberiség üdvözülni...

Állítsatok a nőiségnek oltárt, kedveseim!

És gyújtsatok arra fehér viaszgyertyát a nőerény vesztamécsejénél.

És hímezzetek rá vánkost a szerelem igazgyöngyeivel.

És helyezétek rá az anyaszeretet drága evangyéliomát, melyből olvasni soha meg ne szűnjetek.

És áldozatok ez oltáron hűség szentségével, és a kehelyben szeplőtlen szívnek vérével!

És ne felejtsetek soha a háziasság jószagú tömjénével füstöt gerjeszteni a nőiség szentekszentében!

ÉJ ÉS KORÁNY

Vajda szellemének

... Sötét az éj mint lelkem. ... De kevés órák s a vilá-
gosság visszajő... Világ lesz az égen s a föld felett! ...

Eötvös.

Megunta lelkem a földet. Eljőend egykor az én utósó éje-
lem is. ... Hideg tetemekre fognak a nap sugarai pillantani:
de egy szellemmel több lesz szabad szárnyakon s villamúton a
nap fényözönébe.

Vajda.

I.

É J.

Sötét köd ül a világ fölött. Oly néma, oly hallgatag minden!

Éjfél elmúlt. A halottak visszatértek a sírokba. Az élők alusznak.

Az én álmaim elröppentek, mint a fölriasztott lepkesereg. Elmegyek az úr temetőjébe, és virasztom a halottakat, a sírokban és a sírok fölött!

És megszámlálom a keresztekét, hogy tudjam azok számát, a kik boldogok: mert a hány sír anynyi halott, és a hány halott, anynyi boldogság.

De ki tudná fölszámolni a szenvedés keresztjeit, az élők között?

Mert nem mind boldogok azok, a kik alusznak; és nem mind boldogtalanok, a kik virasztanak!

A jó anya is átvirasztja az isten éjjelét.

És kérdezzétek az anyát: kivan é meghalni?

Minél több az anyának gyermeke, annál többet viraszt s annál kevesebbé vágyik a sírba: tehát annál inkább boldog.

Miértis adott volna isten könyvet a bánatnak, magasztaltságot a fájdalomnak, hanemha vele boldogítani akarta világát?

Legyetek azért üdvözök, keblem zajongó gyermekei, ti szülöttei a múltnak, fakadó csirája a jelennek és magja a sötét jövőnek!

Ti sarjadékai a kornak, melyben boldogtalan valék, ébren és álomban hű kísérőim, szívem melengető emlékek, mért vagytok ti oly kedvesek lelkemnek?

Ha vannak még mais jó pillanataim, nektek köszönöm. Ti előröppentek sötét óráimban, s hímes szárnyaitokról reámmosolygnak, mint egykor, eltűnt napjaim édes álmai – s újra látom feselni köröttem a szerelem rózsabimbóit.

Most pihenjetek, gyermekeim; csak a legkisebb testvér maradjon ébren, mert az éjt vele kell töltenem.

Ő elkísér engem a sírhalomhoz, melyen fogamzott, és beszélni fog annak lakójáról...

Sötét köd ül a világ fölött. Aluszik minden.

Csak az isten viraszt csillagsátorában mind a jók, mind a gonoszak fölött.

Föltekintek a magasra; a csillagok mosolygnak; felhőt nem látok sehol. Nézek keletre, nézek nyugotra, éjszakra és délre: egyegy meteor lobban el csöndespiros ösvényen a meszszeségben.

Mik vagytok ti, méltóságos tüzek, ott a magasban?

Villanyszikrák, melyek nem gyújtanak; titkos őrtüzek, melyekben a világalkotó gyönyörködik.

Tűz, mely nem éget, föllobban s elenyész, megfoghatlan mint a ki meggyújtá – az isten.

Vagy tán egyegy égreaktív bűnnek lángjai!

Aludjatok, barátaim, testvéreim, ti milliók, aludjatok: az örök hatalom őrtáll fölöttetek!

Ő küld álmát szemeitekre, hogy ne lássátok az ő csodáit; mert az éjszaka az urnák titka. Midőn a szemek elsötétülnek, leszáll ő és bebalzsamozza a fáradt életet, megvizsgálja a veséket és fölszámlálja a vétkeket.

Ti, kiket új életre költ a harmatos reggel, el ne felejtsetek hálátadni az úr nevének!

És ti, vidámak, kik este sírtatok, emlékezzetek meg a hatalmasról: mert ki megvidámított, az ő keze volt!

Mint a hangya a sírokon, tetőtökön állok, hamvas lepelben nyújtózkodó bérezek!

Ki emelt benneteket ily magasra?

Ezredes emlékek vagytok ti, s roppant sírkövei a teremtés óta elszunynyadt életnek! Ki tudja? A kormos sziklák mesés horpadásai nem a teremtő lábnyomai é?

Ily hallgatag homály nyugodhatott akkoris vállaitokon, miként most... .

... Sötétkék az égboltozat; a magas menyny gyémántjai átpislogatnak szőnyegén.

A föld közepén ülnek testvéreik.

Gyémánt alattam és fölöttem, magasban és mélyben!

De nekem minden gyémántnál drágább vagy, oh természet!

A te szentegyházad az én belvederem, teremtő szelmed az én Correggiom, Canovám, Phidiasom! ...

... Éjféلكor borzasztó valál, oh természetanyám! Valál, mintha szétszakadtak volna a pokol lánczai, és foglyai megrohantak volna.

Álomban valék: tündérekkel röptem virágos mezőben; fejem fölött két üstökös vitt az égen; nagy csattanás hallatszott: kitépett farkaik a földre hulltak, és millió sárkány született belőlök, tüzes leheletüktől elhervadt a föld mezeje.

Fölbredék. Tüzlángban állt a láthatár: a villám kettéhasítá a barna éjt, s nyílásán csattogva cikáztak a menyeny szikrái.

Térdre omoltam és imádkozám.

A kuvasz vonított ajtóm előtt, be akart hozzám rohanni; a lovak dobogtak az ólban; az alvó madarak nyugtalanul röpködtek ágrul ágra, míg a pillanatnyi csöndben álmatlan sóhajok keresek az istent. Világosság és sötétség kajánul üldözik egymást, és a bőszi vihar

százados tölgyek repedéseiben bömbölt; szavára megrengett a föld, és megszaporodtak a szivek lüktetései. „Jézus segítj meg!” suttogá ezer ajak, és a lélekzetek megrövidültek.

„Az úr szava ha raegzendül
Az egyszarvú idétlent szül.”

Szép vagy, oh természet, háborúságodban! Viharaidban maga az isten csatázik.

Mitis érne az ég, ha mindig kék volna, és a himes föld buja növényzetén a tenyészlet sugara ülne? Kicsirázik itt a jó és rossz magja, óriásilag nő a lappangó gonosz, – s utóbb az égmenyendezet koromsötét lenne.

De az ür villámaival kigyomlálja azt.

És felhőivel megtörli a nap homályos tükörét.

S hogyha a vihar elzúgott, sietve kel a nap a zúzott virágok fölé – s a halottak föltámadnak...

Csodálva imádlak, oh világkormányzó, teremő mester!

Térdeim a szirten nyugosznak...

Sötét köd ül a világ fölött. Az álomisten korlátlanul úzi varázsjátékát a szunynyadó életen.

Csak a csillagok örökszemei derengnek egyforma mosolylyal alá.

Boldog csillagok! talán az üdvösség szelleme ragyog arcotokon? talán az örökboldogság képviselői vagytok?

Ne mondjátok! Ti nem lehettek mind boldogok: hiszen minden embernek van köztetek egy csillaga!

És a mely ember boldogtalan, annak csillaga megfakul, – és eltemettetik.

Ismeritek é a csillagok temetőjét? A hoszú téjút az; ott nyugszik az én csillagom is! ...

Meszsze van é még a hajnal, az aranyhajú gyermek? Körültekintek, nem látom őt sehhol... .

Ott a sziklatőben gyöngé ibolyák szunynyadnak; bársonyfűrtjeiket öszszefoná a gondos éjszaka.

Fenn, a dúsgalyú fagyalfán, orrát szárnya közé tűzve alszik a csattogány; esti phantaziájaról álmadik.

Szerte az ugarok kopár síkjain ezer madár piheg.

És ibolya és madár a korányra várakozik.

De az anyapitypalaty nem alszik; ki-kinyújtja álmatlan fejét és körülsimítja fészket, gyöngéden fedvén be szárnyával kicsinyeit.

Oh, az édesanya nem tud alunni soha! ...

... Amott a völgyben bagoly kuvikol. S az irigy denevér el-elsuhan a bokor sudara fölött, hogy fölriaszsa a fülmüét; de a fülmüét denevér nem csalja meg, mert a korány suhogását ismeri.

Majd a folyamban leskelődő béka vizet loccsant az alvó ibolyára; de az ibolya nem ébred vízloccsanásra, mert a hajnal harmatát ismeri.

És én pirulni látám kelet sarkát ... s hajnalt hívék. Hol állok én, istenem, teremtéseid sorában, ki még hajnalodat sem ismerem?

Vagy hát nem minden pír hajnal, mely bíborával az eget befutja? s nem minden csöpp víz, mely a fűn rezeget, az ég harmata?

El kell múlni előbb az éjnek, és befejeztetni a szunyadónak, hogy ébredő következék!

De ha a vihart kiszenveté az éjborított vidék, ha a villámok megszagaták testét, és fölgyújták és elégetek

sok szép élőfáit; ha a jég öszszezúzta virágait, s a zápor elsöpörte vetéseit; ha sújtott teste mindent kiszzenvedett: előbbutóbb koránynak kell jőni – gondolám.

Igen, az éj nem tarthat örökké, még a sír fenekén sem! Bármint perzseljetez és öljetez, hogy a vérgőz és az üszkők gomolygó füstjével bekormosítsátok az ég tiszta boltját: a hajnal eljő mint a messiás, és aranyvilága áttör a bűn ködén! S jaj akkor nektek ármány-nak fiai!

Mily csöndes minden, mikor az élet aluszik!

És mi az álm, mint rövid halál – előkészület a síri álomra?

És mi a hatalom és dicsőség? egyegy Pompéjszobor, melynek lábainál a képzelz Caesarok halni tanulnak,

A tudós fejénél áll kioltott mécse, a nyitott könyvvel s végezetlen művel; maga félholtan fekszik babérján: ki tudja, fölébred é többé, vagy jövő éjjel koporsója fölött virasztanak?

A dús palotát emel, hogy márványcsarnokaiban be-

várja az utósó szunynyadót: a mikor elég lesz egy négy-szegöl verem.

Míg a csordás tarisznyájára hajtja fejét az isten tág hajlékában; az ő dicsősége szíja? tarisznyája: s talán napköltekor fia nyakán fog függeni... .

... „S mi küszködünk, s mi halhatlanságról álma-
dozunk e sírvilágon, melynek pora egykor élt s gondol-
kozott mint mi! ... Csak a föld borítja új zölddel éven-
ként sírjait, csak a nap nem veszi fényét anynyi kí-
nok fölött: míg a parányi emberfaj küszködik, gyűlöl,
sírjába száll, hogy a földet – testével terméke-
nyítse...”

II.

KORÁNY.

Szürke köd ül a világ fölött.
Lassú moraj hullámozza át a természet csöndes
tengerét.

Az éjféli álom ellebbent kísérletes tündéreivel; föl-válta testvére a hajnalálom.

Következik az ébredő.

Ébredj, csattogány! feselj, ibolya! ... keljetek világosság fiai: az úr napja közég.

Ti pedig, éj szörnyeik, üljete be. nyirkos odúitokba: mert a napsugár ölö villám lesz reátok! ...

Adjatok kezembe tollat, a hajnal bíbortüzébe mártottat, hogy lefesthessem a szürkület pompáját.

Az éj barna köntöséből tépjete pergament nekem, arra fogom rajzolni őt. Nincs fölségesebb látvány, mint a sötétben fogamzott fénysugár, a hajnal első csirkadó bíbora! ... .

Halvány köd ül a világ fölött. A keleti hegyek gerinczein vékony tűzszalag kígyózik, belevegyülve az éj fátyolába.

Fölötte lobog az ezüstoffényű csillag.

Keljete föl, míg a csillag lobog; mert ha a nap álomban talál, sugaraitól megvakultok! ...

Halljátok é nyugoton a hajnalüldözte éj didergő nyögését? A völgyek fűvén ezüstlő dér az ő könyűje.

Míg nyugoton az éj haldoklik sötét táborával: örömjajongva röpülnek keletről a hajnal gyermekei; örömitasak a napok zenéje- s az égi nectártól, mely a földre csöpög aranyfürtjeikről.

A csillagezrek jobban reszketnek.

A patak vize hangosabban kezd locsogni s a sziklatöbén tajtékot hömpölyget.

A föld chorusa megzendül, vezetve a fülmile hangjától. Rezgő harmatcseppek hullnak a földre, és apró gyöngyökben ülnek a levelekre és virágszirmokra – talán a haldokló csillagok könnyúi!

Az én pillámon is reszket egy. ...

Nem az égből csöppent... .

Szűm fenekéről serkent az –

A jó Vaj dának...

A természet kedves fiának!

Majd eljő a harmativó nap – és fölszárítja azt.

Imádlak, szép regszürkület, kettős fényeddel!

Szemeim kettős hajnalfényt látnak... .

Ha fölkeltek a hajnalt nézni: könyes szemekkel nézzétek azt!

Hajnalfény ül a világ fölött.

Az ég szőnyege halványodik és elpirul, mint a kirabolt szüzesség orczája.

Az isten lámpái egymásután kialusznak.

Csak egyedül van már a hajnalcsillag; sugarai enyelgnek a fű harmatával. Szerellemmel telik meg a lég, s a lány harmatcseppek egymásba gurulnak; mert a regszellő fölébredt völgyek ölében, és csókolni indult a nedűs bokrokat.

Már látszanak a napkirály aranyveszszei.

Az ég kékje mindinkább elbágyad; aransugarak szegik be fehér szőnyegét; az utósó csillag leesik; a bimbók nyiladoznak; a harmatgyöngyök csepegnek a föld szerelemszomjas fejére.

Az égív ekkor egy zászló, szűz szárnyait az isten feszíté ki az örökszabadság jelképéül, fölékesítvén napnak sugárral.

És a pacsirta felszökik a föld hantjáról és szívrazó melódiában esküszik a szabadság zászlója alá.

Az ember is eljő, álmos szemeit törölve: de ritka érti a pacsirta dalát.

A költő megérti azt.

És dalába foglalja.

De a dalnok hiába énekel, hangját legyőzik a bilincsek zörgései.

S a költő elhal, a nélkül, hogy megértetnék!

De a szabadság istene nem felejtí el hű bajnokát...

A hálás utódok kirabolnak egy sírt: és megkoszorúzzák – a kaponyát.

SZERETET ÉS SZERELEM

Szeretni az aszszony végzete...

A ki szeret, nem lehet boldogtalan, nem lehet
nemtelenérzésű soha!

Eötvös.

Szeretni! mily erő, mily hatalom, mily magasztosság rejlik e szóban!

Szentséges fogalom a szeretet, minden erényt magában foglaló, határos az üdvösséggel; legdicsőbb gondolata az istenségnek, melyre a teremtés munkája bekövetkezett.

Avagy nem szeretet é a förendeltetés e földön? és vajjon az élet maga nem a szeretet teljessége é?

A nap örömgragyogva hinti meleg sugarait végetlen körterén; egyik sugara épúgy melenget, épúgy éltet ad mint a másik; mit bánja ő, ha virág nyílik, ha jéghegy olvad, vagy hideg szikla melegül tűzénél: ő szeret, – s a szeretet olyan mint a nap: egyenlőn melegít, egyenlőn világít körében, melynek központján ő az isten.

És a szeretet varázshatalommal terjed az élet termékeny mezején, mint a menyeyei férfi szájából eredett ige; minden virág kitarja méhét, hogy befogadja az élet öröktitkos melegét. Nézzétek csak, midőn kertetökben az illatos jáczint először bontja ki szűzfehér levelét: gyöngye kelyhében két harmatgyöngy egymásba gurul és a virág aranyporával játszik. A virág teljes pompájában virul ekkor, és dús illatár párolog körében, mintha mondaná: virágtestvéreim, a mi életünk rövid, csak néhány percz: de megdicsőíti azt a szerelem, örüljétek!

Jusson eszetekbe ilyenkor, hogy a nyiló virágban isten van jelen; mert isten a szeretet!

Figyeljétek csak a tavaszra, szépeim!

Ablaktok fölött majd egy kedves vendég száll meg, mely az őszi széllel meszsze-meszsze elbujdosik; de ha a föld új csirákat hoz, ő is visszajő újra, és a viszonzlítás örömében csicseregve ömledez megtalált fészke romjain.

Ki nem osztaná a fecske örömét köztetek?

Vájjon ki vezeté őt vissza hozzátok? ki őrizte a kis párát hosszú vándorútjában? ... Oh, higyétek, ő sokat szenvedhetett; menyeyi vihart, menyeyi hideget kelle átélnie, míg kedves vidékére juthatott hiszen ti

tudjátok, hogy a tavasz fakadó bimbói mily sokszor halnak el téli dér miatt! ... De ő haza ért, fészket rakott, kisdedeket nevelt, és veletek egy szép nyár örömeiben osztozott: mert szeretett...

Az egész természetben szeretet munkálódik. Szeretet hozza vissza a napot a kihalt mezőnek; szeretet híja ki rög alul a fűvet, borítja virággal a fát; szeretet ad lombot az erdőnek, és a lombok közt szeretet rak fészket a madárnak; szeretet bugyogtatja a vizet sziklák ménéből és csörgedezteteti kavicsos mederben tengerhazája felé; szeretet sárgítja meg az élet kalászeit, növeszti és hamvazza be a szőlőgerezdet; szeretet ad a virágnak harmatot, s a harmatot enyhítő balsamerővel ő ruházza fel; szeretet mosolyog a kék ég arczárói a föld zöld mezejére; szeretet von engesztelő szivárványt a haragos felhőkre és hegeszti be esővel a föld megrepedt kebelét; szeretet eszközli, hogy a sírok évről évre kiszöndüljenek, s a bánat könyeit szeretet szárítja föl, hogy az öröm magjai ismét és ismét kivirágozzanak! ... . Nincs egy porszem a földön, kedveseim, mely legalább egyszer a szelekkel föl ne röpült volna szerelmében! ...

Minden, a mi él, szeretettel van átlehelve e földön.

Ki tudja, maguk a sírok is nem szeretetből nyitják é megcsöndes kamráikat!? Hiszen sokan vannak közöttünk, kik odavágyakoznak; mert a kínnak is megvan saját mérlege, melyentúl a vállak leroskadnak, s hosszú fájdalmaik letépik végre a szeretet zománczát, és idő múlva egy nagy véres seb lüktet a szív helyén...

Az orvos a sírban lakik!

Mégis a szeretet nem hal meg soha!

Miként a tavasz nem marad ki az évből: úgy a szeretet az életből nem enyészik el soha!

Nincs oly elkárhozott, oly elfásult szív, mely a szeretet tüzének anyagot ne tudna nyújtani.

Még annak is nyílhatik virág, kinek reménye horgából csak egy töredék maradt, s a ki már kétségbeesett reménye, boldogsága föltámasztásán.

... Ha az ember nem boldogít, mert nem szeret, mert önös: keressd föl az állatok önzéstelen körét; vonulj a természet ölébe, hol a nap szeretetre kel reggel, és este szereteten áldozik le; hol a fa feléd terjeszti lombjait, ajkaidhoz nyújtja legelső gyümölcsét; hol a virág neked nyílik, feléd árasztja illatát, ha soha nem öntözéd is epedő szirmait; mely, ha lekaszáltad, halálában is szeret, mert nyughelyül adja aszú leveleit,

és illatával még akkoris körülengi álmaidat, mintha te adtad volna neki, mitől megfosztád, az életet! ... .

... De az ember csodálatos teremtmény! Ha képzelt boldogságától elesett: szíve megjejesül, bezárkózik a szeretet napja előtt.

Ha arany után sóvárgott, s aranyhegyei sovány halmokká váltak: megtagadja az istent, elátkozza életét, vádolja a gondviselést, nem gondolva meg, hogy a sovány halmokon még mindig megered egy virág, vagy egy fa; s kinek e földön még egy virága van, vagy egy fája, mely tavasszal virágba borúi és gyümölcsöt hoz, az nem boldogtalan.

A ki nagy méltóságról, hivatalról álmadott, és álmaival úgy járt, mint az ínséggel küzdő napszámos, ki heti filléreit az álmadott számokra bűnösen kiszórja, s napok múlva reszketeg térdekkkel, s kétségbeesett arccal áll egy bolt előtt, mintha nem hinne szemeinek: oly erősen remélt, oly szívszakadva sóvárgott egy kedvezőbb élet után, mondom, a kit rangvágyas álmái megcsaltak, talán visszalép és lemond? nem! . . tovább kapaszkodik a magasba, gyakran alacsony és bűnös eszközökkel is, hol végre elsülyedés, megvettetés lesz nem épen méltatlan bére... Pedig van az életben sok

alacsony, de becsületes kör, és e körökben sok ügyefogyott felebarátunk, kik tanácsunk- és szívünkre igényt tartanak. Bizony, bizony, az ilyenekhez leszállani, és szeretettel karolva jó útra vezetni a legszebb hivatal, melynek dicső bére az emberiség nagy rendében a legdrágább gyémántkereszt! ...

... Megfoghatlan ellentét, kedveseim, hogy míg a teremtettségben minden porszem a szeretet nagy munkájában fáradozik: embernek keblében találkozik romlott szív, mely utálatos énjébe zárkózva, a szeretet törvényét megtagadja!

Az állat csendesvidáman távozik a forrástól, mely szomját eloltá; az ember fölzavarja azt, ha jóllakott.

Az állat csak anynyi tápot használ föl, mennyi éhét kielégíté; az ember magához ragad mindent, s ha nem teheti, kész felebarátja vetését fölgyújtani.

A hűséges eb éhenhal gazdája vesztett vagyona mellett, és urát a gyilkos előtt soványhú testével fedi be; az ember embertársára gyilkot emel, legalább vesztésében gyönyörködik.

Pedig a messiás azt monda: „szeressétek egymást, és béke legyen veletek!”...

De az ember jól is tesz néha társával... hogy nevé

oszlopra messék; megöleli testvérét ... haszonlesésből ... nem mindig jó szívből: s mégis szeretetet emleget ajkain! De az ily szeretet csak álarcozott kajánság, és vérrokon a gyűlöléssel, ... ez önösség.

Ám az ember ledönti az ifjúerőben viruló gyümölcsfát, lekuszálja az ártatlan virágokat, fájdalommal illeti az állatot és az embert, sokszor a nélkül, hogy hasznát venné, vagy csak gyönyört élvezne is belőle, csupán romlott szívből, vagy, mert azt hiszi, hogy rontani az ő mindenhatósága!

Így szentségtelenítetik gyakran az ég legdrágább malasztja – a szeretet.

Mégis a szeretet nem hagyja el az életet, miként a napnak sok ezredévek sem rövidítik meg sugarait!

Míg a föld vetései kizöldülnek...

Míg egy virág lesz a földön, mely a nap szerelmes szemébe fölmosolyg...

Míg a szomjas föld felett felhők ölelkeznek jóakarattal, hogy eső legyen...

Mindaddig velünk lesz a szeretet istene.

És bizonynyal bekövetkezendik egy jobb kor, melyet a történet a szeretet ezredének fog nevezni, melyben az egész emberiség egy nagy törvénykönyvre hivatkozik,

a szeretet törvényére, mely a teremtés napjaitól fogva
kitörölhetlen betűkkel ragyog az élet lapjain!

Az isten célja szeretet volt a világban.

Isten céljának valósulni kell! ...

A szeretet az élet fájának kizöldülése és virág-
zása: a szerelem annak egekig terjedő illata.

Vagy inkább, szeretet az élet tüze: szerelem annak
magasan lobogó lángja.

És miképpen sok tűz láng nélkül hamvad el: úgy sok
élet enyészik el szerelem nélkül... .

Midőn a parányi magból gyöngye levelek sarjadoznak,
hogy a fakó földet eleven zölddel borítsák, és a csúszó
bogárcák ezreinek árnyékot nyújtsanak...

Ez a szeretet.

De ha a zöld levelek között virágok is pompáznak
és illataikkal a léget betöltik...

Ez a szerelem.

Midőn a madár könnyű pehelyből fészket rak, s
gyöngye tojásait életre melengetvén, családi kört alkot,
hogy boldog legyen...

Ez a szeretet.

De ha a madár társával öszszeborúl, vagy utána eped, s örömet és fájdalmát dalban önti ki...

Ez a szerelem.

A szeretet maga az élet: a szerelem annak költészete!

A szeretet rejtett meleg, mely kikölti és táplálja az életet: a szerelem déli napfény, mely megdicsőíti azt.

Minden életre földerül a szeretet sugara: a szerelem napja csak a választottak lelkében virad föl.

A szeretet boldog lehet szerelem nélkül: de szerelmet szeretet nélkül képzelni nem lehet.

Szerelemre mint szeretetre egyformán képes minden élet, miként a legkopárabb sziklán is kinyílhatik egy sovány virág: de a szerelem valódi hazája az emberkebel.

A férfiszívben teremtőerővel lángol föl a szerelem: a nő szerelme a már teremtett világ menyországot tárja föl, hogy üdvözítsen.

A férfi szerelme csodát tesz: a nő szerelme boldogít.

A férfi szerelme világrendítő üstökös, jöttére megszerkeszketnek a szeretet csillagezrei. Vagy világhódító lángóriás inkább, melynek föllobbantával a régi csönd és

béke a forradalom hullámaiba vesz, mely a kebelben új világot, új rendszert teremt, melynek zenitjén ő tündököl, ő uralkodik.

A hölgy szerelme báj fényű csillag keleten, mely az üdvözítő bölcsőjéhez pásztorórára híja a választott szenteket. Vagy üdvözítő nap inkább, mely a kebel szűz liljomaira csendes sugarakban száll alá, hogy a szemérem érzékeny hamvai le ne hulljanak.

A nő szerelme égi növény az isten földében, mely századokról ezredekre ágztatja dús bokrait, melyek mindegyikén nemzet virágozik.

Nincs dicsőbb áldás a nőszerelemnél: szelíd melege kikölti az erény magjait és fölvirágozik a menyinyországa a földön! ...

... Igen, nők, ti vagytok a szeretet tenyésztő napjai az emberinemzet egén.

... Ti adtok irányt a gyermekszív első dobbanásainak.

... Ti vagytok az édes anyanyelv első és legjobb mesterei.

... Gyöngé ajkainkról az első mosolyt anyai szerelmek lesi le...

És lecsókoljátok első könyeinket.

... Kezeinket ti fonjátok össze az imádkozásra.

... Szerelmetek szívünkbe nyomott szavai szent talizmánként kísérnek sírunkig! ...

Végtelen szerelmének zálogául adott az isten titeket. oh nők! ... Hozzátok el a szeretet országát, hogy fölvirágozzék a szerelem: mert nektek adatott a megtérítés hatalma!

A PÁSZTORLÁNY

Te szép vagy, én szeretlek; ha halál volnék,
te halhatlan maradnál!

Kathy.

Az éji köd még pihen; mint ezüstkoszorú köríti a bérez hideg homlokát. A halálbagoly sivitása csak gyéren hallatszik, helyette ittott, a liget hús homályában, éles füttyöt kezd az ébredő rigó. A gönczöl rúdja egészen lefordult. A hajnalcsillag bájos fényben lobog a napszekeér előtt, míg millió testvérei egymásután lehunynak a szőke regleány ölén; mintha volna mindenik csillag egy-egy szappanbuborék, melyet elfú a hajnal játszi gyermeke. A föld hideg kérgén bársonytavasz terül, és szűz virágleányai harmatot isznak lágy szőnyegén. A locska patak gyöngye vidáman pattog fel sziklapartjaira; kristályvizéből szomjas dámvad hörpöl harmathús italt. A

kakuk kötődik az erdők viszhangjával. A fülmile földalolja bokrok tövéből a reggeli szellőt; s a hús fuvalom lebontja az álom ködképeit a párologó szemhéjjakról, hogy ébren legyen az élet, midőn napkirálya jő. A falusi mély csendből zszibongás emelkedik: itt egy életvidor napszámos kalapálja kaszáját, amott a szántók ekéjpcsikorog, s a vidám pórlegények kötekednek a csinos leánykákkal; amott éhes göbék nyikorognak fülhasító hangon a ritkapalánkú ólban, kakas kukorít a szederfák tetején, s az ugató kuvaszok bátor lármája rázkódtatja meg a levegőt; s mindez egy hangöszszegbe vegyülve ül a regszellő szárnyaira és képezi a pitymalló természet

csodakellemű „ébredőjét”...Az élet zszibongása

mindig élénkebb lesz; a falu viskói füstölni kezdenek; a kondás kürtje fölharsog; a marhák böggve szálingóznak ki a rendetlen utcákra és kolompolva nagy falkában hagyják el a falut, mohón lepvén el a harmatos mezőt. A nyáj nyomában kedves leányka lépeget; bíborajkán maga a népdalisten ül, fején piros kendővel, melynek tágan libegő sarka alul, széles szalagokkal csokrozva kígyózik hollóhajának dús fonása, mely tekercsiből szétomolva kis térdén alul ér; szemei oly élénkfeketék, mintha a holdtalan éj csillagival együtt bennök szállna

meg éjnek idején; szemölde sugár és sötét, és úgy ívezik simaszűz homlokán, mint ezüstlelkzárczán (medaille) vékony bársonyszalag, vagy mint a most esett hón elhullott csókatoll. Szűz kebelét kéktarka kendő rejti el a regfuvalom pajkos csókja elől; olcsó kartonból csinos mellény, körülfodrozott gallérral, kendermagos barna rokolya festői redőkben teszik egyszerű öltözetét; karcsú derekát ketten övedzék csak életében: tiszta kék patyolatköténye, és egy ifjú vadász; kiseded kezében fehér hárspálczika, mint pásztori bot, keblében lángoló szív s csak most csírázó szerelem... .

Így kíséri a hatalmaskolompu nyájt a gyermekártatlan Ilonka, egyetlen gyermeke s cseléde a falu öreg csordásának, a jámbor Regőczi Ferencznek; „a szép pásztorleány” név alatt ismeri őt az egész környék.

Ballagj kis csalogány békével nyájad után: majd a mezőben fölkeresünk!

II.

Fényes falusi lak teremében vagyunk, egy bájos szobájában, a zsalunyíláson beszökött napsugarak reszketve terülnek el a terem bársonyszőnyegén.

Henriette – így nevezzük a főrangú hölgyet – nyugtalanul veti szép lenvirágszemeit az ablak fehér függönyeire, valahányszor vadászsaszre felel az erdők viszhangja.

A szép hölgy virágkorának tizennyolczadik tavaszában van; kecseinek leírásával hasztalanul kísérténők meg prózai tollunkat. Ő szép, mint a tavasz első virága. Aranyfürtjei rendetlen csigákban omolnak gömbölyű válla-
laira, tündöklő felhőként ülven az alabástromnyak magas oszlopára; tiszta fehér hálóköntös, festői gyüremletekben öleli deli termetét; picziny lábai vérbársonyszámolyon nyugosznak. A terem halvány rózsaszínre van festve, melynek ittott kedves élénk színt kölcsönöz a beömlő sugár. Nehézbojtú függönyös ágy, fehér vánkosok dagadó halmaival, rajtuk az angyalfejecske éjjeli nyughelyével; finom metszett állótükör; rugalmas bársony nyugszék és pamlag, művészi hímzésekkel; dúsan rendezett pipereasztal, drága ékszerek-, mesterileg festett üveg- és chinai porczfillánedényekkel, melyekből kölni víz, rózsaoaj, pézsmapor és más meszsze világárszék drága illata párolog; ébenfacsíkokkal tarkázott varróasztal, ezüstszekrénykével és aranyozott virágédénnyel, melyben harmatittas nárciszok és hónaposrózsák csak

most szakasztott kelyhei illatoznak. Ezek teszik a terem bútorzatát. Az ágy fölött függ még két műfestmény dúsan aranyzott rámaiban: egy mécsét szorgalmasan őriző vesztaszűz, s egy őzikéjét etető leányka.

– Ma nem akarok fürtöket, Laura, csak egyszerű hajéket – monda Henriette komornájához kedvtelen hangon.

– Parancsára, nagysás kisaszszony! ... Beh, kár e fürtöcskéért! oly jól illenek nagysád teljes arczához, mint az ép levélké a nyíló rózsabimbóhoz ... hogy szinte fáj a lelkemnek elbontanom! ... Aztán ha a kastélyba vendégek jönnek s nagysád szép haja kedvem szerint van rendezve, majd ki nem ugróm a bőrömből örömemben. Pedig Jacques-től hallottam, hogy ma is vendégeket vár a méltóságos úr, s hogy eljőend az a szép fiatal nagyságos úr is, kinek oly dévaj pesti tréfái vannak, és oly ízléssel öltözködik!...Hej, én nem hiszem – folytatá tréfás célzással – hogy ő ok nélkül járna a kastélyba...

Henriette feddőleg emelé rózsaujjait a csacska lány felé, s komoly neheztelésnek felhője redőzött végig tiszta homlokán.

E pillanatban puskacsattanás dübörgött el a közel erdőben.

Henriette akaratlanul megrezzent s elhalványodott.

– Miként megjíjed, nagysád, minthacsak gatyásgalambjára célzott volna egy orvadász – monda ismét nekibátorodva a csevegő leány – bizonyosan a nagyságos grófocska vett célba egy remegő őzikét. Oh, ő úgy szeret vadászni mióta Londonból visszaszájött, minthacsak minden nyúl vagy dāmivad egyegy szerelmes nympha volna... . Igenigen, a nagyságos grófocska szerelmes! ... Mindennap újabb koszorút lelek íróasztalán, s úgy lelkemre köti, hogy fris vízbe tenni el ne felejtsem. Az aranyos „Karthausi” könyve már egészen telve aszú szarkaláb, ibolya s az ég tudja, miféle mezei gyomokkal. ... Ez még mind hagyján: de mareggel, a mint íróasztalán rakosgaték, mi tűnik szemembe? egy aranyos metszésü papíron rózsaszínnel volt írva egy vers: s ez a paraszt név volt fölibe írva: „Ilonka” ! ...

Henriette a név hallatára megrázkódott, s a komorna hajtüzésközben fejét megkarczoló.

– Ostoba! hol tanultál fodrászni? – monda lassú sziszegés után, nem bírván elfojtani a kebléből feltörő sóhajt, mi gyöngö sikoltás akart vala lenni, – s a túsúrás okozta fájdalommal iparkodék zavart kedélyét igazolni.

– Hagyj el; etesd meg galambjaimat.

A komorna távozott.

– Oh, ha mégis igaz lenne gyanúm! ha elvégre is egy pórsepredéket vetne a sors versenytársamúl a szerelmi síkra, egy ügyefogyott libát, ki a pásztoroknyhóntúl sohasem volt, ... kinek egyetlen birtoka sima arcza és feketeszeme, melyet az igazságtalan természet tévedésből felejtett a pórfészekben! Nem – az nem lehet! Ő ennyire nem aljasodhatik! ... De az az örökös vadászat ... a koszorúk ... az a hidegség, mióta a „Fóti dalt” nem akarám énekelni, s magyar szavaira műveit francia tónnal felelék – s azt a durva kartont nem akarám viselni! ... Oh, hogysis lehetek ily ostoba? ! ... s itt forró könyek gördültek alá szép arczán, hangos eséssel temetkezve az előtte fekvő francia Journal hideg lapjaiba, s szép szemei eltiizedve olyanok voltak, mint mikor a nyári kék égen, záporömlés után, huzamos esőzésre egyesülnek a tornyos fellegek... Fejtsétek meg e köny eredetét, lélekbúvárok! Hiszitek: hogy fájdalmában ejté a féltékeny szerelem? Oh, nem! Én láttam fényes délben könyezni tulipánt, midőn tövében kinyílt a szerény ibolya! ... Henriette jó és kedves gyermek: de – bocsássatok meg érette nagyságos mamájának – ő rangbeteg.

III.

Mi szép a természet itt a mezőben! Nézzétek, mint kékül a nyughatlan Balaton, s remegő tükörében tündérvárként lebeg a regényes Füred. Amott Tihany látszik a kettős toronnyal; s a meszsze homály ködös fátyolában, mi oly felhőformán beszegi az eget, hol ég és föld összelelkezve a természet együgyű fiának képzetében a világ végét teremti – az ott a szőlőfürtös Badacsony!

Köröskörül az erdők öléből kopóugatás hallatszik, s ittott eldörög egyegy életlő fegyver csattanása. S ép ez az, mi a szép pásztorleány figyelmét magára vonja, ki daliását félbe-félbeszakasztva nagyfekete szemeit az erdő meztelen gerinceire lopja, mintha valakit várna.

A nap már kétarasnyira hagyá el a szőlőhegyek süvegalakú lávafödelét, vidáman ragyogva a felhőtlen égen. A szántólegények víg dalolás közt állítják meg kajla ökreiket, és az újonhasított barázdákba letelepülve, tarisznyáikból falatozni kezdenek. Távul a barázdák hűvös rovátkában bogarászó varjuk kevélyen sétálnak. A szép pásztorleány pedig borzaskatát és szarkalábakat szed a virágdús ugarban, s ha fiatal lelke visszaandalo-

dik a gyermeki korba – oh, az ifjúság oly közelvan ahhoz! – le-leül a csicsikoma mellé és picziny ujjaiával fölszakasztja, édes hangon dudolván a „gyűj, gyűj csicsikoma”-féle gyermeki dalt. Minden virágszakításnál, marháira figyel talán? nem: szép szemei egy barna pontot kísérnek, vagyis inkább vonzanak erővel, mely feléje a cserhátról mindég közelebb húzódik. A marhanyáj tarkán őgyeleg a csermelykigyózta lapályon, harsány harapással ritkítván az illatos mezőt. A természet templomát kedves zsibongás tölti el: madárcsicsikokák csicsisegnek a ritka bokrokon, méhek röpülnek reggeli zsákmányaikkal örömdöngicsélve köpüházaikba, s ottanottan fölhangzik a földkalapáló bika bömbölése; és szép ellentétül a közel szállók pirosuló cseresznyefáiról a vidám kenderikék csicsisergése, s az aranytollú húros hangos füttyentése hallatszanak.

Leánya a szép természetnek, szűz Ilonka, miért kezdedben a virágkoszorú? talán az erdők szelíd gerléi ígérkeztek hozzád a mezőre, avagy hófehér üszöcskédél, egyetlen jószágodat, akarod vele megkoszorúzni? Ne tagadd, kedves szemérmes gyermek, félénk tekinteted elárulja a roszúl őrzött titkot: koszorúd a szerelem koszorúja! Nézzétek csak: egy ifjú vadász szökell ke-

resztül a szőlőhegy venyigeököpűjén, pórázra kötött vadászettel, fehér kendőben illatozó harmatos epret, szírében lángszerelmet hozva a szemérmesszép Ilonkának.

Az ifjú – kit Dezsőnek nevezünk – egyike az érdekes fiatal arcoknak; ép tagjain teljes erőben mutatkozik még az ifjú rugalmasság és viruló egészség, gesztenyeszínű haj, és pejhedző szakái selyemfürtjeivel; izmos de szabályos nyakát pongyolán kötött nehéz tafotaselyem övedzi ezüstrojtokkal; könnyű zöld vadászkontós, gazdagon hímzett vadásztáska-, lőpor- és -kupaktartóval; darutollas vadászkalap, diónagyságú csattogóeper szagos csomójával, s hoszúszerű vízhatlan csizma teszik öltözetét.

Hova, hova, leánya a virágnövesztő mezőknek? ne szaladj, ne szaladj: a szerelem karja mindenható és végetlenbe ér mint a képzelet; előle nincs menekvés, miként a haragos villám megeredt szikrája elől! ... Oh, nézzétek a szemérmes pásztorleányt, mint remeg a várt kedves közelgőre! mint takarja szerelmes szemeit patyolatköténykéjébe, s versenyt pirul a lábainál virágzó pipacsokkal. Kit oly szívszakadva várt, és kiről szemeit a távolban el nem vonható, most attól futni akar. Szegény, kedves gyermek, ő úgy járt, mint a vadászoktól körülvett őzike, mely az üldözés félelme miatt elbódulva nem lát rést mene-

külésre, hanem a legközelebbálló vadásznak szalad. Ilonka is örömet futott volna messze-meszsze, a tengeren is túl: de csak úgy ... ha a kedves vadász is utánafutott volna. Beh furcsa is az a hajnaló szerelem! Miként iskolagyermek a villanygép előtt: úgy áll két szerelmes egymás mellet az első napokban: vágy-és féltékenységtől reszket mindegyik. De végre is ha megkezdtek s mintegy elmindennaposítottuk, a szent villanyosság gyöngülni kezd, mint az éveken át használt mágnes titkos ereje; s helyébe a fenséges de komolyabb sympathia lép, hogy fölváltsa az ephemertestvért, a megnevezhetlen édes menyeyei gyermeket, mit szerelemnek mondunk, s mely elvégre is nem egyéb, mint percznyi idegláz, mely a mindenható szerelem jöttére átvillanyozza, átczikázza ereinket. Oh, az első szerelem isteni perzeit büntetési ereklye gyanánt hozák ki Édenből első szülőink, hogy az utófaj legalább egy rövid pillanatra megizelje a halhatlanságot, s érezze: hogy minő boldogságtól esett el az eredendő bűn miatt...

– Üdv neked, édes szépem, a mező legszebb virága, és legszemérmesb az árnyékos erdő minden gerléi közt – mond Dezső, hangján a festhetlen érzeménynek, fognán Ilonka kezét – nézz reám, szép szemed csilla-

gával! ne félj, ne remegj tőlem, mint gyöngye őzei a fiatal vágásoknak, nézz rám, életem üdve, hadd imádjam napomat derült szűz képeden! Íme jóízű epret hozék számodra, illatosat mint leheleted, és pirosat mint gyöngyöző vére ifjú szívednek! ... nézz rám, és szeressd az erdők és ligetek fiát!

Ilonka fölemelé egy perczre éjfélszemeit, a szerelem szívharimatában fürdőket, mialatt arca egy tündöklő vértenger lón. És újra leejté bársony fejecskéjét, míg reszkető ujjai némaszemérmesen nyújták a koszorút a szerelmes vadásznak.

– Így, lelkem egyetlené! ... De ne nézz ismét a hideg földre; az nem szeret téged mint én; az csak sötét sírt ad, ha meghalsz, gyöngye testednek. Nézzd a napot, mint mosolyog fejünk fölött: ő a földre néz, mert azt szereti... Lássd, édesem, a föld szerelme virágban nyílik ki, s ha a nap fölsüt kifeszelnék a virágbimbók, melyek hajnalszürkületkor még csukva voltak, s a nap szerelme tüzes sugarak szárnyain jó le, s halottá csokolja őket, és úgy üdvözülni a föld szerelmében... .

Sötétülj el, oh fényes nap lobogó mezeje, zárlatok kehelyt mezők virágai, és ti játszi, csacska szelők, szünjetelek meg egy kissé susogni, míg a mezők szép

gyermekének ajkán az első szűz csók tűzviharja elvonnul! ...

Állottatok é sűrű erdő közepén olyankor, midőn az ágon fejetek fölött öszszetűzé orrát két vadgalamb, s néma merengésben szíva egymás leheletét? Ok nem kérdik egymástól: hol láttad a napot, s minő anyától születél? oly édesen és boldogan búgnak egy rövid ághegyen, mintha egy fészekben s egy anyától születtek volna. Ilyen a szerelem! Az egyszerű de szeplőtlenkeblű pásztorleány nem kérdé a kedvest: hovávaló vagy te, melyik anya növelt emlőin, és mi neved? Mintha testvér fűzte volna karcsú derekára karjait, s mintha édesanya nyomná ajkára csókjait, oly édes odaengedéssel hajolt a kedve vadász mellére, míg piros arczán kitörni készült a szeplőtlen vér, hogy boszútálljon a vakmerőn, ki illetni meri a szűz ajkakat...

Seregeljetek öszsze, karcsúlábú szarvasai és remegő őzei a tilos vadasoknak! nyulak baktassatok elő a zöld vetésekből, vegyétek körbe a vadászt, feküdjetek rá fegyverére: ő nem fog most megölni titeket, nem a világ minden vadait; e pillanatban a nap lezúghat az ég mezejéről, hamuvá perzselheti a világot: mit bánja ő? a világ közös sírján boldogsága lesz keresztfája; e pilla-

natban gyilkot meríthettek szívébe, s ő megcsókolja a gyilok markolatát, mert lelkét a gyönyör fájdalomja fogja fel, a szerelem menyországában! ... .

A nap délre hajolt; a kérődző marha hangosan rázta meg kolompját, és az ugarok síkjain fölfölragyogott a tünde délibáb. Távul a fekete szántóföldek felül keserű gúnykacaj elhaló hangjai verték föl a bérez éber viszhangját. Ilonka nem látta a nyájt, nem látta a napot: szemei könnyelábadva kísérték egy tárgyat, mint napraforgó a búcsúzó fényt estszürkületkor.

IV.

Történetünk fonalán a faluba vezetem vissza az olvasót. A széles országút mellett nagy gonddal ápolt s nemesített terebélyes gyümölcsfasorok kínálkoznak ittott már érett gyümölcsessel; ben a faluban a legnagyobb csín és rend uralkodik: mintha erdőben állnál, úgy be van ültetve miden telek s mindütt a legnemesb gyümölcsökkel. Maga a földesúr ezeket áldozik gyümölcstenyésztésre, s jobbágyait jutalmakkal édesgeti e szintoly hasznos, mint gyönyörteljes iparágra. A házak ízléssel s lehető arányban építvék, s alig láthatni kéménytelen

viskót. Közepén a téresutczájú helységnek magas egyház emelkedik, körülkerítve akáczorokkal; bádogos tornyán egy rézkakas, a hűtlen apostolra emlékeztetve jelenti, hogy melyik keresztényfelekezet imádja benne istenét. Szemközt az egyházzal kitűnő épületben lakik a lelkész, másik oldalról az iskolatanító, ki az újabb nevelésrendszer következtében mindég a tanítóképzőintézetből jő, fizetés- és rangban egyenlő lévén a lelkészszel, mindkettőt pedig a status fizeti. Van továbbá egy kisdóvda is, melyet a nemeskeblű földesúr alapított szépmenyiségű tőkével, melyhez a község a helység jövedelmének egy részével s önkényes adakozással járul minden évben, s a tőke szembetűnőleg gyarapodik, mióta a mérsékleti egyletet művelt lelkészük létrehozá. A helységnek két újsága jár, melyekből fölvaltva a tisztelendő lelkész és a tanító vasárnapi fölolvadásokat tartanak, a faluház tömött teremében. Komáromi vagy győri csizmadiagyártotta kalendáriumot e faluban többé senkisé is vesz; csaknem minden gazda házában van „Mezei nap-tár”, melyet egypár évig a földesúr ingyen osztatott ki jobbágyságai közt; de most már nélkülözhetlen könyvükké vált s maguk veszik meg. Lakik még e helységben egy értelmes orvos is, ki fizetését részint a földesúr, részint

a helység pénztárából kapja: azért a faluban szigorú ügyelet fordíttatik a szenvedőkre. A helységet „Szépfalunak” híják, s e nevet méltán meg is érdemli.

A falu nyugoti végén szép emelkedett térségen, jegenyesorok közt fehérlik egy emeletes kastély, ritkagazdagságú angolkert- és ízléssel épült tisztalakoktól környezve. Ez a helység földesurának a sokösű Szépfalvy grófcsaládnak nyári s legkedveltebb lakhelye; mostani birtokosa gróf Szépfalvy Miklós, ki a telet rendesen Pesten tölti, hol hazafiúi czélokra jótékony estélyeknek nyitja meg barátságos termeit. A gróf jelenleg jobbágyai közt mulat. A kastélyban szokatlan zaj- és készültek valami nagyszerű ünnepély bekövetkeztét sejtetik velünk.

Hagyjuk el az úrlakot egy pillanatra s tekintsünk be egy alacsony kunyhóba. A falu másik végén áll ez ószerű házikó: roskadozott sövényfalzata s tevehátú szalmateje mutatják, hogy nem mostani épület; a gondos helység még ide nem terjeszthetvén ki figyelmét sok előbbvaló teendői miatt. Az egyszerű lak benseje igen homályos; ökölnyi ablaknyílásai fősvényen bocsátják bele az isten világát... . Könnyű lézán, tiszta ágyneműn egy öszbecsavarodott pór nyugszik, üveges szemei s halk

nehéz nyögése végórája közeledtét mutatják; a lésza mellett fehérre meszelt dorikemencze terpeszkedik, széles párkánnyal, melyen játszi macskafi dóromból. Az ágyfőnél tulipányos ládán fiatal hajadon ül, kötényével törülgetve kisirt szemeit. A ládára „Anno 1820” van írva, s a ki rajta ül – Ilonka.

– Megöntözted nagyságos aszszonyunk sírját? – kérde halk, töredezett hangon a beteg apa leányát.

– Igen, apám, mire a kakasok hajnalra szóltak, édesszülöm sírját is meglocsolám, s aztán imádkoztam mindkettőért... Oh, én nem ismertem sem anyámat sem a nagyságos aszszonyukat, mégis majd meghasad szívem sírhalmuknál! Édes istenem! mily korán elárvultam én! – s ez utósó szavak lassú zöpögésben haltak el.

E közben az ajtó fakilincse csikorogva esett le kapcsáról, s köhicsélve nyalka pór lépett a pásztorlakba, kibeen hoszú magyarópálczájáról minden falusi gyermek megismeri a kisbíró.

– Adj' isten jobb napot – monda nyers de nem részvétlen hangon a fontos hivatalnok – már hát csak mindig az ágyat nyomja keed? ... A böcsületes előjáró uraimék parancsolatjából jelentem, hogy ma a kastélyban májusünnep fog tartatni: tehát szokás szerint

minden hajadonnak meg kell jelenni tisztafehér öltözetben ... s itt hivatalos hangját hirtelen félbeszakasztá a kisbíró, egyet csípvén Ilonka orcáján, aztán a beteghez hajolt s valamit súgván fülébe távozott.

A beteg pásztor leányára pillantott: de melyet nincs toll lefesteni.

V.

Május utósó napja van, pünkösöd után első vasárnap, reggeli kilenczóra. Kun a legszebb tavaszi ég dereng, s ki a mezőben a nagykalászu rozs lassú hullámozását nem látja, tökéletes szélcsöndet hisz. A szépfalvi kastélyban nem mindennapi esemény előjeleit láthatni: udvarában üvegházi déli gyümölcsfák közt zöld szőnyeggel díszített emelvény áll, nemzeti lobogókkal ékesítve, s egy sudár májusfával, melynek fris lombjairól ezer tarka szalag kígyózik alá. Az emelvényt ülhelyek veszik körül; középett egészen kiválólag emelkedik egy magas karszék piros bársonnyal bevonva, a koszorúzó grófi hölgy számára. A harangok ünnepélyesen zúgnak; s a nép tarka hullámozással s nem mindennapi érzéssel vonul az egyház felé áhítatoskodni.

Mielőtt a májusünnepbe vezetném olvasómat, egy rövid pillantatot vetek a grófi házra.

Szépfalvy Miklós, gróf, egyike volt azon protestáns mágnásoknak, kik a kollégium falai közül jócsomó szabadelvűséget, sok tudományt, de kevés világismeretet, még kevesebb ildom- és társalgási avatottságot hoznak ki. Iskolái végeztével növelőjével külföldre ment, s visszatérvén a pozsonyi országgyűlésen, az akkori vallási sérelemügyben mint ellenzéki tag csatázott. Arczképe már a hatodik hónapban kinyomva lőn. Itt megszerette Badacsonyi Amáliát, egy dús magyarnemes egyetlen leányát, s még azon országgyűlés alatt nőül is vevé. A hongyülési zaj után falusi magányába vonult, csendes öröm közt élvezendő a nősélet első üdvvirágait. Az ifjú grófnő szép külseje mellett igen széplelkű is volt, házáját kimondhatlanul szereté, s e mellett jótékony, szelid és fölötte vallásos volt. Az erényes és munkás jobbágyleányokat ő házasította ki, s hogy nemes versenyre buzdítsa őket, fölállítá a májusünnepet, hol az erkölcs- és szorgalomban legkitűnőbb hajadon nagybecsű ajándékot s drága koszorút vett jutalmul. Egymásután két leánygyermekkel ajándékozá meg szerető férjét: de

mindkettő még a bölcsőben elhervadott, mely veszettség a grófi ház fölé gyászfölleget vont.

Negyedik évben újra reménysugár derengett a grófi családra. Száz ajak imádkozott a ház virágzásaért. Gróf Szépfalvy remény és kétség közt merengett a bizonytalan jövőn. Szent fogadást tőn atyai lelkében, hogy minden lehető emberi segílyt elkövetend; s e célból udvarába egy pesti tanult szülésznőt hozatott, de ez aszszonynyal kísérőül jött a balsors fénytelen csillaga is. A gróf ugyanis üdvreménye hevében egy magában csekély de gyászos következményű gyarlóságba esett: egy napon megígérvén Euláliának – így nevezzük a szülésznőt – miszerint ha gyermeke születik, őt kétteleknyi mezei jószággal ajándékozza meg... Szépfalvy óhajta teljesült: családfája egy Dezsővel szaporodott, a hon pedig egy angyalával szegényebb lön: a nemeslelkű grófnő gyermeke mellől sírba szállt.

A faluban csak egy lény volt, a ki nem gyászolta őt – Eulália.

Szépfalvy Miklós egyike volt azon felületes jókebleknek, melyek a szép külsőt szép lélekkel rokonulva kimondhatlanul szeretik: de a külsáboknak, benső szépség nélkül sem képesek ellenállani. Így lön, hogy

történetünk előtt néhány évvel Pestre menvén, ott Blumenau Eleonóra bárónőt, egy német indigena kecses özvegyét megismeré, és megszeretvén kezéért esengett. A fortélyos hölgy nem késett Szépfalvy kábultságát malmára vízül használni, s őt egy kárhuzatos eljegyzésre bírván oltárhoz kísérte.

A menyegző előtt megesküdt Szépfalvy Miklós, gróf, hogy egyetlen fiát, a dús Szépfalvy Dezső grófort Blumenau Henriette bárónővel házasságra bírandja.

A szép falvi kastély újra vidám színben látszott ragyogni: míg a hálás falusi nép naponként kijárt egy kriptához, melynek ravatalja körül gondosan ápolt virágok nyíltak minden tavaszon.

De a sors könyvébe isten ujjá jegyez örökigazság betűit, s a halandók gonoszul koholt terve bűneikkel együtt sirba száll.

Dezső Henriettét nem szereté.

Vessünk egy pillantást az ifjú grófra.

Szépfalvy Dezső ritka egyéniség volt: iskoláit korán végezé, s nem tudjuk, a szerencsés körülményeknek, vagy jól választott növelőinek rójuk é föl, hogy igen korán kifejtett a gyermekkorból; tizenötéves korában már ügyvédi oklevele volt, s még az évben meglátogatá

Francz- és Angolhont, hazáját még tanulókorában beutazván. Másfélévi kuniét után, ismeretrakottan visszatért, honában kívánván költeni dús jövedelmét, mely az anyai jószágokból őt illeté. Mert Szépfalvy látván fia érettségét és férfivá fejlődését, hazatértekor az anyai birtok nagy részét – bár távulvott a törvényes nagykorúságtól – teljes joggal birtokába adá, hogy nemes-célú terveinek annálnagyobb téré legyen. Dezső rögtön el is kezdé reformjait: szent irányúi tűzvéni ki a tett mezején, a hon oltárára minéltöbb áldozatot rakni. A mely községek magukat megváltani kívánták, minden módon igyekezett őket segíteni; a lelkész- és iskolatanítóknak illő telket hasított ki; kisdedóvókat, magtárákat s több jótékonyegyletet létesített; két kitűnő magyar költőt csinos mezei jószággal ajándékozott meg, s a legszebb részén birtokának, a Balaton mellett, pompás nyári lakot építtetett magyar íróknak mulatóhelyül, kik a nyarat Füreden kívánták tölteni... Szépfalvy Dezső lelkében egy magas poézis lángolt: a természet iránti szerelem, amaz idyllicus költészet, mely az istenség örökkönyvében van megírva, mely szülőanyja minden költészetnek. Dezső a szép pásztorleányt szereté.

VI.

Dicsőült árnya a sírban nyugvó kegyesnek, tied a legszentebb, leghervadhatlanabb koszorú, melyet isten teremt a nőérénynek! Míg e falu népét mostoha idők viharja el nem törli a föld színéről, míg egy ajak lesz, mely a jótettek emlékezetére szent himnuszt zeng a hálas utódok között, míg a földön ember tenyész a nőérényt tisztelni tudó: addig te tiszta napsugárként fogsz ragyogni az elhamvadt grófnő sírhalma fölött! Te boldog vagy hamvaiddban is, oh hölgy! mert emléked szent és örök, mert ezer ajak rebeg áldást poraidra, és ültet virágot sírod körül sok nemzedék, melyen kedves emlékezet könyűi égnék. . . .

Teljes fényben ragyog a májusi nap. A dús kaszálók hullámos szőnyegén a legszebb virághímzés tündököl, hol millió méh döngicsélve fürdik a szerelmes virág porában; ittott a pitypalaty csattogó hangja kíséri a természet tavaszenéjét; az erdei hárs pazarul szórja szét kedves illatát, melytől a lég megterhesül, és lágy melódiában száll madarak ajkaira. Az egyház homályos

falai közt elhangzik a zsoltár utósó strophája. A természet ünnepi méltósággal dereng Szépfalva fölött. Tisztesen öltözött pórok lépdelnek a grófilak felé, vezetve a lelkész és jegyző által; ezeket követi viruló szüzek hófehér sora, s igen nagy néptömeg, mely ünnepélyes menetben húzódik a kastélyelőtti díszemelvény felé. Nemzeti díszruhába öltözött barna zenészek pengetik hürjait; és fölhangzik az „Isten tartsd meg királyunkat”-féle ének. Dúsan aranyzott díszruhában, méltóságosan lép jobbágyai közé a nyájasarczú gróf, karján vezetve nagyságos hitvesét; utánuk díszöltözetben a szép Henriette jó s az ifjú gróf, számos főrangú vendégtől környezve, két gazdagon öltözött huszár kíséretében. Az örömittas nép tompa morajjal üdvözlé közelgő földesurát ; a lelkész pedig megható beszéddel fogadá a népe boldogításában fáradhatlan nemes grófot. Ezután a jegyző meghatva olvasá az ünnep czélját, magasztaló sorokban adván elő az elhunyt védaszszony erényeit, ki e jótékony erkölcsi ünnepet alapítá.

A boldogult hölgy emlékezete könyűt fakasztott sok szemből, s a pórnők ajkain hangos zokogás tört ki.

A jegyző tovább olvasott:

„Az 18**-dik év májusünnepén kiadandó erénydíj

Szépfalva helység érdemes előjárói által egyhangúlag Regőczy Ilonának íteltetett.”

– Éljen az ünnep királynője! Éljen a rózsaleány! Hadd lássuk őt! – kiálta több hang a főrangú vendégek között.

Ekkor ketten az ős presbyterek közül előrevezeték a szelíd Ilonkát, az emelvény bársonnyal vont lépcsőzetéhez, hol rá Henriette várakozott, ki az ünnepalkotó grófnő halála óta szép kezeivel megkoszorúzni szokta a legjobb leányt.

Így állana egymásmelleit a reg- és esthajnal csillaga csöndes éjjelen!

Ott állt Henriette, a hajnalló élet egész fenségében. Azt hinnéd lovagvilágban élsz, s a legszebb hölgy fog koszorúzni szerelmes troubadourt, vagy vitéz daliát. Nehéz selyem habos hulláma folyá körül gömbölyű tagjait; aranyfürtjei festőiszépen árnyazák be halványszép arczát; nagy kék szemei mintha a menyegyzetből szakadtak volna ki, hogy helyet adjanak napnak és holdnak; ajakán junói büszkeség lángja ült, és rubinnal rakott félkorona övedzé magas homlokát.

A szemérmes Ilonka remegve közelíte a büszke hölgyhez, s a mint kezét megcsókolá bogárszemei a földre

estek, mint a sötétség teljes napfogyatkozáskor; kiseded ajka tyruszi bársonynak viselé színét, s teljesszép arca kigyúladt, mint mikor bazsarózsalevelekről fehérilijómra esnek vissza a tört napsugarak.

A zene fölharsogott és Henriette reszkető kézzel nyújtá Ilonka szép fejére a drága koszorút.

E pillanatban, fedetlen fővel, őrjöngő pór tört keresztül a sokaságon, és egyenesen Ilonka felé tartva, görcsös kezébe szorítá a koszorút és vad hangon rivalgá: „Az ily koszorú nem bectelen fejére való, ki vadászokkal tart szerelmi computust!” s a koszorút dühöngve tépte szét.

Henriette éles sikoltással rogyott karszékébe.

Ilonka zúzott kebellet a lépcsőzetre hullt.

A jelenlevők szemmeresztve függték az époly váratlan mint rendkívüli jeleneten, s több hang keserű bosszankodásban tört ki: míg két izmos hajdú a csöndzavaró pörlegényt elvezeté.

Itt megjegyezzük, hogy e merész suhancz egyike volt azon szántóknak, kik Ilonkát a vadász karjain látták, s kinek az öreg Regöczi több ízben nőül ígérte leányát.

Az ünnepet nagy lakoma követte. A nép számára hizlalt ökröt sütöttek, s az árnyékos fák alatt, terített

asztalok mellett csapravert hordókból folyt vidám áldomás.

Egész délután tarka néptömeg hullámozott a temető felé, virágkoszorúkkal ékesítvén egy sírt, melynek márványáról nagyfekete fátyolt ingatott a szél.

VII.

Körülbelül két hét mult el a májusünnep után.

A nap leáldozott Úrhida fölött – így nevezzük az egyszerű falucskát, hova történetünk vezet. Az anda szürkület bíborfénnyel csókolá a bérczetőt és a felleget. Enyhe szellő suhogott a lekaszált rétek sebei fölött, s a fonnyadt fű kedves illattal kísérte a távozó napot. A fáradt kaszások élénk beszélgetés közt ballagtak haza, csöndes tűzhelyeikhez.

Üveges batárt ragadva robbant be két tüzes seregélyszürke a kised parochia udvarába.

Szokoly Márton uram – így hívták az öreg lelkészt – hoszú képet metszve topogott ki a sötét szobából, váratlan vendégei elfogadására. A tiszteletesnő esti majorságával foglalkozott.

A hintóból két ismeretlen alak lépett ki: egy deli

külsejű, az ifjúság fakadó tavaszában levő de jelentékenyarczú férfi, és egy szemérmes ifjú hölgy.

– Jó estét, tiszteletes úr – mond bátor és bizalmas hangon az idegen – elkésett utasok vagyunk; a helységben nincs fogadó: bátrak vagyunk éjjeli szállásért kopogtatni.

– Igen szívesen ... csak tessék ... a kocsis pedig hadd fogjon ki ... isten hozta uraságtokat! – s még egy csomó phrasissal vágott a pap az idegen szavába – s rövid engedelemkéréssel elhagyá vendégeit és eldöcögött a kamara felé, nőjét a baromfiaktól beszólítandó.

Szokoly Márton ur igen nyájas öregember volt, 60 év körül; alig talált szavakat szívessége kifejezésére, s nem tudta, mint udvaroljon úrirangú vendégeinek, és kifogyhatlan volt az engedelemkérésben, egyszerű lakában, parányi tehetségeiért.

Az ötven éven felüli de még mindég frís lelkésznő konyhája után látott, s néhány perez múlva óriási láng harapódzott a tiszta konyhában, csirkesikoltás és dióropogás hallatszott, szóval a békés hajlék csöndét szokatlan élénkség váltotta fel.

Ben a szobában barna mártott gyertya terjesztett sovány világot. Az egyszerű lak à la rococo-bútorzatát

röviden ekkép írjuk le: sűrűnrakott barna gerendák izmos mestergerendára támaszkodva bámultak a szoba padlótlán földjére; melynek közepén nagy diófaasztal emelkedett, alatta zöld cserépkorsóval; egypár magasra fölvetett ágy, barna térítővel; ezek előtt hat erős szilfaszék mondvacsinált kiálló lábakkal. A két nyoszolya közt egy szüette roppant bárka nyújtózkodott egész a gerendáig. Az ólomkarikákkal czifrázott ablaknál rovátkospárkáriyú íróasztal állt, egy a reformatio idejében készült roppant tintatartóval, „Lelki áldozatok-” és „Szent Bibliával”; mellété egyszerű könyvtár, többnyire pergamenkötésű latin könyvekkel; a falon Luther, Kálvin, Melanchthon és prágai Hieronym képei függtek.

A minden perczben egyet ketyenő kormos falóra épen kilenczet kukukolt, midőn a jószívű papné ízletes magyar estelihez ülteté vendégeit.

– Tiszteletes úr – monda asztal fölött az idegen – ön nekem fölötte kedves szolgálatot tehetne, s örök hálaára lennék szívességéért lekötelezve...

– Méltóztassék velem parancsolni – vágott hirtelen közbe a lelkész, szolgálatra készen,

– Az ön háza nekem igen tetszik. Ily istenes helyet szeretnék én ez árva leányka számára szerezni, néhány

óra, hol ő vallás-, írás- és olvasásban s a női kötelességekben oktatást nyerhetne, illő jutalomért.

– Uram ha csak ennyiből áll kívánsága – viszonzá nyájasan az öreg tiszteletes – a legnagyobb szívességgel, minden díj nélkül is, sőt szerencsémnek fogom tartani e bizodalmat s megtiszteltetést. S legyen meggyőződve, hogy a mi tehetségünkben áll a kisasszony javát és boldogságát előmozdítani, semmit elmulasztani nem fogunk.

Így be lőn avatva Ilonka – mert ő volt – egypár istenfélő öreg társaságába, miután egyedülállóit széles e világon, apja néhány nappal azelőtt meghalván.

Az ifjú idegen még egypár bizalmas szót váltott az öreg lelkészszel, s tele erszényt hagyván a terebélyes asztalon, búcsutvett az öregektől s a zokogó Ilonkától, s visszahajtatott Szépfalvára.

Ilonka nyugtalanul tölté az éjt, s könyekkel áztatá vánkosát.

VIII.

Szépfalván suttogni kezdtek a szép pásztorleány hirtelen eltűntéről. Az ifjú gróf csak ritkán s szokatlan

időkben jelent meg az apai udvarban. Henriette egy pillanatig sem kétkedett többé, hogy a törtétekben Dezső viszi a főszerepet, s ez anynyivalinkább sujtá az elvakított hölgyet, minélinkább elhíttetni igyekezett vele gögös anyja, hogy ő Szépfalvy Dezső nője és grófnő lesz... Henriette Dezsőt nem szerété, legalább nem ama tiszta bensőséggel, milyennel a költökeblű Dezső szeretett és szeretettni vágyott, s milyennel csak azok szeretnek, kiknek romlatlan keblében nem tompult el a szép és dicső iránti érzelem. Ő minden áron grófnő és dús vágyott lenni, s nagyságos anyja jól tudta, hogy e célta vagy soha, vagy csak Szépfalvy Dezsőben érheti el. Az öreg gróf azonban sokkalinkább ismeré már ármányos hitvesét, hogysem fondorkodásait észre ne vette volna: innen lett az, hogy hajdani botor fogadásáról tudni sem akart többé s nője előtt egész hideg vérrel mosta kezeit. De Szépfalvy Eleonóra grófnő annál makacsabbúl állt pogány terve mellett, s nem volt alacsony eszköz, mitől irtózott volna célja kivitelében. S ez eszközök egyike volt a pásztorleány lábalúleltevése: miután annak az ifjú gróffali viszonya majdmajd közbeszéd tárgya lett.

Egyikén a szép nyári alkonyatnak Szépfalvy grófnőt fontos beszélgetésben találjuk Euláliával. Beszédök tár-

gya nem lehet valami szép, már csak azértsem, mert bár a kastély legfélreesebb részén történik, mégis álnok suttogó hangon... Hagyjuk magukra a bűnszövöket: ránk ez este még egy kellemesb légyott várakozik.

Az úrhidai lelkész udvarán négyfogatú hintó áll. A nap már leáldozott a távul hegyek gerinczein, aransugárai mint megannyi üstökös farkai terjednek el az éggömb nyugoti felén, míg keletről szürkehamvas palástban nyújtózkodik a harmatöntöző éjszaka. A hajnal-káktól sűrűn befutott kerti lugasban két alak tűnik föl: beszélgetésükben gyönyörködni látszik az estszürkület.

– Mint vagy megelégedve, édes Ilonkám? – kérdé ifja a szemérmes leányt.

Ilonka mélyen sóhajtott.

– Te sóhajtasz, szerelmem, talán hidegek hozzád az öregek – folytatá az ifjú – szólj, mond, hogy nem vagy megelégedve, menyországba vislek, ha akarod, beszélj... .

– Oh, nem! az ég örizzen! én e helyet nem cserélnem el egész viláért – mond a lányka egész leikéből – s bár itt nem találom is föl többé a tág mezőt, hol apám nyáját legeltetem, s naponként ezer dalos madár röppent el fölöttem: ez egyszerű lakás, a nyájas

öregék társaságában, boldoggá tesz engem: mert tudom, hogy szerelmed hozott ide... . Lásd, Dezső, én máisok szépet tudok, a mit azelőtt nem tudtam: naponként szép aranyos bibliából olvasok, és az öreg tiszteletes megmagyarázza a mit nem értek. Oh, ők oly jók mint egy falat kenyér, s úgy szeretnek mintha tulajdon gyermekök volnék! ...

E közben a bádogos torony harangja imára kondult.

– Tudsz é imádkozni, édes Ilonkám – e kérdéssel töré meg Dezső az ájtatos csendet.

– Imádkozni é? ... hát van olyan ember is, a ki nem tud imádkozni? – kérd a leányka egészen elbámulva, s mintegy megütközve a különös kérdésen – hiszen mikor megvirad imádkozni kell. Oh, én mindég imádkozom: mikor fölkelek, mikor eszem vagy munkához fogok, meg mikor lefekszem! . . A mezőn pedig valahányszor szép forrást találtam és szomjas valék, vagy ha virágot szakasztottam, hálát adtam az istennek... Hanem olyan szép aranyos könyvből még nehezen tudok imádkozni, mint a milyen Szépfalván a nagyságos grófkisasszonyunknak van. Úgy é, Dezső, veszsz nekem egy szép kis könyvet, majd ha elmégysz a városba? . . Lásd, én már jó olvasó vagyok...

– Bíboros- és bársonyosat, aranyvágással és szép angyalképekkel veszek, édesem! – Addigis pedig, hogy legyen miről imádkozgassál, szép nagy betűkkel magam irtam egyet; rám gondolsz é, ha majd róla imádkozol?

Dezső egy rózsaszín levélkét vett ki tárczájából. A leánya összecsatogtató kis tenyerét örömeiben s a papír után nyúlt.

– Várj, lelkem szerelme, előbb elolvasom, hogy megérted é? Az istenhez nem szabad olyant beszélni, a mit nem értünk! Homályos van; de mitsem tesz: tudom könyv nélkül is, figyelj reám!

Ilonka ájtatosan összefoná kisdud ujjait.

Dezső érthető és szelíd hangon monda:

„Te, ki minden életnek fölötté vagy, ki életet adsz a napnak, holdnak és csillagoknak szintúgy mint a csúszó bogárkának, ki a mezőt liljomokkal ruházod, a fának lombot, az állatnak gyöngé növényt és tiszta forrást adsz – isten, hallgassd meg imádságomat!

A tél viharait te szünteted meg, te küldesz tavaszt és lanya esőt a kis virágoknak, te adsz szeretetet az emberek keblébe, te vagy a csupa szeretet és élet, téged üdvözöl a por leánya!

Íme, elhagyottan állok földeden, mert elvöd szülői-

met: de megvigasztal az édes hit, hogy te atyám vagy s nem hagyandod el árva leányodat.

Ha búórák nehezkednek gyöngé életemre, hozzád panaszlom fájdalmimat, s te szeretettel tekintesz a por gyermekére!

Adj leányi szelídséget, béketűrést és jó szívet árva leányodnak!

Add, hogy barátomhoz sohase lehessen hűtelen!

Örködjél kegyesen árva hazám fölött, adj neki dicső virágzást, gyermekeinek üdvöt és boldogságot. Áld meg az egész világot! Amen.”

Ilonka zöpögve törülgeté megeredt könyeit, miközben az öreg lelkész – ki az imát gyönyörtelven hallgatá – estebédre hívta a boldog párt, kitörő indulattal szorítván kebléhez ismeretlen vendégét.

Kevés idő múlva Dezső érzékeny búcsút vön kedvesétől és az öregektől, életét egy boldog nap emlékével ismét gazdagítván

IX.

Az úrhidai lelkész kedves növendéke naprólnapra jobban közbeszéd tárgya lón. A szép leány szembetűnő

haladást tett új pályáján; az egyszerű de kedves pásztorlányból okos és tiszteletreméltó hölgy kezdett fejlődni, s a szorgalmas papnénak csakhamar jobbkeze lőn.

Úrhida csak egy órajárásnyira feküdt Szépfalvától; útja majd égre kapaszkodó hegyek alatt illatos réteken, majd nyílegyenes mezőn, vad gesztenyefák árnyékában vitt. S ez Ilonkára nézve igen kedves volt: mert így hetenként hacsak egyszeris meglátogathatta szülői sírját.

Szombati nap volt, szép tiszta nyár, de rekkenő hőség. Két nőalak sietett a szépfalvi temető felé.

Ilonka volt, egy szolgáló kíséretében.

– Kisaszszony, térjünk be itt a szélső majorba, meri megázunk – mond a szolgáló félelmes hangon.

Ilonka nem engedelmeskedék, alig várván, hogy szent sírjait megcsókolhassa.

Nyugotról fekete felhő feküdt a napra, s félelmesen visszhangozott a közlőgő menyindörgés.

Ilonka nem végezheté imáját, kénytelen volt szolgálójával a cholerafészkerbe menekülni, mert a vihar, dühös orkán kíséretében, már fejük fölött csatázott. Apró jég esett, utána nagy zápor. A két leányka remegve, s minden csattanáskor szorosán egymásba ölelkezve ült a düledezett házikó egyik száraz szögletében, sírva és imád-

kozva várván a vihar elvonulását. Az eső egyre locsogott, s a menyindörgés gyéribben ugyan, de még mindig egyre erősen bömbölt az erdő fölött. S már szürkülni kezdett, midőn az elkésett leányok búvhelyeikből előjőve hazafelé indultak a síkos úton.

Egyszerre sebesvágatva zárt kocsi robogott el mellettük, s néhány lépésre megállapodott. A hintóból szívességet színlett női hang fölüléssel kínálta meg a sárban botorkáló leánykákat, kik semmi rosztat nem gyanítva, örömmel telepedtek a száraz batárba, minthogy már késő este volt.

A kocsi sebesen elrobogott.

Félórai néma csend után nyughatlankodva kérdé Uonka a kocsiban ülő nőt, hogy mikor érnek már haza? de szavára csak a kerék alatt szétfreccsent víz locsogása felelt. Többször sírva megújítá e kérdést, de szavára senki nem válaszolt. Sötét viharos éj volt, mint a bűnök fogantatása. Az eső sűrű csöppökben kopogtatá a kocsi bőrfödélét; távul a Bakony rengeteg erdeje fölött rettentő hangon beszélt az isten haragja. Fen, a magasban vadludak gágogása hallatszott; sárcsák s más vízi madarak csevegték a nádasok között s néhanéha rémesen hallatszott a bölönbika tompa zúgása.....Éjféltáj-

ban a kocsi megállt. Ilonka örült mint kalitkából szabadult madárka s le akart szállni, midőn egy durva kéz viszszarántá, istentelen szitok kíséretében. ... A fogyó hold szakadozott felhőkön borongolt, mintha le akart volna futni az ég mezejéről. A kifáradt vihar egyegy elkésett szellő lassú szárnyam halatta a meszszevonult menyindörgés moráját, mintegy emlékeztetve a bűnt, hogy az isten haragja nem múlt el, csak eltávozott... . Azon éjjel még egyszer megetettek egy néptelen csárdában, s másnap délelőtti 10 órakor a budai sorompónál ügettek az agyonhajlott lovak. Nem sokára Pest egyik külvárosában állt meg a sárral föcskendezett hintó, egy sárga ház előtt. A sátánnő néhány perez múlva egyedül tért vissza, irgalmatlan sorsnak vetvén ki két ártatlan leányt, kiknek egyike veszélyes láztól gyötörve azonnal ágyba feküdt.

X.

Pesten vagyunk. A kelenhegy felül dühös orkán zúg, s az utcákon porfelleget kavar. Nem mutatkozik senki, mintha az egész város egy halott volna, s a szél süvültené fölötte síri énekét. Ne csodálkozzatok! csak

most kezd oszlani a regkorány köde, az álomanya csak most oldozza fátyolát a szemekről, azért nincs senki... . De mintha síró hang, szepegés ütné meg füleinket a távolutczából? . . Talán csak a szél! ... Várjunk!...

Sebes csoszogás hallatszik... Az ötpacsirtautcza és a kerepesiut szögleténél egy nőalak sietve lebben el, mintha pardont vinne kedvesének, ki a büntörzsön papjával imádkozik; öltözete rendetlen, hihetőleg csak hirtelen kapkodta magára mint kit tűzvész riaszt föl éjnek idején; egyik kezében orvosságüveg, míg a másikkal kisírt szemeit törli és keserűn zöpög. Kövessük őt, s ha lehet, segítsünk. De ím egy férfi megállítja őt, és nagy részvéttel hallgatja szavait, s egész a ház kapujáig kíséri. Az ifjút mintha ismernők ... igenigen ... oly ismerős ...ahá! emlékezünk, a szépfalvai májúsünnepen volt hozzá szerencsénk. Vértessy Eleknek hívják. Az ég küldé a jó embert, habár tivornyáról jő is: ő nemtőjiik leend az ártatlanoknak. Isten áldja meg.

Vértessy Elek egyike volt a pesti divatarszlánoknak ; jószívű – mint minden könnyelmű – és részvevő a szenvedők bajában; testének idomos alkata- s férfiteljes külsejével sok szép és rút szemét magára vont, s az ebből származott hiúság vont a művelődés és

cselekvés mezejéről. Mint jogász látta először Pestet, Szépfalvy Dezsővel, kinek régi iskolatársa volt; s kihez a régi barátságnál fogva most sem szűnt meg hön ragaszkodni, s ennél fogva gyakori vendég volt a szépfalvi kastélyban...

Délutáni kétóra van. Vértessy Eleket ama sárga házhoz látjuk bemenni. Kövessük őt. Fényűzés nélkül csinosan bútorzott szobába lépünk; benne nagy széles kerevet, két befüggönyözött ágy, a kálhán az ölelkező gratiák gipszfaragványa, két ócska szekrény, a falon szende Krisztusfő viaszból kinyomva, midőn olajfák hegyén imádkozik, s némely nevezetes férfiak; Schiller, Napoleon, s az egyik ágy fölött Wesselényi függnek.

Mily ellentét! mily lealacsonyítása a szentnek és nagynak, a bűn hajlékában!

De hagyjuk el e lélekrázó helyet, e kárhozatos és minden tekintetben lealázó kinövését századunk civilisatiójának! ...

Ilonka még aznap pompás szobában feküdt, szerencsétlen bajtársnője ápolása alatt. Az ég megmenté a kedves gyermeket, és visszahozá az örvény széléről; de kevésnek jut e véletlen szerencse: egy ártatlanság megmentetik, s helyette ezer bukik el! ...

Két hónap múlva, déli tizenkét órakor, fényeshintókat látunk a pesti ref. egyház előtt. Fialtal főrangú pár fölött monda el az ifjú lelkész jószívü áldását.

Szépfalvy a bekövetkezett telet Pesten töltő, bájos nőjével, Vértessyt elválhatlanúl baráti körébe fogadván.

XI.

Két év múlhatott el a történetek után. A rozs már elhányta virágát, és a föld első zsenge gyümölcsei érni kezdenek. A szépfalvi kastélyban gyászcsönd emelkedett. A grófi család legszebb csillaga készült elaludni, Szépfalvy Ilonka grófnő gyógyíthatlan kórban feküdt. Tudós orvosok mindent elkövettek; de siker nélkül: a szerencsétlen hölgy belső részét méreg szaggatá meg. ... Nyomozni kezdtek a büntett után, s egy szobaleány ártatlan tudattal vallá ki: miként egyszer, midőn az orvostól gyógyszert hozna, egy aszszonyi hang megállítá és bizalmas beszéd közben az orvosságot kezében babrálta; de kilétét ki nem vehette, mert már alkonyat volt.

Gróf Szépfalvy Dezső fejében iszonyú gondolatok villantak keresztül őrzöngéstől kísérve.

A gyanú Euláliát az agg szülésznőt találta, kinél sok kutatás után az ölü méregnek néhány titokban őrzött csöppjeit meg is találták, s a gonosz kivallott mindent, ki: hogy Szépfalvy Eleonóra grófnő vesztegette meg.

Az igazság boszúló karja utolérte Euláliát: gonosz tetteért halálra ítélte a törvényszék.

A büntett, igaz, megboszultatik: de hol a kárpótlás, hol a visszafizetés a veszteségért? A sírba vitt ártatlantokat nem adja vissza semmi hatalom! – A bakó pallosán innen van az egyetlen nemtő – az iskola? ...

Szépfalván kettős temetés történt egymásután: az egyik koporsón ily fölirat volt: „Szépfalvy Eleonóra grófnő, született Rothenstein bárónő, meghalt önmérgezéssel 18**-n”; a másikon: „Szépfalvy Ilona, grófnő, született Regőczi, meghalt mérgezés által, élte tavaszában, 18**-n.” ...

Három hónap múlva a grófnő halála után, szép szeptemberi reggelen, szokatlan zaj és mozgalom élénkíté a megye székvárosát.

Kívül a városon, az úgynevezett „zsibalegelőn” tarka nép hullámzott nem mindennapi arczczal egy rög-tönzött deszkaállvány körül, mely mintegy háromláb magas lehetett. Rajta veresre festett hátasszék nyúlt fel,

s a népközt e suttogó hangokat lehetett hallani: „ma veszik fejét a méregkeverő bábának.”

A megyeház egyik félreeső szögletében, közel a tömlöczökhez, egy kis szobában – melyet jelenleg siralomháznak neveznek – találjuk a bűnöst, ki hátralevő néhány perczeiben leimádkozni igyekszik sok év rettentő bűneit.

Hárman vannak a siralomházban: a vétkes, egy öreg gyóntatóatyja és az őr.

A hosszú parasztasztal tiszta gyolcscsal van terítve, rajta két égő viaszgyertya, magas réztartókban, terjeszt alig észrevehető fakó fényt; középett egy barna kereszt, a vigasztalás és istenbocsánat szívemelő jelképe áll; mellette nagy cserépedényben kuszáit csomóban őszi virágok illatoznak, s egy rakás rézpénz látható. Eulália vörös szemekkel és sápadt képpel térdel a lelkiatyja előtt; ünnepi fehér öltözet fedi aszott csontjait.

– Íme, nagy bűnös vagy, leányom – mond az öreg szerzetes, tiszteletre gerjesztő hangon – de isten megbocsát a megtérő és vétkeket szíve szerint megbánó bűnösnek. Gyónd meg azért a te bűneidet, itt az isten és szegény szolgálja előtt; de jól eszedbe vedd, hogy az eltitkolt és sírba vitt bűnök meg nem bocsáttatnak soha.

Az őr, a gyóntató atya intésére távozott.

Az agg bűnös ránczos arcza halványabb Ion a feszület fehér faragványánálj melyet megcsókolt, s hoszúmély sóhaj tört ki ajkain, hihetőleg eltitkolt nagy bűneit fedé, s félénksusogó hangon el kezdte gyónni... .

El a vérpadhoz! Ott reszket már a bűn tiszta fehér ruhában... Látjátok é a napot homályosodni? ... Az elítélt imádkozik; minden csöppvérében egy égre kiáltó bűn férge tép. A tömeg ajkain néma irtózat ül. ... A bakó pallosa villog ... a bűnös beszél: halljuk meg búcsúszavait.

– Rettegjetek a büntől, emberek! Én a halált megérdemlem, bocsássatok meg, barátaim! ... Sok bűneim közt egyet el nem vihetek lelkemen, s ez legyen egyszerűsmind végrendeletem. Szépfalvai telkem és házam visszaszáll gróf Szépfalvy Miklóstra; mert tőle vétkeesen nyerem: nője leánygyermeket szült, de én a grófi ígéretől elkábulva fölcseréltem azt az épazon éjjel szült pásztoruló figyermekével; s így a szerecsétlen pásztorleány Szépfalvy gróf valóságos leánya volt! . . Hóhér, add meg érdemlett jutalmam!

A vér fölfreccsent: ... a nép sápadt arczczal tért vissza házaiba.

A törvény halált mond a nagy gonosztevőre.

A törvény szava szent: azt tisztelni kell.

A törvény megszegése valóságos letiprása emberi méltóságoknak.

Minden kis áthágása a törvénynek egy alapkövet szakaszt ki a társasélet épületéből... .

A ki törvény ellen cselekszik: annak világa oltassék el. Ezt törvény parancsalja... Talán irtóztok a vértől, irtóztok istenjog bitorlásától? és hiszitek, hogy az erőszakosan kiontott vérben az emberiség van meggyalázva? s hogy isten számonkéri tulajdonát, az életet, egyesektől úgy mint testületektől? Ez korszelidségre mutat, s önméltóságtok érzetére! ... Javítsatok embert és törvényt: növeljétek! ím e kis szóban fekszik nagyság és dicsőség ... erre törekedjétek!

De a törvényt tiszteljétek! Ez üdvözít!

Nem sokára a véritélet után, egy kőfaragót látunk a szépfalvi temetőben.

Egy síriratot következőkép igazított ki: „Itt nyug-

szik Regőczy Ilona született Szepefalvy grófnő.”

Dezsőre nézve születése titka örökre homály maradt, miként maga az élet is: angyalszelíd nője halálának súlyától letört elmefájának sudara ... megőrült.

Naponként látták őt a falu lakói bolyongni a mezőkön, kezében a „Karthausi”-val, melynek levelei közé szüntelen hinté őrjöngő csókjait; lelke a kínok özönében, az egykori boldog napokba süllyedt vissza, az idyllicus élet emlékezetébe, honnan többé, mint a lépre ragadt madár, nem tudott visszavergődni. Pásztornak hitte magát a szerencsétlen, s mindég Ilonka nevét kiáltozá.

A gyásznapok után Vértessy Elek, mint a Szepefalvy grófi család ügyvivője Blumenau Henriette bárónőgygyei házasságra lépett.

AZ
ELPUSZTULT PARADICSOM

Paramythe

Véres verejtékkel egyed a te kenyeredet; és fájdalommal szüljed a te magzatodat!

Biblia.

Tiszta volt az ég és csillagos.

Nyugot sarkán a hold már félig lesülyedt: keleten a hajnal hasadt.

Hoszúféhér ködszalag szegte be a kerek láthatárt. Fen, a gönczölök sötét mezején két üstökös delett, ezredes pálya indulópontján; dús farkaikat tüzes seprűként ereszték dél felé: mintha két napnak rabolták volna el sugaraikat. A többi csillagok époly rendben álltak mint ma; de fényesebb-, hoszabb- és reszketőbbek voltak sugaraik.

Nagy és világrendítő korszak hajnalát üdvözlé a nem rég teremtett világ.

Vala a föld mint nagy bűnös, ki az igazság büntető fegyvere elől rejtezni indul: de a lelkiismeret kiáltó

szava mindenütt fülébe zúg. A szunynyadó állat nyugtalankodva fülriadt, és a sima tenger meg-megrázkódék hatalmas ágyában. A puszták fölkorbácsolt homokfellegeiben ordító tigris szakadozott hangjait vitt a sirocco. A föld első zsenge gyümölcsei fáikról lehulltak, és a dús növényzet öszszezárt lekonyult virágait.

A szép paradicsom völgye gyászosan feküdt az éj karjaiban, mint kirabolt nőkebel az elveszett üdv éjjelén.

Dús fügefák illatos árnyában deli férfiú szunynyadott és bünösszép hölgy.

Ádám és Éva.

Fejők fölé szomorú arczczal és leesett szárnyakkal borult az élet angyala, míg párologó lábaiknál piros gyümölcshaj fonynyadott, letört almaág levelére szórva.

– Aludjatok – rebege az angyal, részvevőn, szomorún – aludjatok, gyöngyalkotmányai az isten kezének, és ne tudjátok, hogy mire fogtok ébredni: mert nem fognátok fölkelni soha! ne tudjátok, hogy az ártatlanság halhatlan leplét levonja testetekről az úr, és hervatag levelet ad helyette; ne tudjátok, hogy utószor borul fölétek a fűgelomb, s holnap már csak harmatkönyje hull hideg helyetekre! ... Lenne bár álmatok hoszú és dicső mint az élet, melyet eljátszott bünös lelketek. ... De nektek

ébrednetek kell: mert milliók alunnának el veletek; az úr akarja ezt, az úr, a ki büntetni eljőend, az úr, a ki szeret titeket még bűneitekben is: mert ti vagytok az ő öröme, teremő kezének gyöngyei!

Ezt mondván a szelíd angyal, köny pergett alá nagykék szeméből, és megcsókolá az alvó szemhéjakat, és azok megnyílván fölébredének.

– Jaj, nekem! hol vagyok? – zokogá rezgő kedves hangon a szégyenpirult nő, és beborítá fehér derekát leomló hajának sötét felhőjével.

A férfi pedig elfordulván fügefalevelet tép vala. És megfogá az angyal a szemérmes aszszony szép kezét, és megcsókolván gyöngyöző pilláit, monda neki:

– Kövess, gyermekem!

És a férfinak is követést inte.

Vezeté pedig őket az angyal a paradicsomnak azon részére, hol legtöbb virág nyílik, és legtisztább a gyöngyöző patak; hol a lég legfinomabb, legédesebb; hol az ég palástja legkékebb, legcsillagosabb, a harmatcsöpp fényesebb, nagyobb és gömbölyűbb; hol a fű bársonya puhább, zöldebb és illatosabb, és hova legtöbb tavaszt visz a fölkelő sugár.

És megölelvén őket így szóla:

– A nap közelget, gyermekeim, és az úr haragja is vele. Mielőtt elhagynátok az örömmek és boldogságnak kertét, jertek, szedjünk annak virágaiból, és fonjunk örök koszorút az ifjú örömek emlékének, hogy ha majd az élet édene kietlen pusztákon vesz el, és a rózsahagyott tövisek árnyatlan tövében felhörög a halál: legyen kísértők és vigasztalótok az emlékezet, mely az elmúlt szép napokat sötét egetekre még egyszer fölhozza. Oh, higgyétek, az emlékezet szebb a leélt idők napjainál! És tanuljátok meg: hogy minélnagyobb volt a veszteség és fájdalom, annálkedvesebb az emlékezet. A halál is csak hosszú emlékezés átélt kínok és gyönyörök napjaira: azért boldogítóbb, azért dicsőbb mint volt az' élet! ...

Ezt mondván az angyal, vezeté a hölgyet egy vad-rózsabokorhoz, melynek virága halványpiros, és fáján legtöbb tövis van; és monda, hogy szakaszszon arról.

Midőn pedig a hölgy megilletné kisedet ujjával a rózsaveszszőt, fölsikoltott nagy fájdalommal: mert a rózsabimbót tövisek őrzik vala, s a szép rablókézőről bíborcsöppökben gyöngyözék a vér.

És monda az angyal a férfinak: hogy törné le ő a tövisek szűz virágát, és tűzné fel azt hölgyének keblére, a kinek ő férje: mert az ő kezétől nem fog elhervadni.

És a férfi leszakasztá gyönyörítasan a bimbót, és nője keblét fölékesíté vele.

– Te pedig, kedves gyermekem, – monda az angyal a nőnek – őrizd e virágot kebleden, mint legdrágább kincsét életednek: mert ez leszen nemednek főéke, miként dísze vala e kertnek. A mely kebelben ez nyílik, oda beszáll és megnyugszik az üdvösség fehér galambja: mert ez a szűz szemérem rózsája!

Ekkor végig vezeté őket az angyal a kert virági közt.

És monda a nőnek, hogy szakasztana egyet minden virágról.

És kinyújtá a hölgy vérvő ujjait a dúsvirágú fehér-liljomra, s lecsöppent vérével ezt írá az angyal annak levelére: tiszta szív és ártatlan kebel.

És eképen írt az angyal minden virágra.

Az ibolyára: titokban tündöklő erény, egyszerűség leple alatt.

A nefelejcsre: hűség a tiszta szerelemben.

A fehérszegfűre: női tisztaság és hódító kellem.

A teljeskelyhű rózsára: nőméltóság a szelídség vértje alatt.

A tubarózsára: gyermeki gyöngéd érzelem.

A harangvirágra: hit, kegyelet, vallási bensőség.

A rozmarinra: önmegtagadás a szenvedés keresztje alatt.

A gyöngyvirágra: részvét gyöngyei.

És mindenik virág levelén nagy betűkkel e szó ragyogott: honszerelem.

Midőn pedig szakasztott volna a hölgy mindenik virágról, monda neki az angyal:

– Ültesd e csomót kebled melegágyára, gyermekem, és hűn ápolván add át méhed gyümölcsének, hogy elterjedvén nemzedékről nemzedékre, az emberiség ismerhesse az üdvösség virágait; és valamint most szep-lőtlen véred piroslik e virágszirmokon: akként ragyogjon a szűz szemérem bíbora kebled minden érényeiben! ...

Mikoron pedig a nap fölkelte volna, belépett isten a kertbe, az irgalom szelid derűjével magas homlokán, és keresé az elesett embert, mondván: hol vagy Ádám?

Ekkor az őrzőangyal elővezeté a bűnnek két szép

gyermekét, a lugasok homályából, hova rejtezőnek vala, szemérem és büntudat miatt.

És ítélőszéket tartott az úr kegyelme zsámolyánál, hova az egész emberiség idézve volt a viruló ifjúság két méltóságos személyében.

– Uram, e hölgy csábított el engem – monda a férfi.

– Az ördög kígyója csalt meg engem – monda a hölgy.

– Kertedet pedig ím ez angyal pusztítá el mondák mindketten.

És szóla az úr haragja nemes gerjedelmében:

– Véres Verejtékkal egyed a te kenyeredet; és fájdalommal szüljed a te magzatodat! ...

– Hordozd kebledben a poklot, s melyet kirablál – a paradicsomot! Szálljon áldásom és átkom reád! Légy törpe, nagy, szabad, gyáva, rab, hatalmas; aztán halj meg: hogy életed annáldicsóbb legyen! ...

– Te pedig, jóltevő angyalom, ki a szeretetnek föl-áldozád a hűséget, légy száműzve menyországomból; s e pillanattól fogva te léssz e bűnre hajlandó fajnak őrangyala! ... Ez legyen büntetésed! ...

A nyár elbujdosott. A paradicsom kertje kipusztult, s lombtalan fái közt hoszú ökörnnyálat ingatott a szél. A sárguló pázsit illata vadulni kezdett; fölötte zúzott virágok és aranyhímes lepek halottestei heverték. A bánatos ősz halotténeket susogott a kóróvirágok között; és a dervett csalit fakó sudaráról lekaptá a szél a legutósó levelet.

A paradicsom kapuján lángbetűkkel ragyogott e szó: halál!

Ádám véres verejtékkal ette kenyérét. S csakhamar az eset után sátort épített, az angyal parancsára; és megtölté azt a föld gyümölcsével jövő tavaszig.

A szép hölgy pedig magzatot szült nagy fájdalommal, melyet nem adott volna a paradicsom minden dicsőségeért, áldván az úristent, végetlen kegyelmének jöitvő átkaért! ...”

A paradicsom nem veszett el: a nőkelben virágzik az!

AZ ŐSREGE

Ismerek én egy árva családot:
Egy anya van ben, gyermeke sok...

Szép kékményezetű palotában lakik az ősidő, egy Őreg óriás, kit ifjúnak sohasem ismert a nap és hold, s nem emlékeznek rá a csillagok. Feje ezer nagy világ helyét tölti be, szakála millió üstökös, szeme a naprendszer képezi, szempilláin nyugszik a sötét éjszaka, lehete a terhes felhők serege, melyek a csendes tenger habjában fürödnek; balkezeiben nyugszik a menyorszag légoszlopzata, jobbával a napoknak méri ki útjait; palástja a kék meszszeség, mely számtalan világokat foly körül csendes hullámaival; palotája a magasságos űr, mely épült napsugarakból és csillagfényből: alapzatán felhők borognak, tetején napok nyugosznak, roppant udvarában bolygók pihennek meg, várván az űr indító parancsát, a hetedik ég felül; négy pítvarához a téjut vezet; szekerei a kis és nagy gönczöl, lovai a villámok

és lidérczek tüzes kígyói; négy csarnokában ugyananynyi óriás örködik és vár parancsra, kiknek neve: kelet, nyugot, éjszak és dél... Midőn örök fővénye lefoly az időnek, ezen óriások egyesült erővel öntik azt vissza a végetlenség időmérlegébe. És eljönnek bájos égi hölgyek, kik a világok téréin rózsaszín könyvbe jegyzik a történeteket, kezökben tündér szivárvány ívekkel, s örökifjuság nyiló rózsáival arcaikon; és elkezdenek tulvilági hangon szólni, és regéket mondani édes dalokban az ősidőnek, és regélnek keletről és nyugotról igenhoszan és igenszépeket; az ősidő pedig gyönyörmosolygva csügg rózsaaikaikon, lehajtván ősz fejét az óceánok habvánkosára, és a mesék lágy melódiáin elszenderül, melyet midőn megtudnak az ég csillagai, elszöknek órállomásaikról, hogy hallanák meséit az idő bájos leányainak.

A hajnalcsillag is elméne egykor, hogy meghallaná a tündér regét, a mely keletről szól vala. És meghallgatván lobogó arcczal haza téré, hogy örvendetes hírt vinne keletnek. Ekkor hasadt ki a hajnal első bíbora, a havasok fejét ekkor koszorúzta először rózsafény, s a kedves hajnalálom ekkor lebegteté földre harmatos szárnyait. A fülmile ekkor kezdé a hajnalt megénekelni; mert hozzá küldé a hajnalcsillag, és megizené neki a keletiregét szép tiszta

fényben, kérvén őt, a ligetek és erdők dalnokát, hogy foglalná azt szép dalokba, és zengené el kelet fiainak.

„Túl a Kaukáz regényes bércein – csattogá a fiilmile – Ázsiában, a Kaszitenger tündér partjain, élt hajdan egy szép hölgy, a hajnalsillagnak és a keleti oczeánnak tündérleánya, kinek igensok szép gyermekei valának. A figyermekes erősek voltak mint az oroszán, magasak és egyenesek mint a sudárfenyő, és delikülseüek mint a pálmaerdők napköltekor; a leányok szendék voltak és kedvesek mint a hónapos gerle, szépek mint özönvíz előtt az ibolya, és olyan jók mint az ég áldásszellemei.

E jó anya kimondhatlan boldognak érezé magát szerető gyermekei körében, mert azok verőket is kionták édesanyjukért; de volt neki egy igennagy bánata, mely mint lávafolyam a völgy virágira úgy nehezkedett anyai keblére. Az ellenség nyílzáporként rohanta meg csendes birtokát, és gyermekei fölkelvén mellette hadban vérzetek el igensokan őshazájukért. Fájt ez a jó anyának: mert a sok vérengzés elvadítá gyermekei szívét, úgyanynyira, hogy utóbb vér után kezdenének sóhajtani, miként a tigrisek a sivatag pusztákon, és el kezdenek barangolni idestova távul tartományokban, és a merre vonultak, hervadt lábaik nyomán az élet, miként a számum leheté-

től a homoktenger zöld oázai. De dicséretökre legyen mondva a puszták vad fiainak, hogy keblökben a gyermeki szeretet szép tiszta lángját híven megőrizék, s széles e világon büszkéknek vallák magukat édesanyjukra.

Látván pedig hajnalnak ezüsthéjű csillaga, hogy unokáit az ellenséges csaták majdmajd fölemésztik, megindult előttük szép tündérfénynyel, és vezeté őket hólepte bérczeken és széles folyamokon keresztül Hesper bíborházája felé. E vándorlás pedig terhes vala, és tartott hosszú évekig; de a hű gyermekek ezt föl sem vevék, mert a hol elfáradtak, sátort ütének a hegyek enyhe töveiben, vagy letelepedének a harsogó folyók virányos partjain, és barmaikat kieresztvén a kövér legelőkre körülülék az ősanját nagy karikában, és csüggték szavain gyermeki ragaszkodással; az anya pedig szívható nyelven monda az ősidőkből egyegy szép regét, melyre földobogott a szív, és föllángolt az érzelem, melytől föllelkesültenek a vitéz daliák, s oroszlánszívvél küzdenek le nagyhatalmas erőket, és evezének át veszélyes folyamok hullámain, keresvén kövér földet és békés hazát az ősanjának.

Jövének pedig egy nagy hegylánczolon keresztül, és elfáradván megállapodának, és látanak dél és nyugot felé szép nagy darab földet, s ezüstszalagként kígyózó

folyamokat, és megörülvén az ő lelkeikben: áldomást ittanak nagy bükkfakupákból, ázsiai lovaknak tejét; és leölvén szép fehér tulkokat, áldozának a jó szellemnek, ki megmenté őket a vándorlás kietlen napjaiban, mire nagy zsíros lakomát ettenek. Ekkor megjelent nekik ősapjuk a hajnalcsillag, szép reggeli ezüsthényben, és megmutatván a négy folyamnak közét, parancsolá, hogy odamenjenek. Mielőtt pedig megindultának volna, őszszejjövének az idősb testvérek és tanakodának egymással, és véráldomást iván megesküvének a keleti tündérfényre, hogy a négyfolyamú hazát, melyet isten mutatott nekik, el nem hagyandják soha, s egy jeles vitéz daliát, az ázsiai bérézek oroszlánszülöttét közakarattal vezérüknek kiálták ki, kinek neve párduczos Árpád vala, kit anyja a Moeotis habjai mellett szült egy szép hajnalon, s azt álmadá róla gyermekkorában, hogy egykor vitéz daliák vállaikra vendik őt, és meghajolnak előtte a nyugoti csillagok.

S az álom megtörtént: mert hű magyar daliák paiszokra emelek őt, és átadák neki a főhatalmat a meghódítandó tartományok fölött, engedelmességet és hűséget esküvén neki minden íziglen.

A négy folyam melléke évek múlva meghódítva, és belőle nagyhatalmas ország lőn, egy ezredéven át...

És elküldé isten malasztját a világra, és monda,
hogy legyen világosság a népek között!

És lőn világosság.

Kelet fia is leveték a tigriskaczagányt, és megke-
resztelkedvén szelíd szeretettel simulának az ősanya ke-
beléhez, hogy őt meghonosítsák a nyugoti hazában... .

Azóta sok viharos éven át áll a keleti raj, s visz-
sza-viszszagondol az ős hazára és tündérmeséin el-el-
szenderül; de az esthajnal megjelen mindanynyiszor, és
fölriasztja őket az ázsiai párnákról, s a nyugoti elemmel
mindinkább öszszeforrasztja keleti verőket.”...

A fűlmile hangja itt elcsattant, s maga halva zuhant
alá a csalitágról, mert titkos jövendőt akart kiénekelni a
halandó világnak, a magyar sorsáról...

Mi lehetett a titok, mit a csalogány dallani akart, s
mi lehet az ősidő rózsaszín könyvében följegyezve: nem
tudjuk; de meg van írva:

„.....még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán!”

IDILL

. . Az én képzetem
.....
.....a legfelső
Csillagzaton terem,
S ott, hol már megszűnik
Az isten világa,
Új világot alkot
Mindenhatósága.

Petőfi.

HALÁL ÉS ÉLET.

Kezdetben teremte isten a mennyet és a földet.

A kezdet előtt nagy tespedő szellem térj észté szét koromsötét szárnyait a végetlen űrben. Ez éjszellemnek neve enyészet, semmi vagy halál. E rózszellem ellensége, megölője minden élőknek. Az élet legparányibb csirája ha szentségtelen birodalmába tévedt, azonnal letaszított a semmiség rothasztó méhébe és bilincsekre vettetett. Nem vala itt lég, nem lengett szellő, nem volt egy pont, hol az élet szeme megnyughatott volna: sűrű sötétség dermedt magasban és mélyben.

De fen, a magasságos zenith tiszta kék határán, a képzelet és való országán túl, rózsapiros mennyezetű égben trónolt a jónak szelleme, mélységes nyugalom ölében; az élet tűzmagvai körulte pezsgének, égető sugarakkal korbácsolván a daemonok árnyait...

És eltelének sok ezer esztendőök és megszámlálhatlan idők, midőn az élet megizmosult az enyészet rablánczain; a lenyűgözött atomok óriási testekké nőnek vala, s gigászi erővel ingaták meg a pokol épületét, és szétomlással fenyegetek azt.

Az élet szelleme, örök dicsőségébe zárkózva, anygailai szeplőtlen körében istenült, miként a való erény virága titokban nyílik az emberfaj romlott növényzete között.

Meghallá pedig a jó szelleme a lebilincselte életnek nyögését, és méltó haragja gerjedelmében villámaint sújtá a sötétség országára, hogy megnyitván a halál tömlöczét, a fogolyéletet szabad röptére bocsátana. Vala pedig a mennyei szikra nagy és mindenható; öldöklő tüze fölgyjúttá a ködéjszakát, és romba dönté az enyészet birodalmát ; a halál pedig iszonyú pokolhörgése közt a lealázott uraságnak szaladt a villám elől, s egy kriptanagyságú üregbe menekült. Az atomok roppant világokká alakulva, szép harmóniában kerengének, hátaikon virágzó növény- s életvidor állatmilliókkal dicsőitvén az élet urát; másfelül vulkánlángot és tengertajtékot szórva a halál lealázott fejedelme ellen.

Vala pedig az állatmilliók közt egy, ki mindeniknek fölötte állott, mintha lenne a teremtés méltóságos koronája.

Isten teremté embert a maga képére és hasonlatosságára.

Az ember úr lőn a nagy világon, az élő és élette-
len teremtmények fölött, a sárga oroszántól kezdve le
a legolcsóbb porszemig. Az égre kapaszkodó ősz bércz-
tetők, méhök tartalmával együtt, egész a föld középpont-
jáig, hol az arany és gyémánt magvai öröktűzben érnek;
a sík tenger ezüsthabfodrai, a bíbornyugot- és rózsás
keletnek hazájával; a földsarkak jégszikláí, vakító fé-
nyökkel s engeszthetlen jégpáncéljaikkal, és a déliten-
ger, koralljai- és kagylóival, hatalma alatt állottak. Érette
teremté isten kelet szép leányát, a lángarczú hajnalt,
érette az éjszakifény tündérgyermekét, sugárkoronájá-
val; érette a lobtűnemények (meteor) kifogyhatlan li-
dérczseregét; magas keblének emelésére menyindörgést,
szemeinek hímes mezőt, tiszta napfényt s eleven szivár-
ványt teremtett; föllengős eszének talányul adá a menyiny
titkait, az égitestek fölszámíthatlan seregeivel, s kimér-
hetlen pályájukkal egyetemben.

A méltóságos férfi égre emelt fővel állt az állatok
között, magas homlokán az ég derűje ült, míg éles sze-
mei nemes tűzzel villogtak éghazájuk felé; a dagadó
mell alatt piros vérgyöngyözetben melegültek az érzel-

mek égi csirái. Vala miként műszobor az első ember, melylyel isten a teremtés emlékezetét akarta örökíteni.

A teremtés után menyországába költözék az isten.

A föld zúgott tengelye körül, mint ellökött bűgőcsiga; a tenger ezer mérföldön át hallata dörgő moráját, hullámnnyelveivel felhőket sodorván alá ágya mélyébe; világrengető villámok cikáztak a napból a holdba, és egyik földsarktól a másikig; roppant csillagok röpültek elő a világűrből, melyek szelétől a föld megreszketett, és megállapodának a menny és föld között, hogy fényes hidat képezzenek a világalkotó számára.

A föld új lakói pedig valának, mint a halottak, mély álomban, mignem eltávoznék Jehova és vele az ő discsősége.

Egy cherubangyal, kiszakadva az égi seregből, függve maradt az első ember álmainál, gyönyörű alabástromszárnyaival.

ÉLET ÉS HALÁL.

A teremtés csodás fénynapja elvihartzott; nyájasan mosolygott alá a felhőtlen égboltozat, millió csillagtól borítva, a szunynyadó világ fölött. Hoszú, fényes hajnalbitorzat követé a teremtés ünnepét.

A föld virághímes téerein két nemes alak tűnt fel a kelő nap sugaraiban: egy szárnyavesztett cherub és egy férfiú.

Végetlen üdv és boldogság égi csöppjeivel színing telt az élet billikoma, és fölvirágzott az örök ifjúság és szerelem tiltottgyümölcsű fája; de előcsúszott a mogorva kígyó, hogy irigy fulánkjával az élet kelyhébe mérget bocsátana.

Az ember menynylakóval szerelmi frigyét köt vala: s rabja lön a halálnak. Az ég angyala pedig megszereté a föld gyermekét, s önként vetkezett, hogy a menynyből kirekesztessék. Szárnyaiból isten hatytyut és galambot teremtett, s egy kiszakadt pelyhéből fölvirágzott a liliom.

A halál pedig kibocsáttaték tömlöczéből, magával hozván éjféltáborát, hogy büntetője lenne az életnek.

N E M T Ő K.

Lön azonban, hogy az úristen jókedvében megszaná a bűnös életet, és a múlandó világalkotmányra kegyteljesen alámosolygott; mosolyából szellemek születtek, hogy megtartanák jóakarátát a napok végéig.

Ekkor kezdett a csermely susogni; a zephyr ekkor csókolá meg először az esteli pírt, szelíd dalával körül-

susogván az ingó lombokat. Ekkor bömbölének föl a tenger hullámcsordái, hogy ismét lefekügyenek mélyseges ágyukba. Ekkor dördült meg az ég lanyha esőre, s tűnt fel isteni örökkegy-zálogúl a vigasztaló szivárvány. Virágajkakkal mosolygtak a narancsligetek. A dromedár lerhermentes púpjait perzselő számum helyett, hűves fűszálak csokolák. Az óriás struczot homokfészkéből még nem zaklatá ki vad négercsoport; a gazellek szép szemei még nem remegtek éhes tigris előtt; szirttetőn a kígyó bátran piritkozott, nem féltvén fejét gyilkos kezektől. Az egész természet élni és örülni sietett; mert alant a föld penészes gödreiben ásítózott rá a halál.

A gyöngé életet nemtők fogak körül a halál csontújjai ellen.

Halottatok é lány szellőt susogni virágbokraitok fölött? szívtátok é az illatot, melyet szárnyain lengetett? Az a szelíd virágok nemtője volt, mely felétek illatárt szórva könyörge: hagynátok meg a virág életét! S midőn ti mégis könyörtelenül letéptétek a feselő bimbót: hallottátok é őt sírni őszzel, az elaszott virágok reczegő kórói között, és sírni vadkeservesen a fagyos télen át, mígnem az anyakikelet újraszülé a virágmagzatot? Vagy láttátok é a fakadó tavasz májusi rajzatát, meglá-

togettatók é a hegyek és lapályok gyümölcsöseit, a cseresnye- és almafák illatos virágait? láttatok é a virágkelyheken reszkető napsugárt? Hallottatok é csermelyt cseregni a völgy homályiban és lágy mormolással tej habot forgatni a sziklaüregben? s az elvágott borág tövéről a szőlő ezüstcsöppjeit, és a vigyázó nyír fehér köntösén a sértett tavasz könyűit aláperegni láttatok é? Lássátok, édeseim, a lég mindegyik gyöngyében egyegy nemtő susogja öröménekét, mikor az enyészet lomha téluralma megszűnik. Ilyenkor a természet egy nagyszerű hangverseny, hol az isten nemtőszellemei háladalt zenének az életért, tiszta aether ezüsthúrjain, s a közelgető nap sugárveszszőjével megkettőzteti a húrok zengését, s lágy trilláira a föld örömkönyeket ejt a hajnal szűkebelén, és kinyitván gazdag méhét, jóillatú áldozatot bocsát az élet fejedelméhez. A fűlmile csattogni kezd ingó csalitok árnyékos tövében. A pacsirta felszökik a nap lángarcza felé, s páralekének minden erejéből csi-csergi szép dalát, míg nem habos szájjal s hangjavesztetten alacsony fészkére alázuhan. És a nap fölmerül habágyából a kék meszszeség fölött, mint dicső völegény, s mosolyogva szórja földaraja felé szerelme csókjait. Jöttére fölszáll az erdők halvány köde, mint reggeli töm-

jénfüst. A kérődző állat elhagyja párologó nyughelyét, és vidáman csörtet a liget balzsamos virányain. A tavasz béretlen dalnokai fölzajognak erdők- és völgyeken. Sárga és piros lepek kaczerkódnak az első szűz virág porán; a pánczélos bogárcák döngicsélve röppennek elő rögházaikból. Zöld bársonyán az ifjú természetnek vidáman szökdécsel a játszi ürgesereg, s el-eldong füleink mellett egyegy télitömlöczéből szabadult bogárka, – míg a bárányfelhők halavány foltjai végkép elenyésznek az ég kék mezején. A romlatlanérzelmű ember pedig szent gondolatokkal derült lelkében lép ki hitvány sárfészkéből a természet közös szentegyházába, hálát rebegeve istennek a kedves életért.

És míg az egész természet így mosolyg, így örül az életnek, megemlékeztek é, testvéreim, hogy egykor meg fogtok halni; hogy száz, vagy kevesebb év után hideg hantok között hamvadtok, a halál karjain, orczáitokkal az ég felé fordulva, és nem látjátok a nap mezejét, miként nem apáitok, kik évekkal ezelőtt csak úgy örültek, mint ti most? Gondoljátok é, hogy midőn kezetekben gyöngyözik a boros billikom, lábaitok alatt a halál élesíti sarlóját? s midőn ti ámbrás menyaszszonyágyban kéjelegtek, ő bizonyos távolban már hántolja számatokra a hideg

sírágat? ... . Oh, nem!...Ti kikíséritek a halottat, s még a temető árkan jól ki sem léptetek, már dal száll ajkaitokra, az élet dala, mintha örökké élnétek... A villám lezúg fejetek fölött s elperzseli a szomszédokat, s ha elvonult a vész, mosolyogtok, és többé halandóságra nem is eszméltek... Úgy van, barátaim, az istenség nemtőket adott az életnek, midőn halált bocsátott a földre, melyek elfelejtessék velünk azon szomorú sorsot, hogy mi tulajdonkép csak a halálnak születtünk, s földi lételünk nem egyéb percnyi küzdelemnél, melylyel a halál romlékony testünket ostromolja és sírjába dönti.

Ki az hát, ki elfátyolozza szemünk előtt a halál sötét gödreit? ki vezet nemtőként bennünket, az öröm keskeny ösvényén, az enyészet tátongó sírjai között?

Örömmel felelek e kérdésre, és kérdezem: ki idéz mosolyt a síró csecsemő ajkaira? s vájjon nem az édesanya imái gyógyítják é meg a beteg magzatot? ... Mondjátok meg, barátaim, hol a célpont, hol a kikötő, mely után sóvárog ifjú vágyatok? nevezzétek meg a varázshatalmat, mely nem hagy elsülyedni az örvények tengerén, s a kárpótlást, súlyos szenvedés- és küzdelmekért? Hol az angyal, ki lángra gyújt, ki lelkesít a terhes munka idején; kinek szelíd pillantásáért megki-

sértjük az ég kapuit, s lebocsátkozunk a föld aknáiba; kinek szerelméért nincs erény, nincs tökély, mit megszerezni ne törekednénk? Oh e lény: angyala szerelmünknek, üdvözítője életünknek – az aszszony!!

Igen, nők, ti vagytok dús kárpótléka e sovány életnek! Nélkületek kárhozat sötété borítná el ismét a világot: de ti szelíd angyalokként álltok a jó és rossz határán, s visszaimádkozzátok sülyedni indult lelkeinket; s angyali bájaitok varázshatalmával a sír éjjelén is napfényt teremtetek! ...

Oh, ha miként hű szerelmesek-, gyöngéden ragaszkodó nők- és szerető anyákként nemtőink tudtok lenni: úgy álljatok körül ez árva hont is dagadó kebelrel, s ha midőn dal kel ajkaitokra, vagy szent ima fogamzik lelkeitekben: a hon édes nevét azokba szőni el nem felejtitek; ha mint lángérmű anyák, époly hű honleányok tudtok lenni: oh, akkor, nők, ti vagytok a legdicsőbb n e m t ő k, s életünk prózai látkörében ti ... és csak ti vagytok a legszebb ideálok!

AZ ANYA

(Töredék)

Isten mikor meglátogatá földünket, nem villámok közt tűnt fel az embereknek, nem hegytetőn ragyogó sugaraktól körülvéve: ő egy anya karjai között mosolyga a pásztorok adományinak, s ez vala legszebb, legszentebb oltára a világon.

Eötvös.

Ki nem ismerné a gyöngyvirágot, mely hús május havában a rengeteg méhében fogamzik?

Én a gyöngyvirággal együtt születtem.

Az édes földanya méhében igensok gyöngyvirág fogamzik, miriád virágtestvér társaságában; de én egyetlen virága valék anyám méhének.

És a tavasz egyformán hajol le minden kis virághoz, és rendre csókolja gyöngye fejüket: mintha a tavasz anya volna s a virágok az ő gyermekei.

De a földanya csak emlőin hagyja csüggni virágszülöttjeit, és nem szorítja őket szíve melegéhez a viharok fagyos moraja előtt. Én gyöngyvirága valék az én anyámnak, és hókeblének gyökerén fejlett ki életem; gyöngye ujjaimmal szívhalmaiba fogódtam, mint kúszó iszalag a

fa sudarába, és mosolygtam édesen, miként mosolyg ártatlan arcza a harmatos gyöngyvirágnak a nap kelő sugarain.

Egykor testvéremnek nevezem a gyöngyvirágot és keblemre szorítám, és kértem az én anyámat, hogy ő is szeretné őt.

Volt é már nektek testvéretek, szívből szereteti testvéretek? öleltétek é meg egymást, és egymás kebelén aludtatok é?

Én megölelem a gyöngyvirágot, és elaluvánk mindketten, és fölvivének bennünket az angyalok és testvéri csókot nyomának ajkainkra: s én örömemben mosolygók – a gyöngyvirág illatozott.

De az édesanya szülöttje mosolyát hidegen sokáig nem nézheti: egy hoszú csók villáma csattant el ajkaimon – s én fölébredék anyám ölében.

És szívemre szorítám a gyöngyvirágot, és fölemelem, hogy megcsókoljam őt.

De a gyöngyvirág hervatag arczczal csüggöt le kezemről – és nem illatozott többé.

– Ő meghalt, mert jó volt – monda anyám – és lelkét maguknál fogak az angyalok!

Én zokogtam keservesen a halotttestvér fölött, és

meg akarék halni én is: de a jó anya szíve gyökeréhez szorítá kis fejemet, és csókzápokkal borítá el, – s mire sorsommal kibékültem, egy újonszületett gyöngyvirág volt kezemben – és én mosolygtam újra... .

Egy viszhang ez gyermekéletemből; s hol az ember, kinek hasonlók ne tükröznének föl emlékezetében? Ki nem tudná azon ezer meg ezer apróságokat, melyek mint színméz folynak le az édesanya ajkairól, melyeknek szövege oly egyszerű, s mégis örök fényben ragyognak redőtlen tábláján a szívnek, s melyek hallása oly mondhatlan jól esik a még romlatlan gyermekkebelnek?! ...

... És ki nem gondolna örömmel az élet zsengekorányára, hol az anyaszerelmen kívül mást nem ismer a még osztatlan érzelem? ... S ki az, ki későbbi éveiben csak egyszer is nem álmadott volna az édes anyakebelről, honnan egykor – miként a gyümölcs fájáról – természetadta lánczon csüggött gyöngye életünk? ... És vájjon a fa, ha ősz felé elveszte gyümölcsmagzatait, nem sorvad é el fájalmában, kialudni az anyai keserveket?

és a lehullt gyümölcs az anyaföld hideg hantjain nem rothad é el? ...

Ki az, ki az alvó csecsemő bölcsője fölött, a gyöngeszív dobbanásaiban önelte üdvperceit számlálja, ki, mióta a kínok anyává nevezek, a nőiség gyémántjegygyűrűjét az anyaiság rubinjával foglalá körül, a ki gyermekkel karjaiban, a hűség töretlen zománczával övedzi kebléhez, s gyűjtja tetterőre a boldog férfiút? ... Ki magas hivatását megértve lép oltárhoz s nem divatból tördeli az eskü nagy szavait: hogy hű nő s szerető anya leend, – s kiben, midőn új házikörébe lép, senki nem ismer az újonczaszszonyra; mintha isten az égből küldte volna le angyalát a férfi házába, hogy családi életet teremtsen, forrását minden üdvösségnek, s benne istenségét megdicsőitse?...Oh, vannak aszszonyok, kiknek látásán a szív önkénytelen megnyílik: mert körükben boldogoknak érezzük magunkat!

Nézzétek az ily aszszonyt magzata körében.

Mióta anyává lett, megsokasodtak gondjai, megöröme- és fájdalmai; a szerelem igéje megtestesült; eddig csak férjének élt: ám most két élet pihen női keble alatt, s ő kész volna szörnyű halált halni mindkét életért.

Nem látjátok, mint hervadoznak arcza rózsái, mint

halványulnak a szép szemek, melyekben a vidorság hajnalcsillaga tündökölt? Oh, ti nem sejtitek a könyeket, miket titokban arczáról leszárít a szenvedő anya!

Látnátok őt öszzeszekulcsolt kezekkel imádkozni beteg magzata fölött, olvashatnátok a kínok gyűrűit, melyek anyaszívét minden lüktetésre körülhullámozzák! ... Ott piheg a kiseded honpolgár, drága mindene a hervatag-arczú édesanyának; a láz kíméletlenül feszíti a gyöngé idegzetet, és a megkeseredett szülő öntudat nélkül borúi magzatára s imáival ostromolja az ég menynezetét, hogy valamikép meg ne nyílják gyermeke lelkének. És hogyha a láz szünni kezd – mert az anyai fájdalom egekre hat – ha a szederjes ajkak nyiladoznak, ... szülő és gyermek szemei egymásba mélyednek ... s midőn a kis beteg mosolygva rebegni is kezd az édes anyanyelv hangjain: hol van, ki osztozni nem óhajtana gazdagságában az anyaérzelemnek?

Így ápolja a jó anya magzatát, ezer meg ezer hánykódásai közt a féltékeny szívnek; s bár sújtsa az ég kérlelhetlen csapásaival, ő boldognak érzi magát mindaddig, míg egyetlen gyermeke marad, kit forró tüzéhez szoríthat anyai szívének.

Miként az isten napja mosolyogva szórja sugarait a

világokra: úgy csüggnek szelíd pillantatai gyermekein a ó anyának!

Emlékezzetek csak vissza, mikor ti is anyátok ölén voltatok! Idézzétek vissza a menyország derűét, milyen csak anyaarczról sugározhat le magzatára, mint mikor a virágba borult tavasz képére a kelő nap harmatszivárványokban mosolyog; képzeljétek a körülövedző karokat, az örömtől ragyogó szemeket, és a szépen mosolygó ajkakat! Mintha élő; Madonna-ül adta volna isten a jó anyát a földre, hogy a férfi háza megszenteltessék általa, és elterjedjen az égi üdv családról családra, nemzedékről nemzedékre – emberízigen... .

És vájjon ismertetek é lényt, kire bizalmasabban tekintettetek, s kinek szavait inkább fogadtátok volna meg, mint anyátokét? olvastatok é bölcsek írásait, melyeket szentebb talizmánként őrzött volna meg lelketek, mint az anyai édes meséket? s vájjon a komor férfit szerettétek volna é, ha anyátok nem mondja vala, hogy szeretni kell, s nyelveteket az; apa-név rebegésére nem szoktatta volna? ... S ha most, midőn felnőttemek, s elvegyültetek a számítások hideg világában, néhanéha egy kegyes vallási sugallat ragadja meg bensőtöket: nem ismertek é azonnal anyátokra, ki belétek oltá a soha el

nem múló vallási érzetet, midőn gyöngé kezeiteket egymásba foná leányi bizodalommal, s hasonlíthatlan édes hangon zengé füleitekbe a Jézus szent nevét?! ...

Oh, ismét mondom, a mi meg van írva: „Vannak aszszonyok, kiknek látásán a szív önkénytelen megnyílik, kiknek körében boldognak erezed magadat, s jobbnak, s nemesebbnek; aszszonyok, kiket mintegy vigasztalásnak teremte isten e világ bajai közé, mintegy áldást, hogy boldogítsanak. Oh, vannak ily aszszonyok! Ha a házba lépsz, s mindünnen öröm s megelegedés mosolyg elődbe, s minden gyarapúl s virágozik, az ő művét látod, a lélek ő, mely mindent áthat, mindennek éltet ad. Az élet legnehezebb viszonyait együtthordja férjével; ő nem vet meg semmit, még a legkisebb házi gondot sem, mint gondoskodására érdemetlent; nincs semmi oly nagy, mitől visszaijedne, semmi oly csekély, mit elunna, mert mindennek egy nagy ezé czélja a szeretet, – mintha holdnak alkotta volna

a teremtő a komoly férfi mellé, hogy vonzalmát követve, csak körülötte mozogjon, s ha rejtve is, míg égen nap sugárzik, feltűnjék, mihelyt éj lett fölötte, s világára szüksége legyen.”

Oh, higgyétek el, édeseim, hogyha az anyatej egyformán szeplőtlen szív gyökéről buzogna éltünk csemetéjére: sokkal biztosabb alapon nyugodnék növelésünk, s hihetlenül öregbítenők a jobbak fölötte kevés számát.

A TEREMTÉS REGGELE

Paramythe

Az éjhajú leányka rózsaszáján hasad az én hajnalom, és
az éjhajú leányka bogárszemében kel föl az én napom.

Garay.

Egykor, az örökidő előtt, a számlálhatlan csillagvilágok térhelyén, a nagy semmi uralkodók halálcsöndesen; s ha menynei trónjából lepillantott az úr, végetlen sötét űrben nyugodtak meg hatalmas szemei.

De isten, a csak magához hasonló, a 'semmi' vetélytársat nem tűrheté; ő az életnek és dicsőségnek örülő, örökmagában tervet alkotott: a nagy semmit lealázandó, s hallgatag űrbirodalmát betöltendő teremtményekkel, dicsőségét magasztalókkal. És csodahatalmas gondolatára, forrongva kezdtek menynye elébe gyűlni az anyagparányok, egy nagy világ magjait méhökben hordozók.

De még a semmi uralkodék.

És szakíta isten egy tömeget az égi fényözönből, mely légitala a halhatlanoknak, és leveté azt a világűrbe,

hogy mozdulatlan légalapot képezzen, melyre a tömérdek világok épüljenek.

És a semmi urasága megszűnék.

Majd egy mindenható 'legyen' harsogott végig a világlét nagy folyamán, eredve az örökszellem szájából: s legott az anyagok milliárd gömbökben röpdülének szét, a mindenség néma űrét betöltendők, s teljes világrendszert képezve, örökkeringésben úszandók a szétömlő lég híg folyamában. És zavart chaosok sötét alakja borítá a libegő világtekéket, s a világtekék egyikét a földet.

De a szilaj elemek békételenkedni kezdenek egymásközt; forró láz miatt szétomolni látszék a föld, és a több világgömbök is úgy tevének.

Sötétség vala.

De isten, féltvén szenvedő világait, napezreket szó-líta menynyből, elosztandó a homály alatt lázangó világgömbök közt, hogy e napok, mint anyagistenek, kibékítvén a bolygó földeket, óriási királyokként trónoljanak rendszerök központján, s a homályos paránytestek szolgálként kerengjenek éltető napjuk körül.

És a napok elindulának dicsőségesen, előttük a világmilliók pirkadó fényben hajolának meg, végetlen meszszeségben.

A föld is meghallá napja jövetelét és magába szállá; az elemek megrázkódnak, és kibékülének egymással a napisten jöttére. A fenűszó finom lég vékony rojtjaiba szivárogni kezdett a menynei világosság első fénybóbora, a zordon földsarkak láttaták örökhavas fejüket; s a föld elvetvén homályfátyolát, méltóságosan hömpölygött az élet fényözönében.

És lett világosság a földön!

Oh, mértnem láttad, emberi szem, az első pírt szétömleni, s az isten világait vakító fényben előlibegni a homály ködéből!? ... Tengerár simult azokon végig, méltóságos folyással, gyöngé hullámokat ringatva ezüst kebelében, melyből csodaszép koronákban kapaszkodott ki a száraz földterület, tenyésztő erővel méhében; harmatárban fürdő buja növényzettel terítvén be völgyet és hegyet, s ezer szikrabombát szórva ki a bérczkebelből az első reg tisztetére.

És az állatcsirák milliói elobúva sokvegyületu hangokban üdvözlék a közlő napsugárt. A föld koránykődben úszott; de az új teremtések az első korányban hajnalaimat nem aluvának, az élet első reggelét ébren bevárándók.

És az élet első reggele megérkezék.

Nap kelt az ég kék mezején, nap, melynek látásán megfeszült az élet húrja, s magasan lélekzett minden. Fák ültek erdőkoszorúkban, gyöngye fütengertől körülhullámozva, bogarak döngicséltek ezer bolygó csapatokban, s a földféreg, melyet némaságra kárhoztatott az öröktermészet, őszszeviszszaszántá a porhanyó földet örömeiben; a zibbasztó álom új életre ébredt; tiszta harmóniában zendült meg a madárének; halak szökdécseltek tengerárban; ezüstpatakok zuhantak le a hegyszikláról; virágok mosolygtak kihasadt ajkakkal a világos égre, körülröpködve néma lepkeseregtől; kígyó fondorgott a sivatag pusztán, s a völgyek verőfényén, zsákmányul ejtendő az új állatetestvért; tigris és oroslán harsogva futak be a puszták téréit; gazellek és dro-medárok térdelének azok virányain, kíváncsian tépve a világszülte fű harmatos szálait; és életre viradva zсібongák be a földet, örömittasak az első reg üdvárasztó fényében, magasztos kebellel üdvözölve a szellemi, a teremő istent, az istenek istenét.

De az első reg, a teremtés nagy reggele még hiányos vala. Befejezésül az örökmunkát, leszálla isten a földre, menynyei dicskörével betöltve léget és tengert.

A csoda mestermű bámulatos szépen be Ion végezve.

Égi méltósággal állt a párangyal, a teremtés koronájaként, Éden kertjében, halhatlan arczczal mosolygva a nap lángtűkre felé. Nem márvány, nem arany, de egy dicsőbb hófehér anyag, átfutva az élet rózsapírjától, egy élőszobor, méltóságos állásban, dagadó kebelrel s vilámló szemekkel kiemelkedve az alárendelt állatmilliók közül, felmosolygva az életosztó napra, telve isteni szikrával, körülfolyyva földi áldás árijától, megáldva nemes kebelrel, eltöltve szerelemmel a félig mindenható ember, az isten képe, járt szélyel paradicsom fái közt, virág- s állatseregtől egyiránt üdvözölt, egymást testvéreileg szeretve, ezerszer boldog!

És az égi eredetű embert kitörő örömmel köszönték a rokon angyalok.

Isten pedig megelégtülten mosolygott csillagsátorából keze boldog műveire, s a teremtésgond után, az élet első reggelén megnyugovék.

De az én életem könyvében két teremtésreg van fölírva: egyik, mely a világok méhében, másik, mely kebelben sugározék föl, ugyanazon isten; 'legyen' szavára.

És elégtelen vagyok nektek mondani, hogy ama közös életreg volt é dicsőbb, vagy az én életreggelem, azon égi fényben derengő magasztos reggel, mely a szellemvilág minden csodáit elővarázsolva sugározék át keblem titkos rejtekében, és ez a bájosédes reggel: a szerelem.

Oh, ismeritek é a szerelmet!?

Az egy erő, kiegészítő része az örökerőnek, melyet isten saját kebléből szakasztott ki a por fiának, hogy ez isteni tűztől áthévülve az ember képviselője legyen földön az istenségnek, s legalább egyszer életében mindenható legyen: rontson, teremtsen új világot, tetszése szerint, szóval a szerelem az emberben az, a mi az őserő a természetben, mely a roppant világokat létrehozá; nap az, az anyagi napnál fönségesebb, melly felköltével hangot csal ki lelked húrjából, szelidet, magasztost mint angyalok hármóniája, s e hang idegrázó, varázserővel bíró csodaműve istennek, és te, ember, az élő Memnon-szobra vagy!

Oh, ne csodáljátok, ha e nap fölkeltével egy dicső világ nyílt lelkemben, világ, melyben a napsugár fényesebb, a virág illatosabb, a madárdal bájolóbb, és minden, minden nemesebb alakban tűnik elő; az élet egy rózsás

kert, nyomor és szenvedés keserű növénye nélkül; kék, öröm és vágyak hóna a dobogó kebel; benne az ember minden földit levetkezett lény, örök ifjúság habzó billikomával kezében, versenyt futva angyalokkal, egészen leiekbe olvadva, s mindent elborítva érzeménydagályával, elevenítő Pygmalionként áll a szerelem első reggelén.

És én látám e napot fölkelni az égi lány kökényszemében, és e nappal kelt föl az én első reggelem: új nap és új föld nyílt keblemnek, az egész teremtett világ új mozgást váltott, a naprendszer és sphaerák új pályán kerengtek, és minden, minden megváltoztatá futását, testvérileg osztozva keblem boldogságában.

Fessétek le nekem a szerelem üdvét; fessétek le az égi kedves gyermeket, mely láthatlanul száll alá a földre, tüzes napsugárban épúgy mint halovány csillagi fényben, és csalfa negéddel részegíti meg a föld ifjú virágait. Nálunk volt ... eltűnt ... mosolygó arczczal, tündér szárnyakon; meglopta életvirágainkat: és mégis végetlen kincset hagyott szívünkben!... A virágnak napot: nekem a kedves szemeit fessétek le; mert, higgyétek el, ott honol a szerelem! A ki szerelmese szemébe néz, elfelejti az életet; fejből a tudás, kebléből az emlékezet

kivesz ... csak egy gondolat mindene: a kedves ajkán csüggeni s leheletében üdvözülni meg!!

Én is a szeretet kezeivel megölelem a leányt, kit isten üdvömül teremte, és csókkal borítám a szemeket, melyekből életnapom sugárzék, és örömllekesülten hullék a szemnap elébe, dicsőítve istent a számomra teremtett életért, a teremtés második reggelén!

És az éj hajú leányka rózsaszáján hasad az én hajnalom, és az éj hajú leányka kökényszemében kel föl az én napom.

NAPLÓMBÓL

(Töredék)

Liebe macht.....
.....die Erde
Zu dem Himmelreich.

(A föld hidegkopár ölen
Menynyet teremt a szerelem.)

Schiller.

Ismeritek é a helyet, hol a menynyország van? ismeritek é az én Mekkámat, hova midőn elszáll képzeletem: elfelejtem a halandóságot, el azt, hogy születtem, hogy meghalok, hogy hasonló vagyok hozzátok, ... s hova ha gondolnom nem lehetne, fölgyújtanám kínaimmal a lég tengerét s hamvába döntenem a zsarnok világot?!

Ne mondjatok muhamedánnak: keresztényebb vagyok mint ti! . . . Ám ti a keresztet csak divatból függesztitek föl szobáitokban, s miattatok beszöhetné a pók, megemészhetné a rozsdá, ha azt bútoraitok sorában tisztán tartani ismét divat nem parancsolná. De én elvezethetlek benneteket egy sírhoz, melynek mohos halmán künyeim dőltek csirába; föltárhatom keblem templomát, hol az üdvözítő képe, a vallás tiszta bensőségében min-

den álkegyelet nélkül vésve van; elvezethetlek benne-
teket szülőföldem erdőkoszorús halmaihoz, hol gyermek-
életem eltűnt egyszerű napjai emlékéül minden bokor,
minden dombocska egyegy szent kápolna gyanánt áll;
hol zsenge korom változatos drámáját oly mesterkéetlen
s oly természethűn szövék védangyalaim; hol oly hamar
örültem, s oly rövid időig sírtam, ha lágy hajam szőke
bodrait megsimogató az, kit én alig ismerek, s kit mégis
legjobban szerettem, és ki már többé ... nincsen!

Oh, a gyermekkebel hasonló a puszták forrásvizéhez,
melyet most apró buborékokban korbácsol a zápor szele,
majd az isten napja tündököl tiszta vizében, a nélkül, hogy
egyiknek vagy másiknak nyomát észrevehetnéd. Hány-
szor illettek bánталommal kortársaim? hol egy nyomorú
bogár, egy kis méh döngése, vagy egy árvacsalán csí-
pése képes volt megkeseríteni életem; s mint elfelejtető
velem mindent egy darab czukroskalács, vagy egy mé-
zesbábparipa, s az: ha anyám bársonyölebe följuthaték.

Ismeritek é a gyermek szerelmét? hogyan: hisz
nektek is volt anyátok? ... Nem nektek mondom rang-
kórosak, kik már a bölcsőben elvesztitek a szeretet alap-
ját! Oh, a ti noble mamáitok az anya szív örökéretét, a
fény- és divatmámor tömjénfüstjeért zálogba adják: és

ti, szegény nagyságos csemeték, sehonnai szárazdajkák pénzes emlőiből szívtok körtejet! Ti nem tartoztok a természet örök családfájához, ti annak csak fatytyúnövései vagytok; a ti vérségi öszszeköttetéstek csak tévedése a természetnek, mint midőn farkas és bárány egy csónakba menekülnek árvíz idején! ... Nektek szólok, kiket az anyakebelről nem szakasztott le a hiúság kaczer ördöge, hogy az istenileg imádott mell rugalmas dombjain éltetek rovására kéjelegjen a korcskegyenczek lepkeserege, kiknek olyan anyátok volt mint nekem: ki gyermekében találta föl üdvét, világát, s nem hajhászott tilos élvezet, vagy divathölgyként nem esküvé el anyaságát, hogy buja vágyra tüzelje a szűz martalék után leső bélpoklosak szennyves nadályait! . . . Anya és gyermek! Oh, ki írhatná le e viszonyt?! Két különvált hüvelye egy léleknek; vérség, melyet megtagadni nem lehet; csirája a szerelemnek; gyökér melyről az emberiség örök bimbója fakad, mely szerelmében föláldozza életét és elszárad, hogy az istenség roppant alkotmánya virágozzék! Talán azértis vagytok ti anyák oly kifogyhatlanok szerelemben, hogy a mit romlott s önző férjek sivatag kebelén elvesztettetek, magzataitokba öntsétek át, magvaúl egy boldogabb, szerelemfogékonyabb ivadéknak; vagy:

mert egyetlen élelménytek a szerelem, melylyel isten – míg a férfi prózamellét behorpasztá – dicsőre dagasztá kebleteket: hogy gyúpontja legyetek nemesebb érzelmeknek, s mehetek gyümölcse e szerelemforrásokból merítse első életét, hogy az emberfaj, melyben a természeti fejlődőerő elérte „netovább”-ját, magában öszpontosítsa mindazt, mit az öszses világ szíve ménében rejteget!

A szerelem örökhullámozása ama legelső ihlettségnek, melylyel isten a teremtéskor átölelé a semmiséget: hogy elinduljon az élet... s lett a világ rugója a szerelem.

Ha ragyogva fölbukik a nap a láthatáron...

Ha a tenger földrengető morajjal kanyargatja hullámnyelveit...

Ha a madárfi elszórja fatytyúpelyheit, s tündöklő szárnyakat öltve elröpül, hogy új családot alkosson:

Ok szerelmesek!

Láttatok é már bodobáncsok tarka rajzatát, midőn tavaszfényben körülgyöngyözik a fa derekát?

Ok szerelmesek!

Hallottátok é, midőn a gólya visszátért szokott vidékére, s kelepelve üdvözlé a szalmaviskó gazdáját, ki őt befogadá? vagy midőn a fecske örömhobozva csi-csergé dalát, épségben talált fészke fölött?

Ők szerelmesek.

Láttatok é pacsirtát felszökni porból ég felé, midőn a nap kilövé első sugarait?

Láttatok é darvakat kiköltözni hazájukból szép őszi napon, s búcsunyögéseiket a magasból hallottátok é?

Ok mind szerelmesek! ...

Jőjtek el velem, midőn a jegenyék árnyai kelet felé megnőnek, és sűrke ködfátyolba rejtezik a liget; midőn a virágok illatgyöngyei láthatlan hullámokban szerelmeskednek a légben, s a reggel még szűz virág fölött eldönög az utósó mézrakott méh... Hallgassatok! ... A tó partján ezer hangváltozatban zendül meg az est chorusa: vájjon ők nem szerelemben ölelkezve mondják é brekekeéneköket? és őszszel a haldokló pázsitok alatt trillázó őszikék nem bús szerelemben zokognak é a közelgő halál fölött? . .

Jőjtek el, ti köznapi lelkek, kik csak fatyúónövésében ismeritek a szerelmet, szálljatok a földről egy kihalt bolygóra, vagy a hozzátok legméltóbb semmibe, és tanuljátok ismerni a földet szerelmében. Majd látni fogjátok roppant tündércsillagot, mely kereng a végetlen űrben és forog sebesen napja felé, mintha egyik oldala szüntelen fáznék. De őnekik egymást ölelniük nem sza-

bad: hisz akkor elfelejtene a föld mozogni, a nap sugárokat lövelni, a szerelem mámorában, miként elfelejti szülője intését a szűszemérmes leányka – és megbomlana a világgépezet. De így a föld örökszerelmében azt hiszi, hogy kerengése előbbutóbb a napkedveshez viszi őt, mint sóhajai a hókeblű leányt a hű szerető ölébe: s azért lankadatlan hévvel izzad a föld a szerelemuton, míg a nap sugaraival szedi föl tavaszcsókjait. És higyétek: az elhervadó virág nem egyéb, mint elcsattanása egyegy szerelmi csóknak, melyet a nap földszerelmesének küld sugarak szárnyain. Vájjon a pára nem szerelmi sóhaj é, melyet a föld napja felé lehel, s mely ha megnehezül, nagy terhes felhővé lesz, s záporban hull a földkebelre, miként kebelére hullnak szerelemkönyűi a zokogó leánynak? s midőn a síró földön szivárványívek tündérkednek, nem a nap vigaszcsókjai é azok? Oh, a földnek is van szenvedő szerelme: ő is eped és sovárog üröknapfény után! Midőn szép hoszú nyár elmúltával búcsút vesz a nap földkedvesétől: fagyos harmatot sirnak a föld növénymagzatai, melynek látásán a nap elbúsul, s bánatos ködfátyolba rejti hűtelen képét; és eljönnek a téli szélvészkek nagy süvöltve, és fölzaklatják a nyugvó tengert, ezt a tündérszép földkebelt s ak-

ként gyászolják az árva föld megvetett szerelmét; s ha ilyenkor a földkebel sebes lüktetésétől megrázkódik, ha szíve végre megpattan és vulkánsebet tör a nap felé: vájjon mindez nem a vesztett szerelem kínos érzete é?

És most jöjtek el oda, hol az én Mekkám van: mert mint a világok a nap felé, úgy vágyom én az én menyországomba.

És az én Mekkám nem fekszik Arabia oázain, nem Olaszhon balsamos ligetein, vagy az új világrész óriás zuhataga mellett: a szép Magyarországon fekszik az, ott, hol az országölelő Kárpát ezredes medrére könyököl a szőke Dunának.

S ti nem talátok ott egyebet a pusztá sírnál, melynek fakó keresztét nem szél, nem barom zúzta föl: de könyűim rothasztották el.

Ide járok én búcsút mindenik napon: mert e hely legkedvesebb nekem minden világok fölött.

Ha nap volnék: e síron kelnék föl világ végéig s rajta nyugodnám le minden estelen.

Ha görög volnék: felölelném isteneimet, kibújdós-nám a szép Árkádiából, s e helyen építnék számukra templomot.

Nem napszámban ömledeztem én e halottnak, mint ti

önerdekek szenyyes viperái: mint a hit az üdvösségen, úgy függtem szép lelkén egész valómmal. Képzetemben nagygyá és dicsővé teremtem őt; ha nála voltam, keblére borulék, és rebegtem, hogy ott isten szent oltára van; ha távolvalék, ő volt minden gondolatom, hozzávezetett minden lépésem; nem mozdult meg egy vér-csőpp erebben, hogy rá ne gondoltam volna; a szellőben lehetét, a napsugárban csókját szívtam be; templomban képe volt oltárom, s ha az áhítat istenemhez emelt, fölültetém a cherubok közé, és rajta függtem szüntelen mint isten szerelme a bűnös világon. S miértne tettem volna mindezt: hisz a hit boldogít?!

És tán azt hiszitek, hogy szerelmem meghült a halott iránt? oh nem!.. A szerelem nem ismer halált; még a sírnál sem szakad meg az igaz szerelem, hanem a halott kebeléből fölrepül a napba, s szép tiszta sugárban száll le mindenik napon, hogy fölmelegítse a sírok porait, hol szerelmesek nyugosznak.

Oh, higyétek el, ha e sírra gondolnom nem lehetne, fölgyújtanám kínaimmal a lég tengerét és hamvba döntenem a zsarnok világot!

TÚL A SÍRON

Túl a síron, a sírontúl meglátlak;
Isten hozzád, már sírodba bocsátlak!

Népdal.

Ha a virág átmosolygta tavasznapjait: az anyaszíromról tövére hullnak hervalag pelyhei, s egy kised sírhalommal magasabb lesz a föld mezeje... Ki tűz emlékeresztet a halottnak: ő jó volt, szép volt, és szeretett?

Melyek ifjúsága mézporát kiraboltátok, kis méhek, – s ti néma lepkék, melyek illatától részegültetek, és te hókeblű leány, ki vele gyakran szűd titkairól beszélgetél – megemlékeztek é a kis halotról?

Mind elhagyák őt nagyhűtlenül: méhek és leány, kik egykor kedvesei valának: csak egykét himetlen pillangó csiigg alá a fonnyadt levelekről, melyek hűtlen szerelemben meghaltanak.

S ott nyugszik a virág emléktelenül, csak egy híve maradt: sírján a kis kórókereszt – az anyafájdalom. De a nyugoti szellők fölkeresik a virághalottat, és elzokog-

ják sírja fölött: túl a síron: azaz túl a tél sírbirodalmán ismét látjuk egymást!

És ha majd tél lesz: talán az éjszakai szél szétzúzza a kis keresztet; de megjön a tavasz a sírhalomra, s legott zöld fürtök bokrosodnak a tört kóró körül, és a kifeselt virágokon hűtlen méhek és lepek kéjelgnek ismét.

És a virág örömmosolygva tárja ki kebelét méhnek és lepének, nem tudva, hogy alatta sír és halott van, s fölötte a hűtlenség átkos halála leng. Ne gyilkoljátok meg szerelemvilágát a kis virágnak! Ne mondjátok neki: hogy a föld, mely tövét fedi, anyjának pora; ne a vidám lepének: hogy a bokor alatt fakulnak anyja hímetlen szárnyai!

Hadd örüljenek az élők: s hadd pihenjenek a halottak!

Ok is örültek egykor szerelemben, ok sem gondoltak halottakra, s megnyugodtak, midőn a szellő hatytyúdaluakat susogta: túl a síron!

Ki kötözi be a hegyerincz hosszú sebét, mely fehér szalagként kígyózik a völgy hullámzó bársonyára, melyben sima kavicsot gördít alá a keresztülfutó harizs, vagy a bogarászó pitypalaty: pedig a májusi gyöngyvirág szelíden locsogó ezüst haboknak vallott ott szerelmet, és

a szomjas fülmile hús vizéből erősíté fáradt phantaziáját? Hova Ion a hegyi patak? hova a gyöngyvirág és az énekes fülmile? Meghaltanak. A csermely utósó gyöngyeit a nyári nap égoepedve kísérte le a rét hús temetőjébe; a gyöngyvirágot az esti szél vitte csöndes sírjába, s a fülmile hatytyúdalában szakadt meg viharos éjjelen, és a reg harmatai ástak testének könnyű sírt a száraz levelek között. Temetésükön csak a haldokló tavasz volt jelen, hogy elzokogja: túl a síron!

A természet egy év sírjaival ismét gazdagabb lön, és újra fogant méhében – s eljött a kikelet. A hegygerinczen nincs többé seb; a gyöngyvirágok ismét mosolygnak a csörgeteg partvankosain, és a csattogány hangjain andalogva méléz a ködös szürkület. A bércz-patak könnyű párája elröpült bujdosó felhőkkel; a gyöngyvirág, lelkét a tavasznap fogadta méhébe; és a csattogány kiszakadt életét a ligetek harmatleányai rejtek el szűz kebelökre. És ki hinné? nap, felhő és harmat föltámaszták kedveseiket; mert ők éneklék a halottak fölött: túl a síron!

Viszszajön é majd mihozzánk is, mint ezekhez, az eltűnt élet tavaszvilága? valósulnak é földi álmaink? megölelhetjük é kiket szerettünk – túl a síron?

Oh, csalóka vagy te, élet! Te levered az ifjú szerelem szűz hamvait; mindenható napod elkaczerkodik, elhervasztja ifjúságunk virágait, s teremtő szellemed újabb bálványokat alkot magának a régi szentek romjain!

Oh, csalóka vagy te, élet: mert örökké szülsz, és örökké temetsz! Mert dajkaénekekkel állsz meg sírunk fölött, hogy álomba ringass, midőn már nem szeretsz: mert kiszívtad ifjú vérünket, s lekuszáltad virágainkat, – s mint a hamvat szétszórsz, hogy megkövéritsd testünkkel a földet, – és ekkép vigasztalsz: túl a síron!

Kegyetlenségben megátkoznánk, ha örökkévaló nem volnál!

De te örökkévaló vagy!

Te voltál mikor mi még nem valánk; és lenni fogsz, midőn mi már nem leszünk!

Te ápolád sötét méhedben a nagy világok szunyinyadó magvait; benned fogamzott az idő, és hozzád tértek vissza annak gyermekei: mint a párák, melyek a földkebelről fölszakadnak, odaesnek ismét; mint a gyümölcs, melyet a földből lopott ki a tavasz szerelme, visszaesik annak porába; mint az ember, a kit földből alkotott az úr keze, visszaesik annak sírjába.

Oh, ne vedd rász néven, élet, hogy olynagy kincs

birtokára sóvár szemeket vetünk feléd, és halhatlanságodban osztozni óhajtunk veled! Nem kényszerítünk: hogy megvalósítsd hitünket. A koporsó úgysem fogad el reményeket. Nyugtatványunkat kezekben felejtjük, – szaggasd el bár: a halottak meg nem átkoznak; csak a síron innen írd alá hitlevelünknek a vigasztalás szent szavát: túl a síron!

Mert különben nem tudunk nyugodtan megválni tőled, s nem fogunk csöndes álomban elporlani; de megkövül koporsónkban a kín: s nem hajt több virágot a föld, a kövévált halottak hazája!

Mert avagy nem apáink pora é az, melyet most föl-szántunk, hogy kalászokat teremjen? és a kihajtott zöld csíra nem az elhunytak reménysége é? Az elköltözött milliók csontjai most barna por, melytől nagyra nőtt a földgömb, és megkövéredett annak mezeje. A hova lépünk, nem föld az: de sűrű kaponyák és csontok halmai, melyeket egykor szeretett az élet, s melyeket letépett a halál az élet zsoldos gyilkosa, melyek egykor mind szerettek, de melyeket most csak a föld szeret, mely megemészti csontjaikat: hogy por legyen az eredeti por, s a föld virágai halálcsonatok miatt el ne hervadjanak.

Üdvöz légy, föld, közösanya, kiengesztelője élet- és

halálnak, örökké termő, örökké virágzó! Te ezredek óta bujdokolsz az űrben, mintha sebeidet akarnád lerázni. Talán egykori nagy bűneidért sújtol az égnek ostora? vagy tán egykor nagyszerelmes valál: és szeretőd a nap elcsábított, megégetett... hogy bujdosóvá lennél bánatodban, mint a testvérszeretet első gyilkosa?... Ám a nap mostis szeret téged: mert balzsamot hint sebeidre, és fölcsókolja könnyeidet. De a te sebeid nem gyógyulnak be soha, és a te bánatod nagyobb, hogyses lecsillapítanak könnyeid, habár a tengert egy nap kisírnád szived legmélyéből! Mindennap új meg új zarándok ostromolja nyugalomért anyai szívedet, kik örömeív- vagy kínszenvedésben kifáradtak; és te csendes sírt adsz mind-egyiknek. És a sírok száma megszaporodik, s mindenik ősz eltemeti egy év szülötteit. Számláld meg az embermilliókat, a föld megnehezül bűneik súlya alatt: s száz év múlva nem talász közülök egyet; új nemzedék szállja meg a föld téréit, új milliók örülnek és szenvednek a most élő milliók sírjain! Oh, föld, te élő vértanúja a szeretetnek! van é rajtad egy ép tetem, hova sebet ne vágtak volna férgeid? van é csak egy halom hatalmas hátadon, hol halottak ne pihennének? van é vized, melyet sajka nem hasított, felhő nem csókolt, vagy

szél és vihar föl nem zaklatott valaha? van é légfolyamokban, mely ezredek óta öleli testedet, csak egy párányi gyöngy, melyre nem hulltak az ég könyei, és mely szivárvány-, villám- és hullótüzekről el ne pirult volna? megvannak é mind tengered gyöngyei? épen maradtak é aranyhegyeid? mikor nyugszol te meg, mikor lesz szenvedéseidnek vége? te ki anynyi sírt föl virágozol, anynyi fájdalmat megenyhítsz: ki fog neked csöndes sírt ásni, s ki fogja sírod fölött elénekelni: túl a síron?

Mert nem elég az élet itt, a siralom völgyében, hol csak ittott találkozik egyikét ép virág; hol több az ördög mint az angyal; hol fölöttünk éj és köd, vihar és fellegek, melyeken csak néha reszket át egy halavány sugár, – alattunk és körülünk tövis és sír, méreg és hervadás, és a mi legkínosb, egyforma sorsa rosznak és nemesnek, vagy épen a gonosznak kitüntetése a jó fölött; hol a henyeség hoszú életet nyer, míg a munkás vállak leroskadnak, és a tudásszomjas velő kiszárad; hol a hűtlen sírján virágok teremnek, míg a hűség kis fakó keresztjét kizúzza a szél; hol az önösség sötétben jár, hogy eltakarja az ámitás csillogó köntösét; hol a tudomány és műveltség évezredes emlékeit vandalsoportok porrá-

égetik; hol az igazság apostolát követői még mais megfeszítik, s a szelídség szent emlékjelét aranyba vágják, hogy göggel és hiúsággal megfertőztessék; hol a szolgaság aranyos köntösben, a szabad lélek fénytelen rongyban jár; hol aranyt bálványoz a kincsszomjas nép, s a pénzes gazságot erénynek kiáltja; hol a fényűzés pénzsovár doemona; hozsána ének közt tépi ki az ember szeretet mind ritkább virágait!!

Oh, ez élet nem az igaz, nem az óhajtott élet! Ily életet nem ígérhetett lelkünknek az örökigazság!

De ne búsuljatok, testvéreim, a poréletért, mely most a lelket beszenyneyezi dús kárpótlás van Ígérve.

Mikor az eredeti bűnre kimondá az ég a halált, egy angyal röpült naptámadat felül, s ezt súgá szelíden az elbúsult ember fülébe: túl a síron!

Ez angyal azóta szüntelen a földön lakik, vigasztaló szavát mindig hallja az emberiség; s ha ezerszer megcsalt, ezerszer fölkarol, és újra hiszünk kedves szavának – mintha anyánk volna. Születésünknel ő mosolyg először reánk, s ő fogja be bársonyujjaival szemeinket életünk alkonyán, szelíden súgván füleinkbe: túl a síron!

De hogyan lehetne másképp? avagy elhagyható é az ember vesztett paradicsomát, ha ez angyal föl nem ka-

rolja? nem kellett volna é szörnyethalnia, annak küszöbén, midőn kinézett, hogy bujdosóvá legyen a föld kietlen pusztáján, hol minden virág-, minden göröngyön e keserű szó volt írva: halál.

De az angyali szózat ismét és ismét bátorítólag megújult: túl a síron!

Elindult az emberiség keletről nyugotra mint egy nagy folyam; s ha kelt a nap avagy leáldozott, tündöklő szivárványt hagyott a lélek egén, mely azt hirdeté: túl a síron!

Az indus Gangesze szent habjaiba temetkezik, vagy abba szórja kedvese megégett hamvait: mert azt hiszi, hogy habjai a sírontúli világba viszik.

A perzsabérczeken áldozatfüst emelkedett a reg ködébe; mert szerelmes szüzei tisztalángú tűzzel üdvözlék a napot, az istent, midőn az a Himalaya havasait, ama szent oltárokat körülszegé arany sugarival: mert hitők világán egy távul pirkadó fény a napisten szellemországát hirdeté: túl a síron!

Amott a Nil virágos berkeinél pyramisokat halmozott az enyészetre megő emberi lélek, hogy sötét aknáiba rejtse halottait. A pyramisok meredek kúpjai büszkén hirdetek: túl a síron!

És a fáraók szép leányai megkoszorúzzák az isten Ozirist, hogy ne engedje kedveseiket meghalni; míg másfelül Egyiptom barna ifjai leborulának a hófehér elefánt lábainál: hogy Egyiptom szerelmes szüzei ne haljanak meg, hanem szép testeik legyenek mint a fehér márvány, balzsam csöpögvén rózsaujjairól, és tiszta szellemök költözzék át fehér galambokba; mert lelkök egy szép szellemország édene után sóvárgott – túl asíron.

És ti szép leányai a Hellenhazának, mondjátok el, mint változtatok át ezüstfolyamok nemtőivé, vagy koszorús erdők bánatos ekhóivá! Titeket már síroninnen eljegyzének isteneitek, midőn a költészet varázshatalma halhatlanok és halandók közt édes szövetséget kötött. Mily boldogan költöztetek ti el isteneitek elyziumába. Legyen nektek a ti hitetek szerint! Veletek eltűnt minden dicső és szép; a költészet Hellas és Peloponnesz berkeiből kibújdosott. Talán megteltek elyziumaitok, vagy más világlakókat kegyeltek meg isteneitek? A dodonai templom rombadőlt, Tempe forrásai elapadtak, s a delphi-orákulum nem beszél többé titkos hangokat; az idő elvadult, s Árkádia berkeiben szüleinek csak vad gyermekek.

A föld besötétült, megfakultak az ég szivárványai,

és a remény pislogó mécse kialváshoz közelgetett – túl a síron.

De keleten ismét leszállt az isten, hogy a földön egy újabb teremtés ünnepét ülje meg. Megszülettek az ég legfőnségesebb költőszellemei: hit, remény, szeretet. Az éj oszolni, a szivárvány tündökölni, s a sírontúli mécs lobogni kezdett. Fénytelen fakereszt jegyzé ki az első halhatlan sírt, és hirdeté a vigasztalás szavát: túl a síron!

A hit angyala beszárnyalá a földet kelettől nyugotig, és kihirdeté: hogy ez az élet a test élete, a leieké túl a síron kezdődik.

Azóta boldogok a halottak: mert kedveseik kereszttel jegyzik meg sírhalmaikat; a kereszt pedig vigasztalásnak emléke, melyre isten vérével írta rá: túl a síron!

... Mert boldog, a kinek haldokló szemére ifjú kedvese könyei hullnak: sírján virágokra ébred a nap, és keresztje mellett az árva szerető imádkozik, kinek könyei megszaportíják a bússzerelem drágagyöngyeit, s kinek búdalán merengve csügg a természet költői szelleme, melynek hallatára csalogánnyá változik a madár, – s a vad halál is sirni fog!

És boldog lesz az utósó szerető, kit kedvese sírja fölött talál a föltámadás ünnepe: mert nem tér vissza többé a temetőből, hogy éljen tovább, kinek már ottkűn sírja van, de kedvese szellemével legott egyesül, midőn az ég két szép leánya, hit és való, testvéri karokkal özszeölelekezik – túl a sír éjjelén!

NŐK IMÁJA.

(MÁRTON ISTVÁNTÓL.)

Boldogító nőnek, jó nevelő anyának, okos há-
ziaszszonynak engedj lennem, uramisten!
ámen.